

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA BOHEMISTIKY

Bakalářská práce

Česká recepce západobalkánských literatur po roce 1991

(Czech reception of the Western Balkan literatures after 1991)

Petra Janků

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Hrabal, Ph.D.

Studijní obor: Česká filologie se zaměřením na editorskou práci ve sdělovacích
prostředcích

Olomouc 2020

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 14. 12. 2020

.....

Petra Janků

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování Mgr. Jiřímu Hrabalovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky, trpělivost a ochotu při vedení absolventské práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1 Základní pojmy	9
1.1 Literatura západního Balkánu	9
1.2 Jihoslovenská literatura	9
1.3 Literatura států bývalé Jugoslávie	10
1.4 Shrnutí	10
2 Nástin dějin recepcce literatur západního Balkánu	12
2.1 Meziválečné období (1918–1938).....	12
2.2 2. světová válka (1938–1945)	16
2.3 Léta 1945–1968.....	17
2.4 Normalizační léta 1968–1989	21
3 Události 90. let	23
3.1 Válečný konflikt.....	23
3.2 Dopady na literaturu.....	24
3.2.1 Dušan Karpatský (1935–2017)	29
4 Situace západobalkánských literatur na českém knižním trhu	30
5 Analýza specifík české recepcce jednotlivých národních literatur západního Balkánu	32
5.1 Albánie	37
5.2 Bosna a Hercegovina.....	40
5.3 Černá Hora	52
5.4 Chorvatsko	55
5.5 Kosovo	70
5.6 Severní Makedonie.....	72
5.7 Srbsko.....	77

6	Závěr	86
7	Anotace	89
8	Resumé.....	90
9	Použité prameny a literatura	91
9.1	Výčet recenzí.....	91
9.1.1	Albánie.....	91
9.1.2	Bosna a Hercegovina	91
9.1.3	Černá Hora.....	94
9.1.4	Chorvatsko	94
9.1.5	Kosovo.....	97
9.1.6	Severní Makedonie	98
9.1.7	Srbsko	99
9.2	Použitá literatura	104
10	Seznam tabulek	107
11	Seznam grafů.....	108
12	Přílohy.....	109
12.1	Ukázka publikované recenze – Literární noviny.....	109
12.2	Ukázka publikované recenze – Literární noviny.....	110
12.3	Ukázka publikované recenze – Hospodářské noviny.....	111

ÚVOD

V mé bakalářské práci budu sledovat českou recepci literatur států západního Balkánu, tedy Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Chorvatsko, Kosovo, Severní Makedonie a Srbsko. Zaměřím se především na literární díla, jež byla publikována v letech 1991–2020 a následně i v českém překladu na území České republiky. Nebudou zde tak reflektována díla, která vznikla na Balkáně již před rokem 1991, avšak českého překladu se dočkala až po tomto roce.

Nebudu se zabývat autory, kteří emigrovali a v nové domovině publikovali v jiném než mateřském jazyce.

Předmětem mého zkoumání je především analýza české čtenářské recepce, zejména pak recenzí a studií věnujících se překladům západobalkánské poezie a prózy po roce 1991, ale taktéž skrze rozhovory s předními českými překladateli a balkanisty. Časové vymezení počínající rokem 1991 do současnosti jsem zvolila z důvodu rozpadu Socialistické federativní republiky Jugoslávie, tedy i „rozpadu“ pojmu „jugoslávská literatura“. Válečný konflikt znamenal v zemích západního Balkánu výraznou změnu jak z hlediska literární tvorby, tak i její čtenářské recepce, knižního trhu a zapříčinil rovněž revizi jednotné jugoslávské literární historie. Pokud jde o českou recepci literatur západního Balkánu, v době po r. 1991 lze vysledovat utvoření stereotypního přístupu k těmto literaturám.

Českou recepcí literatur západního Balkánu v tomto časovém úseku se nikdo doposud komplexně nezabýval. Mnoho studií, které se věnují recepci literatur daných zemí, již nejsou aktuální, a tak nezahrnují knihy, jež byly publikovány v posledních několika letech.

Práce je rozdělena na kontextovou a analytickou část.

V kontextové části se zaměřím na vysvětlení konceptu „literatur západního Balkánu“ a střetu tohoto pojmu s koncepty „jihoslovanská literatura“ a „literatura bývalé Jugoslávie“. Dále nastíním dějiny recepce západobalkánských literatur na českém území od roku 1918, tedy od vzniku Československa a současně od vzniku Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (prvního samostatného jihoslovanského společného státního útvaru na území západního Balkánu), a to z důvodu nutné historické kontextualizace situace

těchto literatur v českém prostředí. Taktéž se budu zabývat vlivem situace na Balkáně v 90. letech na proměny tamních literatur a knižního trhu, ale také podporou vydávání překladů ve světě ze strany západních institucí. V poslední kapitole kontextové části se budu věnovat situaci pro vydávání západobalkánské literatury na českém trhu od 90. let 20. století a konkurenceschopnosti těchto literatur vůči západním literaturám.

V analytické části práce se již zaměřím na sesbíraný materiál recenzující překlady knih západního Balkánu. V těchto recenzích budu sledovat především specifický přístup recenzentů k jednotlivým literaturám a opakující se prvky literárněkritické recepce. Analytická část je rozdělena do jednotlivých kapitol dle národních literatur.

Před samotným sběrem recenzí bylo klíčové vytvořit bibliografii, která sestává z básnických a prozaických titulů, které byly publikovány v originále po roce 1991 a současně byly přeloženy do češtiny a publikovány v ČR. Pro sestavení této bibliografie jsem využívala katalog Národní knihovny České republiky a taktéž katalog Slovenské knihovny. Pro samotný sběr recenzí jsem poté pracovala s databází ANL Národní knihovny České republiky, která podle klíčových slov vyhledává články v českých novinách, časopisech a sbornících. K vyhledávání v internetových zájmových portálech či mutacích periodik jsem využila portálu www.databazeknih.cz a online databáze Anopress. Sesbírala jsem celkově 160 recenzí věnujících se překladům knih západního Balkánu pro roce 1991. Seznam všech těchto recenzí uvádím v části Použitá literatura a prameny. Ukázky publikovaných recenzí jsou zahrnuty v kapitole Přílohy.

Ke zpracování sesbíraného materiálu, tedy všech publikovaných recenzí vztahujících se k českým překladům knih západního Balkánu v letech 1991-2020, budu používat dva metodologické postupy, a to obsahovou analýzu a poté syntézu. Jejichž prostřednictvím se zaměřím na specifické rysy literárněkritické recepce těchto literatur a na určitý stereotypní přístup recenzentů k jednotlivým národním literaturám, který se začal vytvářet od zániku pojmu společné „jugoslávské literatury“. Cílem obsahové analýzy je skrze nalezené opakující se prvky v těchto literárněkritických textech vytvořit poukázat na stereotypizace české recepce těchto národních literatur, a popřípadě také vyzorovat ovlivnění čtenářského přijetí válečným konfliktem, který proběhl v 90. letech.

U jednotlivých národních literatur pro přehlednost vytvořím tabulky a grafy znázorňující určitá specifika nasbíraného materiálu – průběh publikování českých

překladů dané národní literatury ve vymezeném období, počet recenzí vztahujících se k jednotlivým literárním dílům, množství recenzí publikovaných v českých médiích a rovněž seznam jmen nejaktivnějších recenzentů

Cílem této bakalářské práce je tedy zmapovat literárněkritickou recepci těchto literatur v České republice od roku 1991, tzn. od počátku válečných akcí vedoucí k nezávislosti daných národů až dodnes, odhalit specifické rysy recepce literatur západního Balkánu a sledovat vývoj recepce těchto literatur.

1 ZÁKLADNÍ POJMY

1.1 Literatura západního Balkánu

Pojem „západní Balkán“ začal být používán pro politicko-geografický region nacházející se na Balkánském poloostrově. Tento pojem byl vytvořen Evropskou komisí (EK) za účelem označení jihoevropských zemí, které nejsou v tuto chvíli členy Evropské unie, ale v budoucnu se počítá s jejich postupným začleněním.

Mezi státy západního Balkánu patří Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Chorvatsko, Kosovo, Severní Makedonie a Srbsko. Ze zemí bývalé Jugoslávie do tohoto vymezení nespadá Slovinsko, které bývá řazeno k zemím střední Evropy.

Jedná se tedy původně pouze o politicko-geografický pojem. Souhrnný pojem „literatury západního Balkánu“ užívám ve smyslu prostého součtu národních literatur těchto států, aniž bych chtěla zavádět jakýkoli společný nadnárodní areálový pojem pro označení literatur uvedených národních států. Mezi těmito státy jsou samozřejmě mnohovrstevnaté kulturní a literární vztahy, které by bylo možno vymezit prostřednictvím společných poetologických, kulturních, náboženských a historicko-politických rysů. Ty nicméně nejsou dostatečným důvodem proto, abychom tyto literatury sjednotili pod označením „západobalkánská literatura“.

1.2 Jihoslovanská literatura

Pojmem jihoslovanská literatura označujeme literaturu států Balkánského poloostrova, jejichž úřední jazyk spadá do rodiny slovanských jazyků, přesněji do jižní větve této rodiny.

Mezi státy s úředním jazykem jihoslovanské jazykové větve patří Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Černá Hora, Chorvatsko, Severní Makedonie, Slovinsko, Srbsko. Kosovo do tohoto seskupení patří pouze částečně, neboť má dva úřední jazyky, a to srbštinu a albánštinu.

Do jihoslovanských literatur tedy nepatří albánská literatura, která není psána žádným z jihoslovanských jazyků. Albánština tvoří samostatnou větev indoevropských jazyků.

1.3 Literatura států bývalé Jugoslávie

Literaturou států bývalé Jugoslávie míníme literaturu těch národů, které byly součástí společného státního útvaru od roku 1918, tedy Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (zkr. Království SHS). Později roku 1929 dochází ke změně názvu na Království Jugoslávie.

Království Srbů, Chorvatů a Slovinců vzniklo roku 1918, tzn. po konci první světové války a rozpadu Rakouska-Uherska. Ke vzniku tohoto království došlo skrze začlenění Státu Slovinců, Chorvatů a Srbů do Srbského a Černohorského království. Jednalo se tak o první nezávislý státní útvar spojených jihoslovanských národů.

Pod pojem „literatura států bývalé Jugoslávie“ zahrnujeme literaturu těchto národů: Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Chorvatsko, Kosovo, Severní Makedonie, Slovinsko a Srbsko.

Do tohoto vymezení nespadá literatura Albánie. Albánie nebyla součástí jugoslávského království, ale byla samostatnou nezávislou monarchií a později samostatným socialistickým státem.

1.4 Shrnutí

Účelem této kapitoly bylo poukázat na konkurenční pojmy, kterých se v minulosti užívalo a které se do určité míry překrývají s pojmem „západobalkánské literatury“. Každý z těchto pojmů vymezuje dle určitého kritéria jiné geografické území.

U pojmu „jihoslovanská literatura“ se jedná o kritérium jazykové, tzn. ve státech v takto vymezeném území je úředním jazykem jeden z jazyků jihoslovanské jazykové větve. Z tohoto důvodu tento pojem nezahrnuje albánskou literaturu. Zato zde spadá literatura bulharská.

Pojem „literatura států bývalé Jugoslávie“ je vymezen za základě historického kritéria, tedy společné historie v rámci jednoho státního útvaru. Do tohoto vymezení patří také slovinská literatura, neboť Slovinsko bylo součástí Království SHS. Ani zde ovšem není zahrnuta albánská literatura.

Nejlépe mnou vymezený prostor vystihuje právě pojem „literatury západního Balkánu“ - literatura Albánie, Bosny a Hercegoviny, Černé Hory, Chorvatska, Kosova,

Severní Makedonie a Srbska. V případě této práce však nepřihlížím ke kritériu, které tomuto pojmu přisoudila Evropská unie – tedy prozatímního „nečlenství“ těchto států v EU. Toto kritérium by totiž z našeho výčtu vyřadilo Chorvatsko, které je členským státem EU od roku 2013.

Do mého vymezení nespadá ze států bývalé Jugoslávie Slovinsko, které se nejenom stalo členem Evropské unie již v roce 2004, ale je také řazeno do střední Evropy.

Západní Balkán v této práci pojmám jako geograficko-politický pojem, jenž je pouhým součtem států ležících v západní části Balkánského poloostrova. „Literaturami západního Balkánu“ tak zamýšlím součet národních literatur těchto států. Jedná se však o již užívané spojení, které se stále častěji objevuje i v oblasti kultury, kulturní politiky a vzdělávání. Tohoto pojmu užívá například program Evropské unie *Kreativní Evropa* (ang. *Creative Europe*) na podporu kulturních a tvůrčích odvětví.¹

---

¹ Kreativní Evropa – Program Kultura. *Kreativní Evropa podpoří západní Balkán* [online]. Kancelář Kreativní Evropa: ©2019 [cit. 12.9.2020]. Dostupné z: <https://www.kreativnievropa.cz/kultura/kreativni-evropa-podpori-zapadni-balkan/>

2 NÁSTIN DĚJIN RECEPCE LITERATUR ZÁPADNÍHO BALKÁNU

2.1 Meziválečné období (1918–1938)

Roku 1918 dochází v důsledku první světové války k rozpadu evropské velmoci Rakouska-Uherska. Svou nezávislost získalo nejenom mnoho středoevropských států jako je Československo, ale i státy Balkánského poloostrova. Jihoslovanské státy, které do roku 1918 spadaly pod Rakousko-uherskou monarchii, byly Bosna a Hercegovina, Chorvatsko a Slovinsko. Tyto státy po roce 1918 vytvořily společný stát tzv. Stát Slovinců, Chorvatů a Srbů. Vnitřní nepokoje vedly k tomu, že velmi brzy došlo k připojení tohoto státu k nezávislému Srbsku, Černé Hoře a části Severní Makedonie. Vznikl tak nový stát, a to Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. Později v roce 1929 přejmenován na Království Jugoslávie.

Albánie v této době nespádala pod Rakousko-Uhersko, nýbrž byla nezávislým knížectvím. Během první světové války byla zasažena bojujícími stranami. Po válečném konfliktu došlo ve 20. letech k vyhlášení Albánské republiky a následně k ustanovení monarchie.

Po rozpadu Rakouska-Uherska došlo k navázání velmi intenzivních vztahů mezi nově vzniklou Československou republikou a Královstvím SHS. Došlo ke znovunavrácení smýšlení o slovanské vzájemnosti, které vzniklo již v době národních obrození na přelomu 18. a 19. století. Jednalo se o „prosazování vzájemného poznávání dějin, kultury, literatury a jazyků slovanských národů“.² S touto idejí samozřejmě souvisela i překladatelská činnost a rozšiřování literatury za hranice státu, ale také snaha posílit společný knižní trh. O prosazování všeslovanství se nejvíce snažila tzv. Československo-jihoslovanská liga se stejnojmenným časopisem, v 30. letech přejmenovaný na Československo-jihoslovanská revue.

V prvních letech samostatné československé republiky bylo dokonce záměrem vytvořit v Praze tzv. slovanské centrum, které by distribuovalo literární díla slovanského

---

² DOROVSKÝ, Ivan. *Recepce literatury jižních Slovanů u nás*. Boskovice: Albert, 2004, s. 79. Knižovnička poezie a prózy jižních Slovanů. ISBN 80-7326-022-0.

světa do celé Evropy a zamezilo by tak rozšiřování německé a maďarské literatury na území Československa.³

Podstatné postavení v rámci publikování v Československu měli hlavně Chorvati a Srbové ve spojení s Černohorci, významnou roli měli také i autoři slovinští. Černohorci za svou popularizaci vděčili Josefu Holečkovi (1853–1929), který se ve svých cestopisech a dílech věnoval právě černohorské kultuře. Jeho uchvácení černohorskou kulturou bylo notně přehnané. Zmínit můžeme například jeho knihu *Sokolović* (1922), která měla být založena na reálných historických postavách. Místo bosenských reálií však Holeček užil právě reálií černohorských.

Makedonská literatura se nijak zásadně na československém území neprosazovala. Primárně z toho důvodu, že byla až do roku 1945 považována za součást bulharské literatury, a v rámci té byla v minoritním postavení.

Často během tohoto období docházelo k rozrušení národních identit. Chorvaté a Srbové byli často označováni pod sjednocujícím pojmem Srbochorvaté. Stejně tak i jejich jazyk byl pojímán jako jednotný.

„S ohledem především na jazykovou blízkost charvátštiny a srbštiny i na četné ideové, kulturní a umělecké shody byli charvátští autoři přijímáni u nás v rámci tzv. jihoslovenské jednoty. ...Dvě blízké, ale samostatné národní literatury byly v českém (i slovenském) kulturním prostředí nejčastěji pojímány jako jeden celek a jazyk se až do 90.let 20. století nazýval srbocharvátský/chárvatskosrbský.“⁴

V tomto meziválečném období na území Československa postupovala jihoslovenská literatura skrze časopisecké překlady ukázek děl tehdejších významných autorů, ale i prostřednictvím jugoslávských literárních výborů. Ty však kromě srbochorvatských autorů zahrnovali i autory slovenské. Můžeme zmínit například *Lípa. Všeslovenská čítanka* (1920), *Lyrická duše Jugoslávie* (1934), *Jihoslovenská lyrika* (1935), aj.

Kromě mnoha básnických a prozaických výborů nastal i velký nárůst překladové činnosti srbochorvatských pohádek a výborů lidových písní.

---

³ ŠIMEČEK, Zdeněk, TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati...: Dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2015, s. 229–231. ISBN 978-80-200-2404-6

⁴ DOROVSKÝ, Ivan. *Receptce literatury jižních Slovanů u nás*. Boskovice: Albert, 2004, s. 49–50. Knižnička poezie a prózy jižních Slovanů. ISBN 80-7326-022-0.

I přesto musíme zmínit, že na českém trhu měla překladová literatura velmi omezený prostor. Knižní trh byl orientovaný na publikování ryze českých a slovenských knih. Své místo v knižní produkci si držela také literatura německá a maďarská (jakožto literatura národnostních menšin v Československu).

Velkou část knižního trhu zabírala pokleslá literatura, také zvaná jako „braková“, která měla bavit nižší sociální vrstvy. Z překladových literatur byl zájem spíše o témata lidové kultury.⁵ Českého překladu se také dočkala literární díla, která vyzdvihovala myšlenku „všeslovanství“ a idealizovaný prostý jihoslovanský svět. Literární díla, která se vůči tomuto idealizování distancovala, byla často překládána až v 30. letech.

Velmi populární v Československu byla například knižní série chorvatské spisovatelky Marije Jurićové Zagorky *Gričská čarodějnice* (chorv. *Grička vještica*, 1912–1914, český překlad 1929–1930). Do obliby nenáročného publika se dostala díky svému romantickému a dobrodružnému ladění.⁶

Oblíbené také byly jugoslávské divadelní hry, které byly inscenovány v mnoha československých divadlech. Ať už se jednalo například o hry Miroslava Krleži (1893–1981), či Boža Lovriće (1881–1953).

Miroslav Krleža se dostal do českého literárního povědomí nejenom jako dramatik, ale také i prozaik. Jeho prózy v 30. letech upoutaly pozornost mnoha literárních periodik. Doposud je označován jako nejvýraznější jihoslovanská literární osobnost.

Oblíbeným byl také bosenský autor srbského původu Svetozar Ćorović (1875–1919). Svou popularitu získal na konci 19. století, avšak jeho prózy byly stále hojně překládány i po roce 1918, a to v časopisech a periodikách.

Také povídky a fejetony Branislava Nušiče (1864–1938) se často objevovaly na stránkách mnoha deníků. Jeho zinscenované divadelní hry sice sklidily u širšího publika úspěch, avšak divadelní kritici se k jeho dramatům stavěli jako k nutnému zlu či povinnosti v šíření slovanské vzájemnosti.⁷ Mnoho literárních a divadelních kritiků se

---

⁵ ŠIMEČEK, Zdeněk, TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati...: Dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2015, s. 207–209, 252. ISBN 978-80-200-2404-6

⁶ Tato série se stala natolik populární mezi českými čtenáři, že se po revolučním roce 1989 dočkala nového vydání v nakladatelství Ivo Železný.

⁷ ČERNÁ, Milada. Charakter recepce srbských, černošských a bosensko-hercegovských literárních a kulturních jevů v 19. století (do r. 1918). In POSPÍŠIL, Ivo, ZELENKA, Miloš: *Jihoslovanské literatury v českém prostředí*. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, 1999, s. 63–110. ISSN 80-210-2144-6

snažilo odprostit od posilování myšlenky panslavismu, které se vytvořilo po konci 1. světové války, a vytvořit tak nezávislou literárněkritickou recepci od této idealistické myšlenky. Mezi tyto recenzenty a kritiky patřil například F. X. Šalda, J. Čep, K. Teige aj.⁸

Ve 30. letech se začal vyvíjet literární proud, který se snažil proti tomuto všeslovanskému smýšlení vymezit. Došlo tak ke změně nejenom tematického zaměření jugoslávské literatury, která byla ovlivněna kritickými postoji vůči tehdejší politice, ale i ke změně zájmu českého čtenářského publika. Do centra tohoto nového zájmu se dostávají prózy a dramata věnující se sociálním tématům, která měla nahodit onen idealizovaný jihoslovanský svět a zobrazit jeho odheroizovanou realitu. Častými motivy se staly vesnice, vykořisťování rolnické nebo hornické vrstvy, ale také osobní zpovědi z průběhu světové války. Postupně tak došlo k potlačení překladů knih věnujících se posilování všeslovanské idey.

Mezi významné jihoslovanské autory, jejichž překlady byly publikovány v tomto období, patří například Ivo Vojnović (1857–1929), Branislav Nušić (1864–1938), Vladimír Nator (1876–1949), Ivo Andrić (1892–1975), Miroslav Krleža (1893–1981), Milan Begović (1876–1948), Desanka Maksimovićová (1898–1993), atd.

Výraznou československou překladatelskou osobností byl Otto František Babler (1901–1984). Jeho celoživotní dílo čítá stovky překladů z osmi různých jazyků. Během 20. – 30. let se podílel na uspořádání několika antologií a výborů srbochorvatské literatury. Dalšími překladateli byli například František Čuberka (1901–?), Adolf Veselý (1886–1961), Karel Hádek (1894–1950), Otakar Kolman (1887–1955), atd.

---

⁸ ČERNÁ, Milada. Ohlas Krležovy glembajovské tematiky v české literární a divadelní kritice mezi dvěma válkami. In: HRONKOVÁ, Dana a Alena VACHOUŠKOVÁ, ed.: *Slavica v českém a slovenském literárním vývoji*. Praha: Ústav pro českou a světovou literaturu ČSAV, 1986. s. 277–298.

2.2 2. světová válka (1938–1945)

Během 2. světové války byla Jugoslávie částečně okupována nacistickým Německem, Itálií a Bulharskem. Albánie, jejíž součástí bylo Kosovo, upadlo pod okupaci fašistické Itálie. Ve 40. letech došlo k nárůstu komunistických partyzánských skupin – v Jugoslávii pod velením Josipa Broze Tita a v Albánii pod Envera Hodži. Po kapitulaci nepřátelských vojsk, obě tyto významné osobnosti stanuly v čele nových komunistických států – Federativní lidová republika Jugoslávie a Albánská socialistická lidová republika.

V tomto období došlo na českém knižním trhu k utlumení publikování tzv. brakové literatury, zavedení nacistické cenzury literatury i periodik a k razantnímu omezení literární činnosti a překladové literatury. Z tohoto důvodu nevyšel žádný překlad literárního díla západního Balkánu. Odpor proti překladům byl hojně propagován kvůli odlivu kapitálu do zahraničí.⁹ Bylo tak využito záminky světové hospodářské krize. Také se zákaz překladů ostatních slovanských národů pojil s obavami nacistického Německa ze vzájemného ovlivňování politického smýšlení (ze strany komunistického Ruska) a idey o silném všeslovanském společenství. Tato idea všeslovanské vzájemnosti byla v těžké válečné době opět velmi významná.

S několika málo českými překlady se český čtenář mohl setkat alespoň na přelomu 30. a 40. let, jako byly překlady slovinské poezie či kniha *Hajduk Stanko* od srbského autora Janka Veselinoviće (1862–1905), která pojednává o konfliktu srbského národa s tureckou nadvládou.¹⁰

Kromě překladatelské činnosti bylo zastaveno také publikování literárněvědných periodik zaměřujících se na slovanský prostor, jako byly například *Slavia: Časopis pro slovanskou filologii* či *Slovanský přehled*.

Český tržní trh byl vymezen na knihy české a německé. K obnovení překladové činnosti, tedy knih jihoslovanských, došlo až po ukončení 2. světové války.

---

⁹ POLÁČEK, Václav (ed.). *Knihy a národ 1939–1945: Rekonstrukce nevydaného pamětního sborníku Svazu českých knihkupců a nakladatelů z roku 1947*. Praha: Paseka, 2004, str. 72–74. ISBN 80-7185-635-5

¹⁰ Tamtéž, s.272

2.3 Léta 1945–1968

Po roce 1945 vstoupila na knižní trh překladová literatura. Ze všech jazyků tehdejší Jugoslávie, co se týče překladové činnosti, stále převládala srbochorvatština, méně pak slovinština. Výrazný nárůst překladů zaznamenáváme bezprostředně po válce, avšak v roce 1948 dochází ke stagnaci překladatelské činnosti.

Nástup komunismu s sebou přinesl nejenom změnu státního zřízení, ale hlavně změnu literárního cítění. Stejně tak jako v tehdejší Československé republice dochází po roce 1948 k přehodnocování kvality literárních děl dle jejich ideologické hodnoty, a ne dle estetické hodnoty. Dochází k nástupu socialistického realismu a vydání zákazů publikování pro mnoho států nepohodlných autorů. Nicméně, autoři jako Ivo Andrić nebo Miroslav Krleža, na které bylo pohlíženo jako na nepohodlné literáty, stále publikovat směli.

Idea všeslovanské vzájemnosti, která během druhé světové pomáhala slovanským národům udržet si zápal pro osvobozenecý boj vůči nacistické okupaci, se po konci války modifikovala do idey společenství slovanských národů spojených pod komunistickou ideologií.¹¹

Roku 1948 došlo mezi jugoslávskou komunistickou stranou v čele s Titem a ústřední postavou SSSR Josifem V. Stalinem ke sporu, což ovlivnilo také vztah Jugoslávie s Československem.

„Stalin sledoval po dlouho dobu se vzrůstající nelibostí jugoslávskou zahraniční politiku, zejména její pokusy vytvořit pod svým vedením větší státní celek v jihovýchodní Evropě.“^{12 13}

Jugoslávie v očích SSSR upadla v nemilost, což se záhy projevilo vytvořením protijugoslávské kampaně v satelitních státech SSSR, tedy i v Československé republice.

---

¹¹ KOŘALKOVÁ, Květa. Slovánská ideologie po druhé světové válce. *Slovanský přehled*. Academia: 1969, 55(3), s. 192–200. ISSN 0037–6922

¹² PELIKÁN, Jan a Miroslav TEJCHMAN. Dějiny Jugoslávie (1918-1991). Praha: Karolinum, 1996, s. 39. ISBN 80-7066-939-X.

¹³ Jugoslávie ve výhledu několika let plánovala připojení Albánie a Bulharska ke svému území. Na Balkánském poloostrově by tak vznikl stát velkých rozměrů, který by určitým způsobem konkuroval SSSR. K připojení těchto států však nikdy nedošlo. Stalin, který se snažil vmísit do vnitřních záležitostí jugoslávské komunistické strany, se však setkal s odmítavým postojem. Jugoslávie se tento nezávislý postoj snažila zastávat až do 90. let.

Od roku 1952 nastávala střídavá období sblížení a ochlazení vztahů mezi Jugoslávií a Československem.

50. léta se nesla ve znamení zlepšení vztahů mezi Jugoslávií a SSSR (Nikita S. Chruščov), která však na konci tohoto desetiletí skončila fiaskem. Tato léta nicméně přinesla nárůst zájmu nejenom o srbochorvatskou literaturu, ale i o literaturu menších národů Jugoslávie. Po roce 1955, kdy proběhlo podepsání Bělehradské deklarace o normalizaci vztahů, došlo k rapidnímu růstu překladové činnosti i v dalších evropských socialistických zemích. K pozitivnímu ovlivnění vzrůstu publikování překladů jugoslávské literatury přispělo zveřejnění eseje Miroslava Krleži *Literatura dnes* (1958) v revui Světová literatura a udělení Nobelovy ceny za literaturu Ivu Andrićovi v roce 1961.

Kromě Iva Andriće byly hojně překládána díla například Miroslava Krleži (1893–1981), Branislava Nušiće (1864–1938), Branka Ćopiće (1915–1984), Ivana Cankara (1876–1918), Meši Selimoviće (1910–1982), Vaska Popy (1922–1991), Ranka Marinkoviće (1913–2001), aj.

S texty jugoslávských autorů se českoslovenští čtenáři měli možnost seznámit skrze antologie a básnické či prozaické výběry, anebo skrze časopisecké překlady.

60. léta se nesla ve znamení postupného rozvolňování komunistického režimu, ale i určité volnosti publikování překladů jihoslovanských literatur. O tomto desetiletí mnozí překladatelé hovoří jako o „zlatých letech překladu.“

O popularizaci jihoslovanských literatur se snažil především překladatel Dušan Karpatský skrze časopis *Plamen* a později *Sešity po mladou literaturu*. Poslední číslo *Sešitů*, které nemohlo být publikováno, vzniklo ve spolupráci se sarajevským časopisem *Izraz* a mělo být jakousi menší antologií bosenské prózy a poezie. Také začal v této době vycházet soubor sebraných spisů Miroslava Krleži. Tento významný chorvatský autor mimo jiné ovlivnil tvorbu mnoha českých literátů jako byl Jiří Kolář, Karel Šiktanc či Karol Sidon.¹⁴

---

¹⁴ JAREŠ, Michal, KASAL, Lubor. Nikdy jsme nezůstali bez překladatelů: rozhovor s Dušanem Karpatským. *Tvar*, 2005, 16(14), s. 1, 4–5. ISSN 0862-657X.

Dalším významným jihoslovanským autorem, který určitým způsobem ovlivnil české autory, byl srbský básník Vasko Popa, jehož literární vliv se promítl například ve tvorbě Miroslava Holuba či Jiřího Šotoly.¹⁵

Obrovskou pozornost československého čtenářského publika vzbudil překlad eseje od Miroslava Krleži, jenž byl publikován roku 1958 v časopise *Literatura dnes*. Ostatní Krležovy eseje a spisy nemohly být v 60. letech publikovány z ideologických důvodů, také však z důvodu vlny ochlazení vztahů mezi Jugoslávií a Sovětským Svazem.

První poválečnou jugoslávskou antologií moderní poezie se stala *Snímky krajiny poezie* (1966), kterou uspořádal Dušan Karpatský s Irenou Wenigovou, významní čeští překladatelé ze srbochorvatštiny. V tomto výboru bylo zastoupeno mnoho srbských a chorvatských básníků, své zastoupení zde měli i autoři makedonští - například Blaže Koneski (1921–1993), Aco Šopov (1923–1982), Gane Todorovski (1929), atd.

V tomto období nastal rozvoj makedonské literatury a její pronikání za hranice jugoslávského státu. K tomuto vývojovému kroku bylo možné dospět díky ustanovení Makedonské republiky v rámci Federativní republiky Jugoslávie. Především v 60. letech narůstal zájem o makedonské autory. V tehdejších periodikách zabývajících se literaturou vycházely překlady básní, povídek i ukázek významných makedonských autorů. S makedonskými autory se setkáváme také v prozaickém výboru *Svítlání za tmavých nocí* (1964), kde opětovně našli své zastoupení mezi srbskými a chorvatskými literáty. I přesto byla makedonská literatura spíše méně známá.

Jugoslávští autoři byli zařazeni do několika výborů světových autorů, zmínit můžeme například almanach *Hlubší než smrt* (1958).

V tomto období měli českoslovenští čtenáři možnost se letmo seznámit i s albánskou literaturou. České překlady albánské literatury téměř nevznikaly, na československém území se tak nevytvořila téměř žádná literárněkritická recepce. Komunistický režim v Albánii byl mnohem tvrdší než v tehdejší Československu. Veškerá literární tvorba se podřizovala oficiálním regulím socialistického realismu, jakákoliv snaha o rozvolnění končila pro mnohé autory tragicky. Antologie *Orli letí*

---

¹⁵ ČINÁTLOVÁ, Blanka. Memoáry v dopisech: s Dušanem Karpatským o překládání a dopisování. *A2*, 2015, 11(11), s. 6–7. ISSN 1803-6635. Dostupné také z: <https://www.advojka.cz/archiv/2015/11/memoary-v-dopisech>

vzhůru: povídky z nové Albánie (1959)¹⁶ je typickým příkladem tohoto uměleckého směru. Mnoho významných literátů také patřilo ke kosovským Albáncům, bohužel ani jejich díla napsaná v albánštině nebyla přeložena.

Na překlady z jihoslovanských literatur se zaměřilo Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění pod vedením Ireny Wenigové. Později došlo k přejmenování tohoto nakladatelství na Odeon.

Mezi překladatelské osobnosti tohoto období patří Vilém Závada (1905–1982), Jaroslav Závada (1907–1964), Luděk Kubišta (1927–?), a další. V 60. letech nastupuje na překladatelskou scénu jeden z nejvýraznějších překladatelů z jihoslovanských jazyků – Dušan Karpatský (1935–2017) a Jiří Fiedler (1935–2014).

Roku 1963 došlo ke zavedení nové jugoslávské ústavy, která změnila název této republiky na Socialistickou federativní republiku Jugoslávie (SFRJ). Nová ústava a změny, které přinesla, vedly spíš k destabilizaci celého státu, například nárůstem extrémního nacionalismu ze strany jednotlivých etnik.

---

¹⁶ Český překlad této povídkové sbírky vznikl z francouzského překladu původního albánského díla. Jazyková bariéra – tedy minimální zkušenost či znalost albánského jazyka v českém prostředí – ovlivňuje vznik překladů albánských knih doposud. Viz. 5.1

2.4 Normalizační léta 1968–1989

Roku 1968 došlo na území Československa k okupaci ze strany vojsk Varšavské smlouvy. Vztah mezi Československem a Jugoslávií byl před invazí blízký. Jugoslávie tento agresivní vojenský akt ze strany SSSR odsoudila. Počátkem normalizace dochází ke zhoršení vztahů mezi Československou socialistickou republikou a Jugoslávií. I přesto zůstala Jugoslávie významným obchodním partnerem a představovala tzv. tranzitní zemi pro československé občany emigrující na Západ. Albánie, přestože byla členem Varšavské smlouvy, se této invaze nezúčastnila.

V Jugoslávii v tomto období dochází k postupnému rozpadu dosavadního stabilního politického systému. Nastupovala rozsáhlá ekonomická krize, posílil extrémní nacionalismus ze strany jednotlivých národů a etnik – ze strany Chorvatska, Srbska a albánského obyvatelstva v oblasti Kosova. K jistému úpadku dosavadní Jugoslávie přispělo také úmrtí jugoslávského vůdce Josipa Broze Tita v roce 1980.

Po roce 1968 sledujeme pokles v překládání jugoslávských literatur. Mnoha československým překladatelům nebylo umožněno publikovat své překlady. Například Dušan Karpatský nesměl publikovat žádnou překladatelskou tvorbu z politických důvodů v letech 1972 až 1981. Jeho překladatelské počiny mnohdy svými jmény „pokrývali“ jiní překladatelé jako například Ema Dohnalová, Viktor Kudělka, Milada Nedvědová či Irena Wenigová.¹⁷ Mnoho připravených překladů k publikaci nakonec nesmělo být vydáno. Bohužel mnohdy tyto překlady nebyly publikovány ani po roce 1989. Často se tak překladatelé zaměřovali spíše na překlady českých děl do srbochorvatštiny. Důvodem pro omezení překladů byl také strach samotných překladatelů a nakladatelů z možné špatné interpretace daného literárního díla ze strany cenzurního orgánu. Mnohokrát tak docházelo k tomu, že se překlad daného díla šířil samizdatově.

Publikování časopisů *Plamen* a *Sešity pro mladou literatur*, které podporovaly a zveřejňovaly překlady literárních děl či alespoň jejich ukázek, bylo roku 1968 zastaveno.

---

¹⁷ RACHŮNKOVÁ, Zdeňka. Zamlčování překladatelé: bibliografie 1948–1989. Praha: I. Železný, 1992.

I přes tyto značné restriktce od počátku normalizace v Československu bylo od roku 1945 do roku 1980 publikováno 449 jugoslávských knižních titulů (z toho 246 překladů do češtiny a 203 překladů do slovenštiny).¹⁸

Roku 1969 vychází první výbor básnické tvorby nejvýznamnějších makedonských básníků *Zelený host*. Další tvorbu makedonských literátů najdeme ve výběrech věnujících se básnické tvorbě jednotlivých autorů nebo v časopiseckých ukázkách. Slovenští překladatelé a nakladatelé se mnohem více na svém území prosazovali v publikování děl významných makedonských autorů. Na české straně tehdejšího společného socialistického státu se začala literární díla makedonských autorů vydávat až po revolučním roce 1989.

Mnozí chorvatští autoři byli prezentováni nejenom v chorvatských básnických, dramatických či prozaických výběrech, ale také v mnoha výběrech a antologiích evropské a světové literatury.

Stejně tak i autoři srbské. Pro tyto autory, stejně jako pro makedonské autory, byla lepší překladatelská situace na Slovensku. Na českém území se nejvíce o prosazování nejen moderní srbské literatury, ale celkově jihoslovanských literatur, zasloužil například časopis *Světová literatura*. Toto periodikum poprvé publikovalo překlady básní výrazného srbského básníka Vaska Popy (1922–1991).

V tomto období sledujeme také zájem o jihoslovanskou pohádkovou tvorbu, která se představila v antologii *Pojďte si vymýšlet, pojďte si hrát* (1975), která zahrnuje mnoho významných jihoslovanských básníků a prozaiků pro děti a mládež již od meziválečného období.

Od 80. letech 20.století začalo docházet k postupnému rozkladu Socialistické federativní republiky Jugoslávie. Vedení státu převzali přední komunističtí funkcionáři, kteří vědomě manipulovali s narůstajícím extrémním nacionalismem skrze posílení práv jednotlivých republik. Nadále se prohlubovala hospodářská krize. Této krizové situace využil Slobodan Milošević, předseda ústředního výboru Svazu komunistů Srbska, který se velmi ostře stavěl vůči problematické situaci etnických Srbů na území Kosova. Na počátku 90. let dochází k zániku Svazu komunistů Jugoslávie. Jugoslávie tak zůstala bez vedoucí mocenské funkce.

---

¹⁸ DOROVSKÝ, Ivan. *Receptce literatury jižních Slovanů u nás*. Boskovice: Albert, 2004. s. 51
Knihovnička poezie a prózy jižních Slovanů. ISBN 80-7326-022-0.

3 UDÁLOSTI 90. LET

3.1 Válečný konflikt

Socialistická federativní republika Jugoslávie byla po celou dobu své existence založena na rovnocenném přístupu k jednotlivým etnikům a na centralizované moci v jednom místě a v jedné vůdčí osobě. V roce 1990 došlo k rozdělení tohoto jihoslovanského státu do samostatných republik. Do čelních pozic těchto republik se dostali politici využívající nastupujícího radikálního nacionalismu. Nebezpečným se stal především agresivní srbský nacionalismus.¹⁹

Problematika válečného konfliktu na území bývalé Jugoslávie je komplikovaná. Příčin tohoto konfliktu je mnoho, často dochází ke generalizaci této války jakožto náboženského či etnického konfliktu. Obvykle se setkáváme s nepochopením situace, která se zde odehrávala právě v 90. letech.

Dušan Karpatský se v rozhovoru pro časopis A2 vyjádřil následovně: „...mezi českými občany i mnohými intelektuály vládla jakási obecná tendence nerozumět: všichni jsou to naši bratři, a že se mezi sebou perou, je hrozné, ale my nevíme, kdo za to může.“²⁰

Česká republika se účastnila války na území bývalé Jugoslávie v rámci mírových sil OSN, ale stala se i útočištěm pro mnohé válečné uprchlíky.

Komunistický režim v Albánii skončil v průběhu 90. let. Albánie se rovněž zapojila do válečného konfliktu zemí bývalé Jugoslávie, avšak pouze podporou Kosovské osvobozené armády během války v Kosovu a přijetím mnoha válečných uprchlíků právě albánského etnika.

---

¹⁹ REHNICER, Raymond: *Nesnesitelná jednoduchost modernosti a jiné texty*. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 39–48. ISBN 80-204-0762-6.

²⁰ ČINÁTLOVÁ, Blanka. Memoáry v dopisech: s Dušanem Karpatským o překládání a dopisování. *A2*, 2015, 11(11), s. 6–7. ISSN 1803-6635. Dostupné také z: <https://www.advojka.cz/archiv/2015/11/memoary-v-dopisech>

3.2 Dopady na literaturu

Válka v Jugoslávii se velmi razantním způsobem projevila ve změně chápání národního literárního kánonu, v proměně literárního diskurzu a v překladatelské činnosti.

Do počátku válečného konfliktu byla literatura všech republik v rámci Jugoslávie považována nejenom za literaturu příležití k národnosti autora, ale co je nejdůležitější – za literaturu jugoslávskou. Literární tvorba jednotlivých států vytvářela společný literární kánon. Tato společná kulturní historie trávající mnohá léta soužití v rámci jednoho státu se dostala do kolize s narůstajícím nacionalistickým smýšlení jednotlivých národů v průběhu 90. let. V tomto desetiletí dochází k diferenciaci společného literárního kánonu na literaturu jednotlivých nyní již nezávislých států.²¹ Mnohdy je však identifikace autora k jednomu národu velmi problematičká kvůli překrývání kulturních historií více národů.

„Okay, on my own identity. I am by origin Serb, you know. But I am educated as Yugoslav. In high schools, elementary schools, in the whole of my life I was Yugoslav. And I think that a Yugoslav identity exists. ... The problem is that we were educated as in my generation (I am now 65) not only in Serbian literature, but in Croatian literature, in Slovenian literature, in Macedonian literature. That was our Yugoslav literature. Now people are fighting over whether this or that writer was a Croat or a Serb or a Bosniak.“²²

Literární činnost byla v počátcích válečného konfliktu silně upozaděna. Mnoho významných uměleckých osobností, tedy včetně spisovatelů, v první polovině 90. let emigrovalo a dále tvořilo v zahraničí. Často důvodem emigrace nebyl pouze probíhající ozbrojený konflikt, ale také různé politické důvody. Pod silným politickým tlakem vládnoucí strany byli spisovatelé a publicisté v Chorvatsku. Spousta chorvatských literátů se stala terčem nenávislných mediálních kampaní za svou kritiku mířenou na vedení státu. Právě takový byl důvod emigrace významných spisovatelek Slavenky Drakulićové (1949) či Dubravky Ugrešićové (1949).

Literární a publicističká tvorba vznikající v tomto období byla často reportážního rázu. Pro literáty se stalo zásadním zobrazit tehdy probíhající válečný konflikt. Orientace

---

²¹ KOUBA, Miroslav. Jugoslávské literární společenství a interpretační modely jeho rozpadu: výzvy – úskalí – perspektivy. In: MAINX, Oskar (ed.). *Literatura jako výzva a apel*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2014, s.82–107. ISBN 978-80-7510-131-0

²² WILMER, Franke. *The Social Construction of Man, the State and War: Identity, Conflict, and Violence in Former Yugoslavia*. Routledge, 2002, s. 131. ISBN 978-0415929639

na hodnotu aktuálnosti se však projevila na kvalitě daných literárních textů. V rámci několika let po ukončení ozbrojeného konfliktu tato hodnota aktuálnosti mizí a ze spousty textů se tak stává nekvalitní literární materiál, který upadá v zapomnění. Kromě těchto nyní již zapomenutých děl vznikají během válečného konfliktu i díla nynějších významných autorů.

Zásadní změna dosavadního literárního diskurzu se projevila v dílech autorů tzv. „ztracené generace“. Jedná se o autory, kteří se narodili v 70. letech, ve „starém světě“, a začínají publikovat právě v 90. letech či později. Válečný konflikt se pro tyto autory stává doživotním traumatickým zážitkem, který ovlivnil počátek jejich spisovatelských kariér a ovlivňuje jejich tvorbu doposud. Tito literáti se skrze literární tvorbu vyrovnávají s válečným traumatem.²³

Tento reálný traumatický zážitek se neprojevuje v jejich literárních dílech pouze jako motiv válečného konfliktu či vlastního příběhu a zkušeností z tohoto období, ale také skrze motivy osamění a izolovanosti, hledání vlastní identity a národa, a touhy po svobodě a míru. Často se v jejich tvorbě setkáváme s černým humorem, který slouží jako nástroj pro vyrovnávání se s traumatickými událostmi.²⁴

Do této generace spadá například Faruk Šehić (1970), Tatjana Gromača (1971), Goce Smilevski (1975), Igor Štiks (1977), a další.

Téma války a zkušeností s válečným konfliktem se objevuje především v bosenské literatuře. Bosenská literatura se v 90. letech vyznačovala reakcí na válečné události, kterými byla zasažena, a tak dochází v těchto letech k její značné expanzi. Nejčastěji zobrazovaným literárním prostorem se stalo Sarajevo.

V srbské literatuře se téma probíhající války málokdy stalo ústředním tématem daného literárního díla. Hlavním důvodem je to, že samotný válečný konflikt neprobíhal na území Srbska. To neznamená, že by nevznikala žádná literární díla, která určitým způsobem reagovala a reflektovala ozbrojený konflikt. Zmínit můžeme například dílo Vladimira Arsenijeviče (1965) – *V podpalubi* (srb. *U potpalublju* 1994, český překlad 1996). Motivy války pronikají do srbské literární tvorby až po leteckých útocích ze strany

---

²³ DIMKOVSKA, Lidija. How the Yugoslav Wars Shaped a Generation of Writers: Lidija Dimkovska on the Other Lost Generation. *Literary Hub* [online]. 7. 10. 2016 [cit. 15. 6. 2020]. Dostupné z: <https://lithub.com/how-the-yugoslav-wars-shaped-a-generation-of-writers/>

²⁴ Tamtéž

NATO na konci 90. let. Často tyto motivy doprovází pocity zrady a ztráty dosavadních iluzí. Kriticky se autoři staví k tehdejšímu aktuálním událostem v dramatu.²⁵

Chorvatská literatura se ocitla v 1. polovině 90. let pod silným politickým tlakem. Měla se stát podporou chorvatského nacionalismu vůči srbské agresi, což se samozřejmě razantně projevilo na kvalitě tehdy publikovaných literárních děl. Vymanit se z tohoto politického nátlaku se literatuře podařilo až v druhé polovině 90. let, tedy s koncem válečného konfliktu, ale také s nastupující mladou generací literátů. Významnou literární tematikou v 1. polovině 90. let se stalo vlastenectví, národní historie a kultura, válečná zkušenost, později ale také například undergroundová kultura a narkotika.²⁶

V 90. letech sledujeme razantní vzestup překladové činnosti balkánské literatury, především literatury bosenské. Válečný konflikt na území Bosny a Hercegoviny a tragické události vyvolaly světový čtenářský zájem. Válečná témata vycházející z reálných událostí byla pro čtenáře vždy přitažlivá. Velkou roli v expanzi publikování překladů hrála opět také hodnota aktuálnosti. S koncem válečného konfliktu a nástupem nového tisíciletí čtenářský zájem společně s hodnotou aktuálnosti začal upadat.

S překlady albánské literatury se setkáváme velmi zřídka. Albánie v socialistickém zřízení byla po dlouhá léta izolována od zbytku světa a oficiální literatura mohla zpracovávat pouze témata socialistického realismu. Po pádu komunistického režimu se nastupující autoři věnují zobrazování života během mnoha let naprosté izolovanosti „Hodžovského“ režimu.

Mnoho překladatelů do anglického jazyka se dostalo v 90. letech do svízelné situace. Svým výběrem děl určených pro překlad mohli například nezáměrně vyjadřovat náklonost k jednomu národu. Srbská literární díla přeložená do anglického jazyka byla využívána Srby k rozšiřování radikálního nacionalismu. Umožňovala jim budovat smýšlení o nadřazenosti jejich národa. Překlad do anglického jazyka obvykle pro literární díla znamená „vstup do světové literatury“. Spousta anglických překladatelů se proto obávala během válečného konfliktu překládat srbská literární díla. Nejednalo se však o překlady pouze nově vydaných srbských děl, ale také děl, které byly publikovány

---

²⁵ NOVOSAD, Jakub. Nevyrovnaná literatura nevyrovnaného národa. *Plav*, 2008, 4(7/8), s. 5–6. ISSN 1802-4734. Dostupné také z: <https://www.svetovka.cz/2008/07/07-2008-srbsko/>

²⁶ Otčenášek J. Chorvatská literatura dnes - formování identity. *PLAV: měsíčník pro světovou literaturu*. 2015, 11(1), s. 5–7. ISSN 1802-4734. Dostupné také z: <https://www.svetovka.cz/2015/01/01-2015-esej/>

o mnoho let dříve před vypuknutím ozbrojeného konfliktu. U těchto knih mohlo dojít ke změně recepce, která byla v té době silně ovlivněna válečnou situací. Mnoho starších srbských literárních děl začalo být pod vlivem tehdejších událostí nezáměrně vnímáno nacionalisticky.²⁷ Překladaelé se častěji uchylovali k překladům bosenské literatury. Mnohdy je k tomu vedl strach z možného veřejného lynče, přeci jen světová média byla zaplněna videozáběry a fotografiemi válkou zmítané Bosny a Hercegoviny. Neutrannost, o kterou překladaatelská činnost vždy usilovala, v tomto období prakticky neexistovala. Především kvůli utlumování překladů srbské literatury.

Můžeme říci, že překladaatelé v 90. letech získali moc tzv. „gatekeepingu“, tedy rozhodovali o tom, které literární dílo bude přeloženo a které nikoli.²⁸ Tato moc jim umožnila vytvářet obraz nejenom o válečném konfliktu, ale také o jednotlivých národech a jejich kulturách mimo balkánské země.

V České republice se setkáváme v překladaové činnosti s gatekeepingem ekonomickým, který byl způsobený přehlcním knižního trhu po Sametové revoluci v roce 1989. Proto se čeští čtenáři setkávají s knihami ze západního Balkánu, které byly publikovány v 90. letech, až po novém tisíciletí a později.

I přesto však vyšly české překlady několika tehdy aktuálních srbských beletrií. Byla to například kniha *Astrachán* (srb. *Астрахан*, 1991) Dragana Velikiće (1953), která bývá často označována jako „poslední jugoslávský román“²⁹. Český překlad této knihy byl publikován v roce 1997. Z dalších knih můžeme zmínit také román *V podpalubí* (srb. *У потпалу́бљу*, 1994 / český překlad 1996) od Vladimira Arsenijeviće (1965), román *Ženský rodopis* (srb. *Женски родослов*, 1996 / český překlad 1997) od Ljiljany Habjanovićové Djurovićové (1953), román *Dotek* (srb. *До-дуп*, 1997 / český překlad 1998) od Nady Marinkovićové (1921–1998), *Kierkegaard v kočáře* (srb. *Кјеркегор у кочијама*, 1997 / český překlad 1998) od Radoslava Vojvodiće (1934) nebo básnickou sbírku *Srp – zmije* (srb. *Срп од змије*, 1993 / český překlad 1998) od Đoka Stojičića (1936).

---

²⁷ JONES, Francis J. Ethics, Aesthetics and Décision: Literary Translating in the Wars of the Yugoslav Succession. *Meta: Journal des traducteurs*. Les Presses de l'Université de Montréal. 2004, roč. 49, č. 4, s. 711–728. ISSN 1492-1421

²⁸ Tamtéž.

²⁹ MATELA, Matěj. Poslední jugoslávský román. *iLiteratura.cz* [online]. 15. 4. 2016 [cit. 16. 6. 2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/36351/velikic-dragan-astrachan>

Beletrie ostatních států bývalé Jugoslávie (vyjma Srbska) nebyla v tomto období překládána do českého jazyka. Publikovány však byly například antologie těchto literatur – zmínit můžeme antologii bosenské literatury *Vzkázání ze dna noci: Literatura Bosny a Hercegoviny v obklíčení a vyhnanství* (1995), kterou uspořádal Dušan Karpatský, nebo antologii makedonské poezie v *Modré nebe nad Ohridem* (1995 / sestavil Ivan Dorovský) a *Tajemství květu* (1996 / sestavila Zlata Kufnerová). Hojně překládaným literárním žánrem se stala esej. Českého překladu se například dočkaly knihy esejů chorvatských autorů – *Odkvetlé impérium* (chorv. *Zadah ocvalog Imperija*, 1991 / český překlad 1991) od Ivana Aralici (1930) či *Kultura lži* (chorv. *Kultura laži*, 1996 / český překlad 1999) od Dubravky Ugrešićové (1949). Z bosenské literatury byla do českého jazyka přeložena autobiografická kniha *Deník Zlaty Filipovićové* (angl. *Zlata's diary* 1993 / český překlad 1994) Zlaty Filipovićové (1980).

Rozhodně můžeme konstatovat, že v 90. letech převládaly překlady srbské literatury. Mohlo se jednat o zachování překladatelské nestrannosti vůči probíhajícímu válečnému konfliktu, ale také o tradici dlouhodobých intenzivních kulturních vztahů mezi Československem a Srbskem. Důvodem také byl nadměrný, a hlavně neomezený export srbské beletrie či literatury obecně do zahraničí. Produkce a export literárních děl ostatních států bývalé Jugoslávie byly značně ovlivněny probíhajícím válečným konfliktem.

Dalším důvodem mohl být i nedostatek zkušených překladatelů z jihoslovanských jazyků v mladší generaci. Českou překladatelskou základnu západobalkánských literatur tvořila pouhá hrstka významných osobností – jako Dušan Karpatský či Irena Wenigová. Po revolučním roce 1989 například přestal s překladovou činností překladatel ze srbské a chorvatské literatury Jiří Fiedler.

Výstižně popisuje tuto problematickou situaci v překládání srbské literatury v 90. letech 20. století Ivan Dorovský článkem „*Recepce srbské a černohorské literatury u nás a na Slovensku v posledním desetiletí*“: „Literární díla srbských autorů, která byla přeložena do češtiny v 90. letech minulého století, prozrazují bezradnost ve výběru, jazykovou nepřipravenost překladatelů v jazyce, do něhož překládají a často též v srbštině, základní neznalost překladatelské teorie a praxe.“³⁰

---

³⁰ DOROVSKÝ, Ivan. Recepce srbské a černohorské literatury u nás a na Slovensku v posledním desetiletí. In: *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*. X, Řada literárněvědné slavistiky = *Slavica litteraria* [online]. 2006, roč. 55, č. X9, s. 135–141. ISBN 80-210-3987-6. Dostupné z:

O nestrannost ve výběru literatury jihoslovanských států v 90. letech se snažila také Slovanská knihovna spadající pod Národní knihovnu České republiky.

„V zájmu objektivního hodnocení této složité a choulostivé situace jsme se snažili získat publikace jak od západních, tak i od seriózních srbských, chorvatských, bosenských a slovinských autorů a vydavatelů.“³¹

3.2.1 Dušan Karpatský (1935–2017)

Dušan Karpatský byl významným překladatelem ze srbochorvatštiny. Podílel se velmi aktivně na budování kulturních vztahů mezi Československem a Jugoslávií. Zpřístupnil českým čtenářům díla mnohých literárních osobností Jugoslávie – jako například literární díla Miroslava Krleži, Meši Selimoviće aj. Taktéž překládal do srbochorvatštiny díla významných českých literátů – například Jaroslava Seiferta či Františka Halase. Je autorem mnoha antologií jugoslávské literatury.

Za normalizace nesměl z politických důvodů publikovat žádný ze svých překladů. Jeho tvorbu tak v tomto období mnohdy „pokrývali“ jiní překladatelé. Během války v Jugoslávii se ostře stavěl vůči srbské agresi na území Chorvatska a Bosny a Hercegoviny. Jeho „protisrbské“ stanovisko na tento válečný konflikt se však setkala s nelibostí právě na srbské straně.

„Na druhé straně mi můj vyhraněný postoj proti této agresi vynesl nechut' na srbské straně, která přetrvává jaksi až dodnes, přestože jsem přeložil asi pětaticet srbských knih.“³²

Po válce v Jugoslávii se Karpatský orientuje spíše na překlady chorvatské literatury.

---

https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/102918/X_SlavicaLitteraria_09-2006-1_15.pdf?sequence=1

³¹ MARKOVÁ, Bohuslava. Slovanská knihovna a literatura bývalé Jugoslávie v 90. letech. In: *Studia Balcanica Bohemo-Slovaca VI*. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a Matice moravská, 2006, s. 589–592. ISBN 80-86488-32-2

³² ČINÁTLOVÁ, Blanka. Memoáry v dopisech: s Dušanem Karpatským o překládání a dopisování. *A2*, 2015, 11(11), s. 6–7. ISSN 1803-6635. Dostupné také z: <https://www.advojka.cz/archiv/2015/11/memoary-v-dopisech>

4 SITUACE ZÁPADOBALKÁNSKÝCH LITERATUR NA ČESKÉM KNIŽNÍM TRHU

Roku 1989 došlo na území Československa k Sametové revoluci, která znamenala nejenom konec dosavadního socialistického státního zřízení, ale také razantní změny v oblasti literatury a knižního trhu. Došlo k obrovskému nárůstu nakladatelské produkce, vedle vydávání nové české literatury a české literatury, která nemohla být před r. 1989 publikována, začíná vycházet mnoho knih zejména západní provenience.

Tato vlna masivního vydávání knih trvala pouze do roku 1992, kdy došlo k nasycení knižního trhu. Zaniklo mnoho nových nakladatelství, náklady knih se ukládaly do skladů, odkud se prodávaly za nesmyslně nízké částky. Spousta již připravených překladů jihoslovanských literárních děl k publikování, která nemohla být publikována po roce 1968, nakonec mnohdy nebyla z finančních důvodů vydána. Jako k tomu došlo například v nakladatelství Odeon.³³

Byla tak nutná stabilizace trhu. Na regulaci knižního trhu se tak aktivně začalo podílet Ministerstvo kultury.

Od roku 1995 se pak český knižní trh začal krýt se světovým trhem, tedy kopíruje vlny čtenářských zájmů především u bestsellerů, knih významných světových autorů, populárních témat jako upířská tematika, severské krimi, LGBT tematika atd.³⁴

I v tomto období se však setkáváme s určitou formou cenzury, a to ryze kapitalistickou – tzv. ekonomickou cenzurou. Jsou tedy publikovány či překládány ty knihy, které budou s jistotou generovat finanční zisk.

Došlo k posílení překladové činnosti, především z angličtiny a z francouzštiny. Tvorbu a publikování překladů z menších literatur udržují hlavně granty, které mnohdy zahrnují pouze omezený počet literárních děl. Ne všechny knihy jsou tak přeloženy do daného cílového jazyka. Například literární díla západního Balkánu, která byla publikována v 90. letech, se mnohdy dočkala českého překladu až po novém tisíciletí. Knihy reflektující válečný konflikt na území bývalé Jugoslávie se často dostaly

---

³³ KARPATSKÝ, Dušan. O překladatelských výročích a nejen o nich. *Literární noviny*, 1994, 5(23), s. 5. ISSN 1210-0021.

³⁴ ŠIMEČEK, Zdeněk, TRÁVNÍČEK Jiří. *Knihy kupovati...: dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014, s. 392. ISBN 978-80-200-2404-6.

k českému čtenáři až mnoho let po začátku tohoto ozbrojeného konfliktu. Kvůli ztrátě hodnoty aktuálnosti již nebyly pro české čtenáře příliš atraktivní.

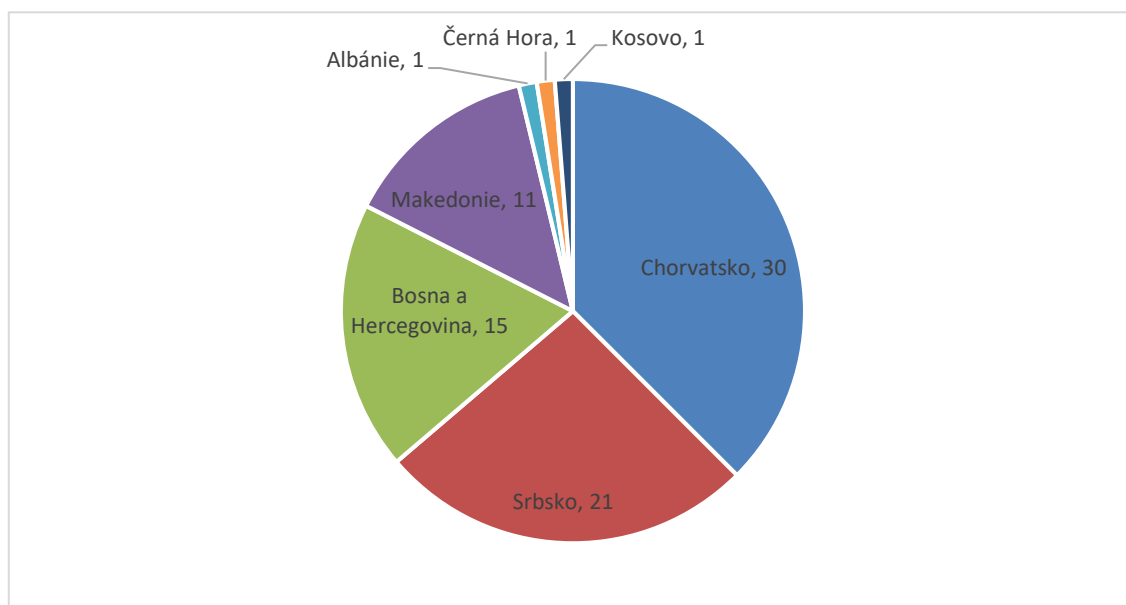
Z balkánských literatur vyniká v překladové činnosti především literatura slovinská. Překládání slovinských literárních děl do jiných jazyků je bohatě podporováno tamější vládou. Jedná se však také o zásluhu překladatele Františka Benharta, kterému se podařilo vytvořit silnou překladatelskou základnu. V jiných západobalkánských jazycích literatur k vytvoření takové překladatelské základny nedošlo, proto jsou také počty publikovaných překladů z těchto literatur velmi nízké.

Po roce 1989 vzrostl na českém knižním trhu zájem také o makedonskou literaturu, která během socialistického režimu nemohla být publikována. Důvodem tohoto zákazu byly značné restrikce ze strany Bulharska. Největším propagátorem makedonské literatury a celkově zájmu o Makedonii se stal balkanolog a překladatel Ivan Dorovský.

5 ANALÝZA SPECIFIK ČESKÉ RECEPCE JEDNOTLIVÝCH NÁRODNÍCH LITERATUR ZÁPADNÍHO BALKÁNU

V časovém vymezení od roku 1991 do 2020 bylo publikováno v českém překladu 80 knih států západního Balkánu. Do tohoto výčtu zahrnujeme pouze prózu, poezii a dramata, která byla publikována na území západobalkánských států v tomto časovém rozmezí. Nezahrnujeme zde tak západobalkánská literární díla, která byla v originále publikována již před rokem 1991, avšak český překlad těchto děl byl vydán až po roce 1991.

V následujícím grafu je zobrazen počet přeložených knih jednotlivých literatur západního Balkánu na území České republiky.

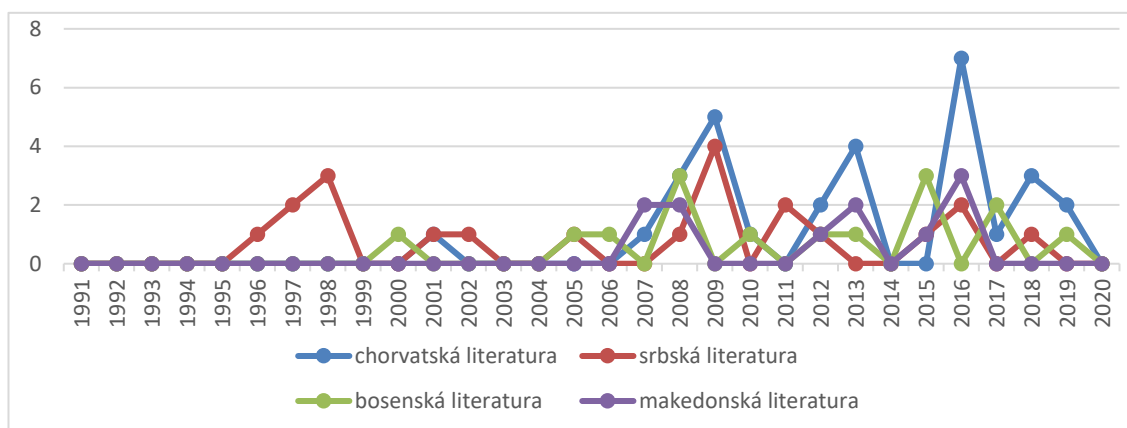
Graf 1: Počet knih přeložených do českého jazyka z jednotlivých literatur západního Balkánu

Do českého jazyka bylo přeloženo nejvíce chorvatských knih (30 knih). Dále následuje srbská literatura (21 knih) a bosenská literatura (15 knih). Makedonská literatura se v tomto časovém vymezení dočkala překladu 11 knih. Literatury Albánie, Černé Hory a Kosova jsou v českém překladu zastoupeny pouze jedním titulem.

Mezi českými překlady jasně převládá próza – celkem 56 knih. Dále následuje poezie, která je zastoupena 13 knihami. Do češtiny bylo přeloženo 11 západobalkánských dramát.

V grafu níže je vyobrazen časový průběh publikování českých překladů jednotlivých západobalkánských literatur. Z tohoto grafu je patrné, že v 90. letech, tedy v letech probíhajícího válečného konfliktu na území bývalé Jugoslávie, byly v českém překladu publikovány především knihy srbské. Dále je možné spatřit nárůst překladů chorvatské literatury od roku 2007. Tento skokový nárůst produkce českých překladů byl způsoben primárně nástupem mladší generace překladatelů zaměřující se na chorvatský jazyk.

Graf 2: Časový průběh publikování českých překladů literárních děl největších států západního Balkánu

Ivan Dorovský (9 knih), který se zaměřoval na překlady především makedonské literatury. Dále Dušan Karpatský (7 knih) a Jaroslav Otčenášek (6 knih) se zaměřením na chorvatskou literaturu. Z mladší překladatelské generace vynikají Jan Doležal (6 knih) a Jan Kravčík (6 knih).

Největší recenzentské reakci se dostalo srbské literatuře. Celkem 54 recenzí bylo věnováno překladům srbských literárních děl. V následující tabulce je zobrazen celkový

Dorovský Ivan	9
Karpatský Dušan	7
Otčenášek Jaroslav	6
Doležal Jan	6
Kravčík Jan	6
Bosniaković Miroslav	3
Horáková Pavla	4
Nováková Barbora	4
Černý Petr	4
Horáková Pavla	3
Štefánková Alena	3
Horáková Pavla	3
Čtvrtníčková Oldřiška	3

Tabulka 1: Překladatelé z literatur západního Balkánu a počet přeložených literárních děl a počet recenzí, které se věnovaly jednotlivým národním literaturám oblasti západního Balkánu.

Největší počet recenzí (11), které hodnotily překlady literárních děl ze západního Balkánu, publikoval Jaroslav Otčenášek, a to především na zájmovém webu iLiteratura.cz. Z dlouhodobého hlediska se dílům západního Balkánu věnuje také bohemista a literární kritik Jan M. Heller. S jeho texty (7) se čtenáři mohou seznámit Tabulka 2: Seznam států západního Balkánu a počet recenzí, které byly věnovány českým překladům taktéž na serveru iLiteratura.cz. Větší pozornost této literární oblasti věnoval novinář František Cinger (5 recenzí), spisovatel Ondřej Horák a překladatelka Aloisie Gašparević. V tabulce níže jsou zaznamenáni recenzenti, kteří věnovali knihám z oblasti západního Balkánu alespoň dvě recenze.

Otčenášek Jaroslav	11
Heller Jan M.	7
Cinger František	5
Horák Ondřej	5
Zmeškalová / Gašparević Aloisie	5
Kremlička Vít	4
Lojín Jiří	4
Smejkalová Věra	4
Chuchma Josef	3
Matela Matěj	3
Mikušiak Igor	3
Slezáková Alena	3
Blahynka Milan	2
Dorovský Ivan	2
Ginzberg Julie	2
Kotrla Pavel	2
Mattuš Jan	2
Novotný Vladimír	2
Prejďová Dominika	2
Srbková Ivana	2

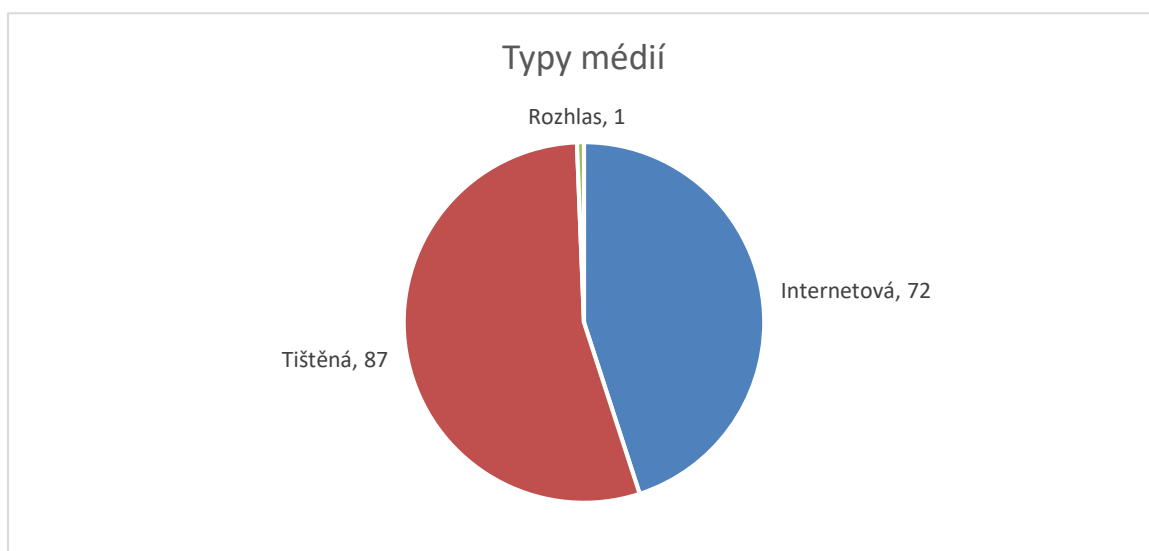
Tabulka 3: Seznam nejvíce aktivních recenzentů a počet publikovaných recenzí Internetový portál iLiteratura.cz, který se na literaturu primárně zaměřuje, publikoval na svých stránkách největší počet recenzí (32 recenzí). Je však pozoruhodné, že větší množství recenzí (12 recenzí) publikovaly tištěné deníky, které se literatuře věnují pouze okrajově – Lidové noviny a Právo. Dále následují seriózní literární periodika jako A2 (11 recenzí), Tvar (10 recenzí) či Host (9 recenzí). Tabulka níže zobrazuje seznam všech českých periodik a internetových portálů, které na svých stránkách publikovaly recenze věnující se literatuře z oblasti západního Balkánu.

iLiteratura.cz	32
Lidové noviny	12

Právo	12
A2	11
Tvar	10
Host	9
Literární noviny	9
Mladá fronta DNES	6
VašeLiteratura.cz	6
Reflex	5
Haló noviny / Obrys-Kmen	3
Hospodářské noviny	3
Respekt	3
Brněnský deník	2
E15	2
FantasyPlanet.cz	2
Idnes.cz	2
Krajské listy	2
Kultura21.cz	2
Novinky.cz	2
TopZine.cz	2
Týdeník Rozhlas	2
/mfantasy	1
Aluze	1
Babylon	1
Blesk	1
Časopis Kafe	1
Český Rozhlas Vltava	1
Denní Telegraf	1
Euro.cz	1
Hlídacípes.org	1
Ikarie	1
Instinkt	1
KnižníKlub.cz	1
Kulturní noviny	1
LaCultura.cz	1
Lógr	1
Luxor Blog	1
Nové Knihy	1
Plav	1
Porta Balkanica	1
Revolver Revue	1
Slovanský jih	1
XB-1	1

Tabulka 4: Česká periodika a internetové portály, které publikovaly recenze věnující se literaturám západního Balkánu

I přestože nejvíce recenzí publikoval internetový portál, v celkovém počtu recenzí značně převládají média tištěná. Na stránkách tištěných médií bylo zveřejněno celkem 87 recenzí, zatímco na internetových serverech lze nalézt 72 recenzí. Setkat se můžeme i s recenzí, která byla odvysílána na Českém rozhlasu Vltava.

Graf 3: Rozdělení médií dle nosiče sdělení

V následujících kapitolách se věnuji české recepci jednotlivých národních literatur z oblasti západního Balkánu seřazených dle abecedy. Všechny kapitoly jsou doplněny tabulkami zobrazující počty recenzí, jména recenzentů a množství publikovaných recenzí jednotlivých recenzentů, a také média, která tyto recenze týkající se jednotlivých literatur západního Balkánu. Zaměřuji se především na společné prvky, které tyto recenze vykazují a na vývoj české recepce a recenzentského zájmu v průběhu let 1991–2020.

5.1 Albánie

S albánskou literaturou se v období od roku 1991 do roku 2020 mohli čeští čtenáři seznámit pouze skrze jediný překlad – a to knihy *Když projížděl Chruščov naši vesnici*, kterou napsal Ylljet Aliçka (1951). Jedná se teprve o druhého albánského autora, jehož dílo bylo přeloženo do českého jazyka.

Nejznámějším a také nejprekládanějším současným albánským spisovatelem stále zůstává Ismail Kadare (1936). Mnoho jeho literárních děl bylo přeloženo do českého jazyka – například *Generál mrtvé armády* (alb. *Gjenerali i ushtrisë së vdekur*, 1963 / český překlad 1990), *Krvavý duben* (alb. *Prilli i thyer*, 1980 / český překlad 2007) či *Palác snů* (alb. *Pallati i Ēndrrave*, 1981 / český překlad 1981). Z jeho novější literární tvorby, tedy po roce 2000, doposud nebylo nic přeloženo. S přeloženým úryvkem románu *Pyramida* (alb. *Piramida*, 1992) se můžeme setkat v časopise *Porta Balkanica* v překladu Hany Tomkové.³⁵ Díla tohoto autora však v této práci nezahrnujeme, neboť všechny knihy, které se dočkaly českého překladu, byly publikovány v albánštině již v 80. letech. I přesto však mají knihy Ismaila Kadareho mezi českými čtenáři velký ohlas.³⁶

Pro české publikum je Albánie, albánská kultura či pak samotná albánská literatura neznámá. Je to především způsobeno izolovaností albánského socialistického státu až do 90. let 20. století, tedy do smrti albánského diktátora Envera Hodži a s ní spojený pád komunistického režimu. Z tohoto důvodu neexistuje v českém prostředí tradice překladu albánské literatury, ani její následná literárněkritická recepce. Ta se postupně začíná utvářet teprve až po roce 1990, kdy začínají být prekládány díla Ismaila Kadareho.

Mnoho současných albánských literátů a jejich děl stále zůstává pro českého čtenáře nepřístupných. Na vině je náročnost albánského jazyka (albánština tvoří samostatnou jazykovou větev indoevropských jazyků) a s tím pojící se slabá prekladatelská základna.³⁷ Velkou roli hraje právě i neexistující tradice v prekládání albánské literatury.

---

³⁵ TOMKOVÁ, Hana: Ismail Kadare: *Pyramida* (ukázka z románu). *Porta Balkanica*, 2010, 2(1), s. 56–59. ISSN 1804-2449

³⁶ V roce 2019 pod záštitou portálu databázeknih.cz proběhla čtenářská výzva, jejíž součástí byla také kniha Ismaila Kadareho *Krvavý měsíc* (alb. *Prilli i thyer*, 1980 / český překlad 2007)

³⁷ Albanistiku lze nyní studovat pouze na Katedře jihoslovanských a balkanistických studií Univerzity Karlovy v Praze, a to teprve od roku 2011.

Když projížděl Chruščov naší vesnici je výběrem povídek, který uspořádal albanista a překladatel Přemysl Vinš. Nejedná se o překlad původní sbírky Ylljeta Aličky, ale o výběr povídek, které byly publikovány v Albánii v rozmezí 1998–2012. Český překlad těchto povídek ve formě výboru byl publikován roku 2015. Tato kniha spojuje nejznámější povídky Ylljeta Aličky – jedná se tak o průřez jeho povídkovou tvorbou, skrze který se čeští čtenáři seznamují s tímto albánským spisovatelem. Všechny tyto povídky propojuje společné téma, a to životy obyčejných lidí v komunistické Albánii, které jsou na jedné straně plné absurdity, ale také hrůzy.³⁸ Rozhodně tak má tato kniha obeznámit české čtenáře s albánskou kulturou a jejími reáliemi, a doplnit český knižní trh dalším významným albánským autorem.

Již před samotným sepsáním literární a literárněkritické rešerše jsem předpokládala, že literárněkritických reakcí na jedinou knihu zastupující albánskou literaturu bude velmi málo. Vycházela jsem ze situace panující na českém knižním trhu, na kterém převažuje hlavně západní literatura, a tedy i pravděpodobný malý čtenářský zájem o albánskou literaturu.

Celkově jsem našla pouze 2 recenze – 1 recenze na internetovém portálu iLiteratura.cz (recenzent: Jan M. Heller – bohemista a překladatel) a 1 na kulturním e-magazínu LaCultura.cz (recenzent: Filip Šimeček – pedagog a spisovatel). Bohužel ze dvou recenzí nejsme schopni vytvořit hlubší popis literárněkritického přijímání této literatury.

Každá z recenzí má svou vlastní formu s ohledem na zaměření webu, na kterém se vyskytuje. Heller se ve své recenzi na webu iLiteratura.cz, který se zaměřuje výhradně na českou a zahraniční literaturu, věnuje dílu komplexně – zabývá se nejenom příběhovou stránkou, ale zmiňuje problematiku literatury zemí bývalého východního bloku (států s komunistickou historií), předmluvu a autorův styl. F. Šimeček se zabývá ve své recenzi na kulturním zájmovém webu především představením příběhů několika povídek, ke kterým doplňuje svůj vlastní filozofický komentář.

Oba recenzenti oceňují především způsob, jakým Ylljet Alička představuje albánský komunistický režim – tedy skrze nahlížení a příběhy obyčejných lidí. V obou recenzích je také upozorňováno na minimální povědomost o totalitním režimu v Albánii

---

³⁸ Tato kombinace absurdity a hrůzy se velmi často vyskytuje i v ostatních literaturách západního Balkánu. Je jednou z typických motivů nejenom v literatuře, ale také například ve filmové tvorbě zemí západního Balkánu.

či o událostech vedoucí k pádu režimu v 90.letech. Každý z těchto recenzentů k této problematice přistupuje jinak – J. M. Heller se ve své recenzi pokouší krátce naznačit situaci v totalitní Albánii a snaží se albánský totalitní režim srovnat se socialistickým režimem států Sovětského svazu. Kdežto F. Šimeček pouze zmiňuje povstání z roku 1997, o kterém konstatuje, že je pro svět takřka neznámé, a počítá s tím, že knihu budou číst čtenáři, kteří jsou Albánii fascinováni a mají tak již určité povědomí o albánské historii.

J. M. Heller ve své recenzi dokonce předvídá čtenářskou reakci na tuto knihu: *„Čtenářská responze je tak jasná a vcelku očekávaná: pobavení nad drsností černého humoru anebo čirá hrůza, nezřídka v těsném sousedství nebo neoddělitelně propleteny.“*³⁹

Hodnocení knihy je v obou recenzích pozitivní. Oba recenzenti vyzdvihují absurditu komunistického režimu, příběhy obyčejných lidí a černý humor – prvky, které jsou tak typické pro balkánskou literaturu. S číselným ohodnocením knihy se setkáváme pouze na serveru iLiteratury.cz, a to ze strany čtenářů, které je 56 %. Na webu databázeknih.cz je pak čtenářské hodnocení této knihy 91 %. Rozhodně kniha u českých čtenářů vyvolala zájem. Zaujala především svým černým humorem a zobrazením albánské kultury.

V České republice chybí odborná literárněkritická recepce, tedy z řad albanistů. Nejvýznamnější albanisté (Orkida Backus Borshiová, Přemysl Vinš) z Univerzity Karlovy v Praze se věnují překladové práci či vlastní tvorbě věnované rozvoji albanistiky a její výuky na UK.

---

³⁹ HELLER, Jan. M. Absurdita a hrůza socialismu po albánsku. *iLiteratura.cz* [online]. 11. 12. 2015 [cit. 21.6.2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/35707/alicka-yljet-kdyz-projizdel-chruscov-nasi-vesnici>

5.2 Bosna a Hercegovina

Bosna a Hercegovina byla v 90. letech nejvíce zasažena post-jugoslávským konfliktem. Válka zastavila nejenom export literárních děl do dalších evropských zemí, ale i literární produkci. Zásadně však vzrostl zájem o esejistická díla a texty se zpravodajskou hodnotou, které pojednávaly o událostech právě probíhajícího válečného konfliktu. České překlady současné bosensko-hercegovinské literatury začaly vznikat až na přelomu nového tisíciletí. První přeloženou bosensko-hercegovinskou knihou v období 1991-2020 byla básnická sbírka Adina Ljuci *Hidžra* (2000). Vznik této publikace v českém jazyce je spojen s emigrací autora do České republiky. Adin Ljuca je významnou osobností, která se podílí na propagaci nejenom bosensko-hercegovinské literatury, ale celé bosensko-hercegovinské kultury. Další výraznou osobností na území České republiky, která je spojená s válečným konfliktem v Bosně a Hercegovině a určitým způsobem i s literaturou, je Edo Jaganjac – lékař a autor knihy *Sarajevská princezna*. Tato kniha se stala natolik zajímavým dílem, že i přestože byla tato kniha publikována roku 2015, můžeme se setkat s různými odkazy k této knize doposud.

Bosensko-hercegovinská literatura je na českém knižním trhu poměrně stabilní. Obvykle dochází k publikování alespoň jednoho českého překladu současné bosensko-hercegovinské literatury každý druhý rok. Nejnovější publikovanou knihou bosensko-hercegovinského autora se stala kniha Adina Ljuci *Jedna věta*, která byla publikována roku 2020.

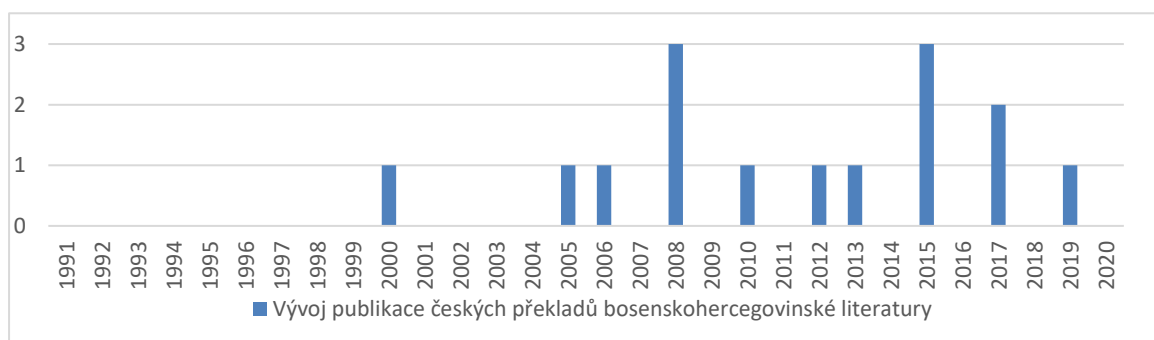
V rozmezí let 1991-2020 bylo celkově publikováno 15 překladů bosensko-hercegovinských knih. Nejvíce překládaným bosensko-hercegovinským autorem je Adin Ljuca. V českém překladu byla vydána 4 literární díla tohoto autora.

Výčet vydaných českých překladů společně s počtem recenzí týkajících se těchto knih je zobrazen v následující tabulce. Časový průběh vydávání je zaznamenám v grafu níže.

Ljuca A.: <i>Hidžra</i> (1996 / ČR 2000)	0
Ljuca A.: <i>Vytetované obrazy</i> (2009 / ČR 2005)	4
Tontić S.: <i>Sarajevský rukopis a jiné básně</i> (1993 / ČR 2006)	0
Imširević A.: <i>Kdyby tohle bylo divadlo</i> (1997 / ČR 2008 v Čtyři jihoslovanská dramata)	1
Jergović M.: <i>Sarajevské Marlboro</i> (1994 / ČR 2008)	9
Štikis I.: <i>Eliášovo křeslo</i> (2006 / ČR 2008)	7
Risojević R.: <i>Bosenský kat</i> (2004 / ČR 2010)	1

Srdanović S.: Povědky ze staré Bosny (2012 / ČR 2012)	1
Sejranović B.: Lepší konec (2010 / ČR 2013)	4
Ibrišimović N.: Věčník (2015 / ČR 2015)	2
Jaganjac E.: Sarajevská princezna (2014 / ČR 2015)	4
Mlakić J.: Živí a mrtví (2002 / ČR 2015)	0
Ljuca A.: Jeden bílý den (2017 / ČR 2017)	3
Topčić Z.: Dagmar (2013 / ČR 2017)	2
Ljuca A.: Stalaktit (2015 / ČR 2019)	0

Graf 4: Časový průběh publikování českých překladů bosensko-hercegovinských literárních děl

Z grafu vyplývá, že nejvíce překladů bylo publikováno v letech 2008 a 2015. Avšak knihám, které byly publikovány roku 2008, se dostalo mnohem větší pozornosti ze strany recenzentů než v roce 2015. Výběr autorů, jejichž díla byla přeložena do českého jazyka, je velmi rozmanitý. Jak již bylo zmíněno výše, pouze Adin Ljuca se dočkal překladu většího počtu svých knih. Sledovat také můžeme zásadní převahu prozaické tvorby – publikovány byly 3 básnické sbírky a pouze jediné drama.

Nejvíce bosensko-hercegovinských knih přeložil do českého jazyka Dušan Karpatský (2 knihy) a František Šístek (2 knihy).

U bosensko-hercegovinské kultury a literatury je velmi důležitá etnická příslušnost autorů, protože se jedná o způsob identifikace či přináležitosti. Tato problematika etnicit se nejenom velmi často objevuje jako tematika v bosensko-hercegovinské literatuře, ale i v samotných recenzích je velmi důrazně vyzdvihnuta autorova etnická přináležitost. Protože je etnicita v bosensko-hercegovinské kultuře velmi citlivým tématem, tak i v následujících tabulkách rozdělují autory na bosenské Chorvaty a Srby.

Miljenko Jergović
Igor Štikš
Bekim Sejranović
Josip Mlakič

Tabulka 6: Bosensko-hercegoviňští autoři chorvatského etnika

Ranko Risojević
Stevan Tontić

Tabulka 7: Bosensko-hercegoviňští autoři srbského etnika

Tematicky se většina knih váže především k post-jugoslávskému válečnému konfliktu, který probíhal na území nynější Bosny a Hercegoviny. Velmi důležitým motivem v mnoha knihách je ztráta identity a domova.

Celkem se mi podařilo sesbírat 38 recenzí, které se zabývají jednotlivými díly bosensko-hercegovinské literatury. Nejvíce recenzí (8 recenzí) publikoval na svých webových stránkách portál iLiteratura.cz, dále literární časopis Tvar (4 recenze) a deník Lidové noviny (3 recenze).

V následující tabulce je zobrazen výčet všech tiskových periodik a internetových portálů, které publikovaly recenze a zabývají se překlady současné bosensko-hercegovinské literatury.

iLiteratura.cz	8
Tvar	4
Lidové noviny	3
A2	2
Host	2
Literární noviny	2
Mladá fronta Dnes	2
Právo	2
Respekt	2
Aluze	1
Český Rozhlas Vltava	1
Haló noviny	1
HlidaciPes.org	1
Kulturní noviny	1
Plav	1
Porta Balkanica	1
Reflex	1
Revolver Revue	1
TopZine.cz	1
Týdeník Rozhlas	1

Tabulka 8: Výčet českých periodik a webů reflektující překlady bosensko-hercegovinských knih

Pouze několik recenzentů hodnotilo více než jednou bosensko-hercegovinskou knihou. Žádný z recenzentů se tak nezaměřuje přímo na bosensko-hercegovinskou literaturu z dlouhodobého hlediska. Zpravidla autory recenzí zaujme jen jedna konkrétní kniha, a to především díky své tematice, určitému „poselství“ či snaze o zviditelnění daného periodika skrze knihu pocházející z území, které mnoho let zmítal válečný konflikt.

V následující tabulce jsou vypsaná jména všech recenzentů, kteří se zabývali bosensko-hercegovinskými knihami, společně s počtem recenzí, které těmto knihám věnovali.

Horák Ondřej	2
Kremlička Vít	2
Matela Matěj	2
Otčenášek Jaroslav	2
Smejkalová Věra	2
Srbková Ivana	2
Zmeškalová / Gašparević Aloisie	2
Bednář Jan	1
Blahynka Milan	1
Burda Martin	1
Cinger František	1
Coscolluela Veronika	1
Černá Milada	1
Chrobák Jakub	1
Janata Michal	1
Kočík René	1
Kopáč Radim	1
Ljuca Adin	1
Martinčák Matěj	1
Mikušiak Igor	1
Motýl Petr	1
Pilch Pavel	1
Prejdová Dominika	1
Slezáková Alena	1
Šimůnková Pavla	1
Škabraha Martin	1
Škamlová Eva	1
Šťávová Leona	1
Třešňák Petr	1
Turek Kazimír	1
Urban Jan	1

Tabulka 9: Seznam recenzentů, kteří se zabývali překlady bosensko-hercegovinských knih

Největším úskalím se pro mnohé recenzenty stává právě uvádění etnicity daného autora. Někteří z recenzentů etnickou příslušnost autora – chorvatskou či srbskou – nezmiňují. Snaží se tak této problematice vyhnout a označují autora pouze jako bosenského či bosensko-hercegovinského. Na druhou stranu se však v určitých recenzích setkáme jen s označením etnicity autora, avšak ne s jeho příslušností k bosensko-hercegovinskému státu.

Pro ukázkou této problematiky zde můžeme citovat úryvky z recenzí na knihu *Sarajevské Marlboro* Miljenka Jergoviće.

„...charakterizuje chorvatský autor Miljenko Jergović (nar. 1966) svou knihu.“⁴⁰

„Podívejme se, jak na tuto otázku odpovídá v jednom z rozhovorů sám Jergović: „Myslím, že dvojí nebo trojí příslušnost je něco zcela přirozeného – já jsem i chorvatský i bosenský spisovatel.““⁴¹

„V nakladatelství Periplum vyšel v letošním roce český překlad sbírky povídek chorvatského autora Miljenka Jergoviće *Sarajevské Marlboro*.“⁴²

„K literárnímu opusu Miljenka Jergoviće se hlásí současně dvě národní literatury, bosenská i chorvatská.“⁴³

Tatáž problematika se objevuje také v recenzích na knihu Igora Štikse *Eliášovo křeslo*. Z celkem sedmi recenzí je autorova chorvatská příslušnost zmíněna pouze ve třech recenzích. Avšak v jedné z těchto tří recenzí, přesněji v recenzi Věry Smejkalové pro *Literární noviny*, je zase zcela opomenuta autorova bosenská příslušnost.

V recenzích ke knihám Bekima Sejranoviće či Ranka Risojeviće však uvedení etnické příslušnosti nenalezneme.

U bosensko-hercegovinské literatury většina recenzentů usuzuje, že české čtenáře zaujme především válečná tematika. Vyvozují takto díky tomu, že se post-jugoslávský konflikt, který se odehrával především na území Bosny a Hercegoviny, stal silně

---

⁴⁰ TUREK, Kazimír. Normální nezorganizovaná nenávisť. *A2*, 2009, 5(6), s. 7. ISSN 1803-6635.

⁴¹ LJUCA, Adin. Pohľad nežně své knihy, cizince. *Lidové noviny*, 2008, (210), s. 23. ISSN 0862-5921.

⁴² SMEJKALOVÁ, Věra. Krabička cigaret ze Sarajeva. *Literární noviny*, 2008, 19(48), s. 10. ISSN 1210-0021.

⁴³ ZMEŠKALOVÁ, Aloisie. Sarajevské příběhy. *Host*, 2009, 25(5), s. 63. ISSN 1211-9938.

medializovaným ve světových médiích a dostal se do širšího povědomí. Stejně tak jako se obléhané Sarajevo stalo symbolem této války.

Tento zájem však postupně klesá společně s přibývajícím léty, které dělí vydání knihy od konce post-jugoslávského válečného konfliktu. Opětovné zvýšení zájmu o tematiku války na území bývalé Jugoslávie přichází až s publikováním knihy Eda Jaganjace *Sarajevská princezna* (2015?).

Recenzenti se často při objasňování okolností tohoto válečného konfliktu dopouštějí zobecnění tohoto konfliktu jakožto etnického. Pouze v několika recenzích se čtenář může dočíst také o vzrůstajícím nacionalismu či o jiných příčinách.

Další prvkem, který spojuje mnohé recenze, je promítání vlastních emocí recenzentů či zážitků z období války v bývalé Jugoslávii. Autoři se zpravidla stávají velmi emotivními, především u knih s válečnou tematikou, a to i na úkor obecného hodnocení dané knihy. Můžeme se tak setkat dokonce s recenzemi, které vůbec nevypovídají o knize, ale stávají se osobními výpověďmi. Jako příklad zde můžeme zmínit „recenzi“ Víta Kremličky na knihu *Eliášovo křeslo* Igora Štikse.

„Takové štěstí – najít přátele v Čechách, málem být zastřelený v Charvátsku a málem se oženit v Bosně – člověk básníka dneska nepotká jenom tak! A mně se to stalo: na konci války v zimě 1996 jsem v autobuse přes bosenskou vysočinu potkal cholericky připrcatělého stevarda. Ukázkový hňup s knírkem! Chtěl po mně pět německých marek za krosnu.“⁴⁴

Tuto „recenzi“ však můžeme označit za naprosto extrémní. Vít Kremlička zde popisuje recenzovanou knihu pouze v rozsahu tří vět. Čtenář se tak dozví o dané knize naprosté minimum.

S osobním prožíváním recenzenta se dále můžeme setkat například v recenzi Ivany Srbkové pro zájmový web iLiteratura.cz na knihu Adina Ljuci *Vytetované obrazy*.

---

⁴⁴ KREMLIČKA, Vít. Jugoslávský osud. *Reflex*, 2008, (39), s. 71. ISSN 0862-6634.

„Lidský mozek je zvláštní orgán – s mnoha skrytými zákoutími. Dočítám Vytetované obrazy a nečekaně se mi vybaví jiná kniha, jiný vlak, přesně před rokem. Tehdy jsem si vozila v kabelce i jiné příběhy – Salingerových Devět povídek.“⁴⁵

Stejně tak emotivní a dramatické jsou i ukázky z knih, které mnozí recenzenti do svých textů zvolili. Obvykle se jedná o citace pasáží, se kterými se má čtenář ztotožnit a emociálně je prožít – především pocity strachu a hrůzy, nejistoty či neznáma. Tyto ukázky slouží k přilákání čtenáře k dané knize.

Hlavním problémem v převážné části recenzí je zejména pouhé hodnocení mimoliterární či dokumentární hodnoty daného díla. Toto „poselství“, které knihy předávají, je pro mnoho recenzentů nejdůležitějším prvkem celého literárního díla. Avšak právě kvůli tomuto poselství recenzenti téměř nehodnotí literární kvality daného díla. V některých recenzích se dokonce můžeme setkat s určitým přiznáním k této praxi.

„Osud rakouského spisovatele Richtera, který prochází rozpadem manželství i tvůrčí krizí a vydává se hledat svůj tajemný původ do Sarajeva, kde právě vypukla válka, je totiž zajímavý z úplně jiného hlediska než z toho literárního.“⁴⁶

„O Bosně psali mnozí, Jergovićova „zpráva“ o válce je ale čímsi výjimečná.“⁴⁷

„Jakkoliv je styl a jazyk oproti tématu a poselství knihy svým významem marginální, na celkové atmosféře knihy se velkou měrou podílí.“⁴⁸

Po literární stránce se recenzenti zabývají kvalitou překladu. Překlad je ve většině případů hodnocen pozitivně, ale můžeme se zde setkat i s kritikou překladů od významných osobností balkanistiky.

„Očekávání jsou tedy velká, zvláště když jméno překladatele do češtiny Dušana Karpatského nese pečeť nesporné kvality. Bohužel, v tomto případě jako záruka Karpatský zklamal.“⁴⁹

---

⁴⁵ SKRIBKOVÁ, Ivana. Ve vlaku s Adinem Ljucou a J. D. Salingerem. *iLiteratura.cz* [online]. 1. 8. 2007 [cit. 8. 10. 2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/21361/ljuca-adin-vytetovane-obrazy>

⁴⁶ PREJDOVÁ, Dominika. Sarajevo natřené na růžovo. *Respekt*, 2008, 19(36), s. 47. ISSN 0862-6545.

⁴⁷ KOČÍK, René: A dobří lidé se měnili v anděly. *Týdeník Rozhlas* [online]. 2008 [cit. 8. 10. 2020]. Dostupné z: http://www.radioservis-as.cz/archiv08/51_08/51_porid.htm

⁴⁸ MATELA, Matěj. Svědectví o nesmírné lidskosti uprostřed sarajevského inferna. *iLiteratura.cz* [online]. 11. 3. 2016 [cit. 8. 10. 2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/36195/jaganjac-edo-sarajevska-princezna>

⁴⁹ PREJDOVÁ, Dominika. Sarajevo natřené na růžovo. *Respekt*, 2008, 19(36), s. 47. ISSN 0862-6545.

„Četbu místy už tak složitého textu znesnadňuje nekvalitní překlad a naprosto neexistující redakční práce. Ve výrazném kontrastu tak vedle sebe stojí text renomovaného překladatele Dušana Karpatského (v knize je použito části jeho překladu Topčičovy povídky pro časopis Zrcadlo kultury) a nedůsledný převod do češtiny od Jaroslava Otčenáška.“⁵⁰

Tato „poselství“, která spousta knih s tematikou válečného konfliktu „předává“, má být pro mnoho čtenářů to nejdůležitější, co si z daných knih mají odnést. Čtenáři by měli především válečný konflikt „emocionálně prožít“ a získat z tohoto prožitku morální ponaučení.

Post-jugoslávská válečná tematika se postupně stává nejenom méně aktuální, ale i méně atraktivní pro spousta čtenářů. Mnoho bosensko-hercegovinských knih tak na českém knižním trhu zapadá bez většího čtenářského zájmu. Tyto obavy vyjadřuje ve své kritice na knihu *Sarajevské Marlboro* od Miljenka Jergoviće Jaroslav Otčenášek:

„Sarajevské Marlboro ale u nás vyšlo až v roce 2008, tedy 12 let po skončení války v Bosně a Hercegovině, a víceméně zapadlo. Studenti jihoslovanských literatur, příznivci dobrých povídkových knih i řada spíše náhodných čtenářů jej jistě ocenili, nicméně masový čtenář se v té době zajímal o jiná témata a bosenská válka už zmizela v propadlišti paměti.“⁵¹

Pravdou však zůstává, že bosensko-hercegovinské knihy, které se tematicky odlišují, tedy nevypovídají o post-jugoslávském válečném konfliktu, jsou obvykle hodnoceny negativně, nebo nezaujmu mnoho čtenářů. Recenzenti těchto knih je sice označují jako zajímavé a výjimečné v souboru všech dosavadně publikovaných bosensko-hercegovinských knih, avšak málokdy se dostává těmto knihám větší pozornosti, či kladných literárních vlastností.

Setkat se však můžeme i s knihou, která má válečnou tematikou a byla hodnocena velmi negativně. Jedná se o knihu Igora Štikse *Eliášovo křeslo*, která byla publikována v roce 2008. Tedy ve stejný rok jako kniha Miljenka Jergoviće *Sarajevské Marlboro*, která se taktéž tematicky zaměřená na válku v bývalé Jugoslávii. Na rozdíl od románu

---

⁵⁰ BURDA, Martin. Dagmar – epistolární fikce. *iLiteratura.cz* [online]. 1. 7. 2019 [cit. 8. 10. 2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/41811/topcic-zlatko-dagmar>

⁵¹ OTČENÁŠEK, Jaroslav. Jemné vylepšování. Jergović Miljenko: *Sarajevské Marlboro*. *PLAV: měsíčník pro světovou literaturu*. 2013, 9(5–6), s. 92–96. ISSN 1802-4734.

Eliášovo křeslo měl povídkový soubor *Sarajevské Marlboro* výborné hodnocení. Obě tyto knihy přitáhly obrovskou pozornost ze strany mnoha periodik zájmových webů. To hlavní, co knihy od sebe odlišovalo, byl rozdílný pohled na válečný konflikt.

Igor Štiks zasadil příběhovou linii do prostředí válečného Sarajevo, však autor dle mnoha recenzentů pracuje právě s tak obávaným „balkánským patosem“ a kýčem.

„Krom toho představuje Štiks válečné Sarajevo jako skvostný kýč a předmět dojetí: milenci se poprvé políbí, když zrovna nedaleko vybuchne granát a zasype je prach.“⁵²

„Vypadá to spíš jako autorova manýra... Richard Richter se mohl klidně zajet třeba do Prahy a válku k tomu nepotřeboval.“⁵³

„Jako přílepek působí vlastně i válka v obklíčeném Sarajevu. „Vytáhne se“ pouze v případě potřeby nějakého konfliktu.“⁵⁴

Zatím cyklus povídek *Sarajevské Marlboro* Miljenka Jergoviće je hodnocen velmi kladně, avšak s obavami, zda tematika knihy bude pro čtenáře ještě zajímavá a atraktivní. Rozhodně se však jedná o knihu, které se dostalo největší recenzentské reakce v rámci bosensko-hercegovinské literatury.

Po roce 2008 se mění tematika i v samotných knihách, které byly převedeny do českého jazyka. Mohlo se jednat o snahu překladatelů zpřístupnit českým čtenářům bosensko-hercegovinské knihy i bez tematiky post-jugoslávského konfliktu, ale také o úpadek čtenářské zájmu o válečnou tematiku. V roce 2010 tak byla publikována kniha *Bosenský kat* od Ranka Risojeviće a v roce 2012 *Povídky ze staré Bosny* Slobodana Srdanoviće. Obě knihy však zapadly bez většího zájmu. *Povídky ze staré Bosny* byly dokonce hodnoceny velmi negativně, především kvůli autorově snaze o etnickou vyrovnanost.

---

⁵² PREJDOVÁ, Dominika. Sarajevo natřené na růžovo. *Respekt*, 2008, 19(36), s. 47. ISSN 0862-6545.

⁵³ OTČENÁŠEK, Jaroslav. Nové pátrání po starém Sarajevu? *iLiteratura.cz* [online]. 16. 10. 2008 [cit. 8. 10. 2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/23197/stiks-igor-eliasovo-kreslo>

⁵⁴ HORÁK, Ondřej: Cítím se zrovna jako srpen. *Lidové noviny*, 2008, (186), s. 23. ISSN 0862-5921.

„Knížky bosenských povídek Slobodana Srdanoviće tedy vlastně čtenáři doporučit nemohu, myslím, že by mou nostalgií po autorech devatenáctého století nejspíš nesdílel.“⁵⁵

V roce 2013 se tak tematicky navrácí válečný konflikt v knize *Lepší konec* Bekima Sejranoviće, která svým odlišným pohledem na tuto válku zaujala především seriózní literární periodika – časopis Tvar a Host. Recenzi na tuto knihu však lze nalézt i v periodiku, které se výhradně věnuje zemím jihovýchodní Evropy – Porta Balkanica. Recenzenti oceňují právě odlišné pojetí post-jugoslávského válečného konfliktu – autor knihy nezobrazuje žádné válečné řádění, ale vykresluje příběh emigranta bojujícího o přežití v západní společnosti.

Knih, která se však plně navrácí k válce a zobrazuje krutosti a hrůzu válečného konfliktu, je *Sarajevská princezna* Eda Jaganjace, která byla publikována v českém jazyce v roce 2015. Tato kniha vyvolala obrovský zájem českých čtenářů. *Sarajevská princezna* je příběh založený na skutečných událostech a vypovídá o snaze lékařů zachránit dětský život uprostřed válkou zmítaného Sarajeva. Na knihu však zareagovaly především recenzenti z různých zájmových webů, kteří se při hodnocení zaměřili na dokumentární hodnotu a poselství knihy než na literární kvality, což je však u knih založených na skutečných událostech časté. Mnoho recenzentů označilo toto dílo jako nejlepší knihu, která pojednává o válce v bývalé Jugoslávii.

Poslední knihou, které se věnovalo seriózní literární periodikum, konkrétně časopis Tvar, je román *Věčník* Nedžada Imbrišimoviće. I zde se jedná o knihu, která nevypovídá o post-jugoslávské válce, ale vykresluje mýtus dlouhověkosti a přináší čtenářům mnoho filozofických otázek k zamyšlení. I když se knize nedostalo větší čtenářské pozornosti, recenzenti hodnotí díky jeho vysoké literární kvalitě velmi kladně.

Po roce 2015 knihy bosensko-hercegovinských autorů nedokázaly zaujmout příliš mnoho českých recenzentů. Nově publikovaná literární díla Adina Ljuci – povídkový soubor *Jeden bílý den* (2017) a básnická sbírka *Stalaktit* (2019) - nedokázala předčít první povídkový cyklus Adina Ljuci *Vytetované obrazy* (2005). Zájem o válečnou tematiku již

---

⁵⁵ MOTÝL, Petr. Povídky z Bosny. *Kulturní noviny* [online], 2013, (38). Dostupné z: <https://www.kulturni-noviny.cz/nezavisle-vydavatelске-a-medialni-druzstvo/archiv/online/2013/38-2013/povidky-z-bosny>

opadl a bohužel se nejedná o díla, která by skrze silné emocionální prožití vyrovnávání se s post-jugoslávským konfliktem dokázala přitáhnout čtenáře.

Román *Dagmar* (2017) Zlatka Topčiče se stal poslední knihou, které se dostalo recenzentské pozornosti. Tato kniha měla zaujmout čtenáře především skrze příběh vypovídající o korespondenci mezi bosensko-hercegovinským spisovatelem a českou bývalou první dámou Dagmar Veškrnovou-Havlovou, a jinými českými reáliemi. Avšak minimální znalost českých reálií, nekvalitní překlad a redakční práce odsoudily knihu k naprostému neúspěchu.

„Důvody, který vedly k českému vydání *Dagmar*, není samozřejmě nutné nijak dál rozvádět. Zdali bylo, či nebylo možné Topčičovu tvorbu představit našemu publiku vhodnějším dílem, to už je téma k další debatě.“⁵⁶

Bosensko-hercegovinská literatura má na českém knižním trhu spíše stabilní pozici, i když tyto literární díla nejsou publikována v tak hojném měřítku jako třeba díla chorvatské literatury. Nejvíce pozornosti se knihám současným bosensko-hercegovinským autorům dostalo v roce 2008, kdy byla publikována díla Igora Štikse a Miljenka Jergoviće. Po tomto roce však zájem postupně upadá, nepatrné zvýšení spatřujeme v roce 2015, kdy byl publikován román *Sarajevská princezna* Eda Jaganjace.

Stejně tak postupně ustupují seriózní literární periodika, které nahrazují zájmové weby jako iLiteratura.cz a seriózní periodika, která se však primárně nezaměřují na literaturu – například Mladá fronta DNES.

Pro české čtenáře se nejvíce atraktivními stávají knihy, které vykreslují post-jugoslávský válečný konflikt na území Bosny a Hercegoviny. Obvykle se však jedná o příběhy silně dramatické a emotivní, či o příběhy odhalující jinou perspektivu nahlížení na tento konflikt. Válečná tematika se však s přibývajícím léty, které dělí válečný konflikt v bývalé Jugoslávii od publikování daných knih českém jazyce, stává méně a méně čtenářsky zajímavá a z pohledu současné doby i neaktuální.

Bosensko-hercegovinské knihy, které se tematicky odlišují však obvykle zapadají bez většího čtenářského zájmu. Stojí zde tak dva protichůdné zájmové proudy – válečná tematika, které se sice dostává mnoho pozornosti, avšak z aktuálního hlediska již není pro

---

⁵⁶ BURDA, Martin. *Dagmar – epistolární fikce*. *iLiteratura.cz* [online]. 1. 7. 2019 [cit. 8. 10. 2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/41811/topcic-zlatko-dagmar>

tolik čtenářů zajímavá, a poté literatura s odlišnou tematikou, která má však méně pozornosti, z literární kvality se jedná o knihy slabší, či jsou čtenářsky méně atraktivní.

Recenzenti, kteří se zabývali díly bosensko-hercegovinské literatury, často promítali do svých textů své vlastní emoce či emocionální prožitek z četby dané knihy. V mnoha recenzích autoři zvolili především velmi dramatické či pasáže z knih, za účelem přilákání čtenářů ke knize. Mnoho recenzentů využilo tematiky válečného konfliktu při hodnocení kvality knihy – často docházelo k posuzování „poselství“ příběhu než k ohodnocení literárních kvalit díla.

5.3 Černá Hora

Černohorská literatura se již dávno v českém prostředí neprojevuje natolik jako například na přelomu 19. a 20. století, tedy v období existence nezávislého černohorského knižectví. Největší úpadek zájmu o černohorskou literaturu sledujeme právě v překladové činnosti v časovém rozmezí 1991–2020, kdy byl publikován pouze jediný překlad románu *Soukromá galerie* od Balši Brkoviće (černhor. *Privatna galerija*, 2002 / český překlad 2007). Román toho nejznámějšího černohorského spisovatele převedl do českého jazyka Jan Kravčík (publicista a překladatel z chorvatského a maďarského jazyka).

Literatura Černé Hory měla velmi silné postavení v československém prostředí na přelomu 19. a 20. století. Po vzniku Království SHS začala být Černá Hora více a více spojována se Srbskem, a tak černohorská literatura byla vnímána jako součást srbské literatury. Tento stav trval až do roku 2006, kdy Černá Hora vyhlásila nezávislost, a začalo opětovné vytváření nejenom právě vlastní národní literatury, ale také i literárněkritické recepce těchto nově vznikajících literárních děl. V současné době je však postavení černohorské literatury na českém knižním trhu mizivé. Je to způsobeno především chybějícími českými překladateli či odbornými pracovníky zabývající se výhradně černohorskou filologií, která by nebyla spojována se srbským prostředím.

Je velmi podivuhodné, že k překladu do českého jazyka byla vybrána zrovna tato kniha. Balša Brković je v Černé Hoře znám spíše jako básník než prozaik, a samotný jeho románový debut *Soukromá galerie* je velmi intelektuálně náročný, čímž se stává atraktivním pouze pro určitou část čtenářského publika. Jedná se však o román, který je doposud v Černé Hoře velmi významným literárním počinem, který vyobrazuje nynější Černou Horu se zaměřením na intelektuální smetánku. Pro české čtenáře tak může být tento nevšední pohled na černohorskou současnost velmi zajímavý a kulturně přínosný.

Opět je zde nutné zmínit, že z literárněkritických reakcí na pouze jedinou černohorskou knihu v českém překladu nejsme schopni vytvořit komplexní popis vývoje recepce černohorské literatury v České republice.

Ke knize *Soukromá galerie* se mi podařilo v českých médiích nalézt 4 recenze – 1 na online mutaci deníku Lidové noviny (recenzent: Ondřej Horák – spisovatel a bývalý šéfredaktor časopisu Tvar), 1 recenze na webové formě časopisu Babylon (recenzent: Viki Shock – básník a výtvarník), 1 recenze v kulturním čtrnáctideníku A2

(recenzent: Pavlína Vališová) a 1 recenze na stránkách tištěného měsíčníku Literární noviny (recenzent: Věra Smejkalová – rusistka a bohemistka).

V recenzi Lidových novin a Babylonu se setkáváme s určitým ironickým tónem při zmínce o nezávislosti černohorského státu, a především o vlastním černohorském jazyce. Český překlad tohoto románu byl publikován roku 2007, tedy rok po vyhlášení nezávislosti Černé Hory, a tedy i postupném ustanovování vlastního černohorského jazyka. Věra Smejkalová, jakožto recenzentka mnoha západobalkánských knih, v Literárních novinách pouze upozorňuje na začínající diskuze týkající se oprávnění uznání černohorštiny jako samostatného jazyka. Dále však ve své recenzi používá černohorštinu jako pojmenování oficiálního jazyka Černé Hory. Je to také způsobeno tím, že knihu Smejkalová recenzuje s větším časovým odstupem od publikování českého překladu.

Ondřej Horák se ve své recenzi v Lidových novinách k černohorštině vyjadřuje takto: „*Dalším tématem, o němž je v románu zmínka, je jazyk, to znamená černohorština – což je název pro řeč jinde zvanou chorvatština či srbština...*“⁵⁷

Básník Viki Shock (vlastním jménem Viktor Pípal) se ironicky staví nejenom k vlastnímu jazyku tohoto malého balkánského státu, ale také k samotné existenci Černé Hory, jejíž název mnohokrát přirovnává ke stejnojmennému českému pivu. O černohorském jazyce poté píše toto: „*Navíc jsem se v tiráži dočetl, že text byl přeložen z černohorského originálu, což se příliš neshodovalo s informací z encyklopedií, které tvrdí, že Černohorci hovoří štokavským dialektem srbštiny.*“⁵⁸ Postavení černohorského jazyka bylo velmi komplikované až do roku 2017, kdy byla černohorština uznána jako samostatný jazyk.

Oba tyto recenzenti také velmi oceňují výběr černohorského literárního díla, které bylo přeloženo do českého jazyka. *Soukromá galerie* se odlišuje od velmi častého tematického zaměření všech balkánských literatur – tedy nejedná se o příběh o válečném konfliktu.⁵⁹

---

⁵⁷ HORÁK, Ondřej. Do zítřka uplyne moře času. *Lidové noviny*. 2008, (69), str. 20. ISSN 0862-5921.

⁵⁸ SHOCK, Viki. Albánský zboží bez stíhy z Černé Hory. *Babylon revue*. 2007, 17(4). ISSN 2570-7353

⁵⁹ Zde je však nutné zmínit, že se Černá Hora přímo neúčastnila post-jugoslávského válečného konfliktu. V 90. letech plně spadala pod Srbsko a během válečného konfliktu sloužila spíše k pašování alkoholu a cigaret do válkou zbídačené Bosny a Hercegoviny. Proto je tak samozřejmé, že se v černohorské literatuře projevuje jiná tematika než například právě v Bosně.

Kniha je právě pro svou odlišnost od ostatních děl západního Balkánu hodnocena kladně. Ondřej Horák (Lidové noviny) knihu ohodnotil 4 hvězdičkami z 5, na české knižní databázi je poté tento román ohodnocen čtenáři 72 %.

I zde nám však chybí hlubší odborná literárněkritická recepce. Věra Smejkalová (Literární noviny) se sice věnuje balkánskému prostoru a ve svých recenzích se zaměřuje na mnoho balkánských knih, avšak její jediná odbornější recenze nemůže postihnout komplexní vývoj české recepce černoohorské literatury. V českém prostředí postrádáme odbornou veřejnost zabývající se prostorem Černé Hory.

5.4 Chorvatsko

Chorvatská literatura společně s literaturou srbskou vždy zastávala velmi dominantní pozici v rámci překladové literatury ze států západního Balkánu již od vzniku prvního jednotného státu jihoslovanských národů. Do 90. let 20. století byly obě tyto literatury spojovány pod společným označením, a to literatura „srbocharvátská“. V době post-jugoslávského válečného konfliktu tak dochází nejenom k zániku označení „jugoslávská literatura“, ale také právě i k rozpadu spojení „srbocharvátský“. Srbská knižní produkce (především tedy produkce beletrie), která byla méně zasažena samotným post-jugoslávským konfliktem, byla i nadále exportována do zahraničí. Chorvatská literární produkce se projevovala v zahraničí především skrze esejistiku pojednávající o tehdejší válečné či politické situaci. S prvním překladem současné chorvatské beletrie do českého jazyka se tak čeští čtenáři mohli seznámit až v roce 2001. Nejvýznamnějšími propagátory chorvatské literatury na českém území se stali Jaroslav Otčenášek a Dušan Karpatský.

V letech 1991–2020 bylo v českém překladu vydáno 30 chorvatských knih. Nejvíce překládaným chorvatským autorem do českého jazyka je Miro Gavran. Celkem bylo přeloženo 9 knih od tohoto autora, z toho 6 dramát bylo publikováno v rámci souboru *Šest komedií z Chorvatska* (2016).

Výčet všech publikovaných českých překladů společně s počtem recenzí týkajících se těchto knih je zobrazen v následující tabulce. Časový průběh vydávání je zaznamenám v grafu níže. Celkem se mi podařilo sesbírat 44 recenzí věnující se chorvatské literatuře.

Gavran M.: Pacient doktora Freuda (1993 / ČR 2001)	1
Gavran M.: Judita (2001 / ČR 2007)	4
Gromačová T.: Něco není v pořádku? (2000 / ČR 2008)	2
Nuićová – Mitrovićová N.: Sousedství vzhůru nohama (2003 / ČR 2008 v Čtyři jihoslovanská dramata)	1
Tomić A.: Co by byl chlap bez fousů (2000 / ČR 2008)	6
Gromačová T.: Černoch (2004 / ČR 2009)	5
Karuza S.: Průvodce po ostrově (2005 / ČR 2009)	0
Nuhanović G.: Poslední dny punku (2006 / ČR 2009)	0
Perišić R.: Děs a velký výdaje (2002 / ČR 2009)	3
Škuncová, A.: Zvon ve studni / Novaljský světlopis (1999 / ČR 2009)	1
Dabo Đono I.: Odplouváme mezi stíny (2008 / ČR 2010)	1
Radulićová H.: Lásky za ostnatým drátem (2010 / ČR 2012)	0
Simić Bodrožićová I.: Hotel Zagorje (2010 / ČR 2012)	3
Gavran M.: Kafkův přítel (2011 / ČR 2013)	2
Karakaš D.: Kino Lika (2001 / ČR 2013)	2
Karakaš D.: Skvělé místo pro neštěstí (2009 / ČR 2013)	2
Tribuson G.: Hlubší strana zálivu (1991 / ČR 2013)	1
Gavran M.: Hledá se nový manžel (1996 / ČR 2016 v Šest komedií z Chorvatska)	0
Gavran M.: Loutka (2012/ ČR 2016 v Šest komedií z Chorvatska)	0
Gavran M.: Othello z ostrova Susaku (1999 / ČR 2016 v Šest komedií z Chorvatska)	0
Gavran M.: Pivo (2015 / ČR 2016 v Šest komedií z Chorvatska)	0
Gavran M.: Smích zakázán (2004 / ČR 2016 v Šest komedií z Chorvatska)	0
Gavran M.: Zmrzlina (2014 / ČR 2016 v Šest komedií z Chorvatska)	0
Žiljak A.: Poseidonia – Neuvěřitelná dobrodružství Ireny Orletzové a Belindy Meredithové (2014 / ČR 2016)	2
Marovićová-Sintiova J.: Golubica/Holubice (2017 / ČR 2017)	0
Kordićová S.: Hypofýza v exilu (2018 / ČR 2018)	2
Pavličić P.: Dixieland (1995 / ČR 2018)	3
Perišić D.: Až na krev: příběh o člověku narozeném 21.2.1968 a jiné kruté povídky (2004 / ČR 2018)	1
Pavličić P.: Škola psaní (1994 / ČR 2019)	2
Posavecová, A.-M.: Vincent (2010 / ČR 2019)	0

Tabulka 10: Výčet publikovaných chorvatských děl v českém překladu s počtem recenzí k dané publikaci

Graf 5: Časový průběh publikování českých překladů chorvatských literárních děl

Z tabulky vyplývá, že současná chorvatská literatura je aktuálně nejvíce překládanou literaturou do českého jazyka z území západního Balkánu. Toto značné množství přeložených knih představuje nezvykle široké žánrové spektrum. Čeští čtenáři se tak mohou seznámit například s žánrem sci-fi (*Poseidonia – Neuvěřitelná dobrodružství Ireny Orletzové a Belindy Meredithové*), fantasy (*Vincent*) či s detektivní fikcí (*Hlubší strana zálivu*). U chorvatské literatury se také setkáváme s neobvykle velkým zájmem o drama. Z celkového počtu 30 přeložených knih je 8 dramát. Zpravidla jsou však do českého jazyka překládání především nejvýraznější chorvatští autoři – Miro Gavran (1961), Damir Karakaš (1967), Ante Tomić (1970), Tatjana Gromačová (1971) či Pavao Pavličić (1946).

Nejvíce chorvatských knih zpřístupnili českým čtenářům překladatelé Dušan Karpatský (5 knih), Jaroslav Otčenášek (4 knihy) a Jan Doležal (3 knihy).

Tematicky se většina knih zabývá post-jugoslávským válečným konfliktem. Nemusí se vždy jednat o ústřední téma celé knihy. Zpravidla je válka přítomná například jako epizoda v dané příběhové linii či v životě určité postavy. Může také zastávat pozici literárního prostoru, v kterém se odehrávají příběhy obyčejných lidí.

iLiteratura.cz	14
Host	4
Lidové noviny	4
A2	3
Idnes.cz	2
Literární noviny	2
Právo	2
Reflex	2
VašeLiteratura.cz	2
/mfantasy	1
Haló noviny	1
Hospodářské noviny	1
Instinkt	1
Novinky.cz	1
Respekt	1
Tvar	1
Týdeník Rozhlas	1
XB-1	1

Tabulka 11: Výčet českých periodik a webů reflektující překlady chorvatských knih

Nejvíce recenzí publikoval internetový portál, který se výhradně se zaměřuje na literaturu - iLiteratura.cz (14 recenzí), dále literární časopis Host (4 recenze) a deník Lidové noviny (4 recenze). V následující tabulce je zobrazen výčet všech tiskových

i internetových periodik, které publikovaly recenze zabývající se českými překlady současné chorvatské literatury.

Na chorvatskou současnou literaturu se ve svých recenzích zaměřuje nejvíce překladatel Jaroslav Otčenášek (9 recenzí), dále Jan M. Heller (3 recenze), Jiří Lojín (2 recenze), Alena Slezáková (2 recenze) a Aloisie Gašparević / Zmeškalová (2 recenze). Recenzentů reflektující chorvatská literární díla je opravdu velké množství, avšak zpravidla tito autoři publikovali pouze jedinou recenzi. Jaroslav Otčenášek je tak jedinou osobností, která se dlouhodobě zabývá chorvatskou literaturou.

V následující tabulce jsou zaznamenány jména všech recenzentů, kteří se ve svých recenzích věnovali současným chorvatským literárním dílům.

Otčenášek Jaroslav	9
Heller Jan M.	3
Lojín Jiří	2
Neznámý	2
Slezáková Alena	2
Zmeškalová / Gašparević Aloisie	2
Blahynka Milan	1
Cermanová Anna	1
Cinger František	1
Ejubović Denis	1
Ginzberg Julie	1
Glauderová Alena	1
Harák Ivo	1
Hlušička David	1
Horák Ondřej	1
Horký Pavel	1
IWA, OH, ŠEK	1
Jurek Jan	1
Kotrla Pavel	1
Kremlička Vít	1
Lancz David	1
Obruč Josef	1
OH	1
Platzová Magdalena	1
Prejdová Dominika	1
Ravingerová Julie	1
Součková Štěpánka	1
Šidák Pavel	1
Varyš Vojtěch	1
Zrno Matyáš	1

Tabulka 12: Seznam recenzentů, kteří se zabývali překlady chorvatských knih

Ve většině těchto recenzí se opakuje totéž – a to zmínka o popularitě či významnosti daného autora či konkrétního díla nejenom v rámci chorvatské literatury, ale i literatury evropské. Jedná se o velmi častý reklamní trik. V tomto případě – kdy se u skoro každého autora anebo díla můžeme dočíst, že se jedná o „nejpopulárnějšího“ autora či o „nejpovedenější román za posledních 20 let“ – je tento laciný, ale většinou účinný marketingový tah až přehnaný. U periodik, které se primárně nezaměřují na literaturu, jsou takové obraty běžné – například Lidové noviny, Právo, avšak na serveru jako iLiteratura.cz, VašeLiteratura.cz či dokonce v literárním časopisu Host by se tyto fráze neměly příliš často opakovat. František Cinger se ve své recenzi o knize *Hotel Zagorje* od Ivany Bodrožićové na internetové mutaci deníku Právo vyjadřuje takto:

„...Možná i proto je její kniha považována za nejlepší román napsaný v Chorvatsku za posledních dvacet let.“⁶⁰

Téměř identickou frází použil ve své recenzi o knize *Skvělé místo pro neštěstí* od Damira Karakaše na serveru iLiteratura.cz i Jaroslav Otčenášek.

„Spolu s románem Roberta Perišiće *Naš čovjek na terenu* se dle mého názoru jedná o nejpovedenější romány chorvatské literatury posledních patnácti let.“⁶¹

Ve stejném duchu se nese i recenze Dominiky Prejdové na knihu Roberta Perišiće *Děs a velký výdaje* v Lidových novinách:

„...jedna z nejlepších chorvatských knih současnosti...“⁶²

Stejně tak se často opakují fráze jako „nejvýraznější“, „čtenářsky nejúspěšnější“, „populární“, „nejvýznamnější“ či „nejoceňovanější“ při uvedení jednotlivých autorů daných knih. Zde však kromě již zmíněných marketingových triků můžeme pomýšlet i nad určitou hodnotou popularity, která zpravidla zajišťuje knihám převod do jiného jazyka. Nelze však předpovídat, že by popularita či výnosné prodeje určité knihy v „domovské“ zemi zaručily úspěch tohoto literárního díla i v jiné zemi.

---

⁶⁰ CINGER, František. Příběh nejen z chorvatského Vukovaru. *Právo – Salon* [online]. 13. 11. 2012 [cit. 26. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/clanek/pribeh-nejen-z-chorvatskeho-vukovaru-172516>

⁶¹ OTČENÁŠEK, Jaroslav. Vidět Paříž a nezemřít. *iLiteratura.cz* [online]. 24. 6. 2014 [cit. 26. 10. 2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/33351/karakas-damir-skvele-misto-pro-nestesti>

⁶² PREJDOVÁ, Dominika. Pivo piješ a čekáš. *Lidové noviny*, 2010, 23(151), s. 8. ISSN 0862-5921.

Velmi obvyklým reklamním trikem a také možnou snahou o vyzdvihnutí chorvatské literatury je právě přirovnávání k západní literatuře. Zmínit můžeme například označení „Ingeborg Bachmannová z Balkánu“⁶³ pro autorku Taťjanu Gromačovou, vůči kterému se však staví ve své recenzi Josef Obruč: „...prozaička Taťjana Gromača (nar. 1971), je nakladatelstvím anoncována jako Ingeborg Bachmannová Balkánu („podle německé kritiky“). To mě, přiznávám, ke čtení přitáhlo. Brzy jsem však na ten reklamní trik zapomněl, souvislost s korutanskou esejistkou a prozaičkou jsem nenašel, ale nelituji.“⁶⁴ U téže autorky se o jejím díle dočteme v recenzi na internetové mutaci deníku Právo následující: „Ve 138 zlomcích – některé z nich nemají ani deset řádek – je schováno tolik absurdní reality, že by Beckett anebo Ionesco autorce jistě vzdali hold.“⁶⁵

Toto přirovnávání k velkým osobnostem západní literatury užívají především média, která se primárně nezaměřují na dění v literární sféře, ale snaží se hlavně o zvýšení popularity dané knihy anebo vlastní popularity právě díky populárním knihám.

Mnoho recenzentů však přistupuje k chorvatské literatuře spíše jako „méně známé“ či „méně literárně atraktivní zemi“, ke které se obrací český knižní trh po nasycení angloamerickou literou. Tuto „zaslepenou“ orientaci na západní literaturu, ale i její postupné uvolňování, reflektuje v recenzi na román *Co by byl chlap bez fousů* Ante Tomiče Ondřej Horák:

„Humoristický román, který se v Chorvatsku dočkal deseti vydání. V záplavě angloamerické produkce jistě dobrá zpráva.“⁶⁶

O uvolňování tohoto přílišného zájmu o angloamerickou literaturu se zmiňuje ve své recenzi například autor skrývající se pod označení OH ve své recenzi pro Lidové noviny o básnické sbírce Taťjany Gromačové *Něco není v pořádku?*.

---

⁶³ IWA, OH, ŠEK. Napříč žánry – Ingeborg Bachmannová z Balkánu. *Hospodářské noviny* [online]. 20. 8. 2010 [cit. 26. 10. 2020]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-45796520-napric-zanry>

⁶⁴ OBRUČ, Josef. Černoch – Taťjana Gromača. *A2*, 6(10), s. 28. ISSN 1803-6635

⁶⁵ ANONYM. Výběr Salonu: Murakami, Roth, Svěrák, Gromača. *Právo – Salon* [online]. 30. 6. 2010 [cit. 26. 10. 2020]. Dostupné z: [https://www.novinky.cz/kultura/salon/clanek/vyber-salonu-murakami-roth-sverak-gromaca-](https://www.novinky.cz/kultura/salon/clanek/vyber-salonu-murakami-roth-sverak-gromaca-37408#utm_content=ribbonnews&utm_term=Tatjana%20Groma%C4%8Da%20%C4%8Cernoch&utm_medium=hint&utm_source=search.seznam.cz)

[37408#utm_content=ribbonnews&utm_term=Tatjana%20Groma%C4%8Da%20%C4%8Cernoch&utm_medium=hint&utm_source=search.seznam.cz](https://www.novinky.cz/kultura/salon/clanek/vyber-salonu-murakami-roth-sverak-gromaca-37408#utm_content=ribbonnews&utm_term=Tatjana%20Groma%C4%8Da%20%C4%8Cernoch&utm_medium=hint&utm_source=search.seznam.cz)

⁶⁶ HORÁK, Ondřej. Slunce, seno, dalmatské čufty. *Lidové noviny*, 2008, 21(82), s. 18. ISSN 0862-5921.

„Další důkaz, že polistopadová zahleděnost na angloamerické Západ je již vyrovnána celkovým rozhledem.“⁶⁷

Jedním z velmi častých prvků vyskytujících se ve většině recenzí je poukazování na typický druh humor, který je však charakteristický pro všechny státy bývalé Jugoslávie. Velmi přesně tento typ černého humoru popisuje v recenzi na knihu Roberta Perišiće *Děs a velký výdaje* Dominika Prejdová:

„... kdy se skutečnost stává ve své absurditě surreálnou, kdy se čtenář směje, ale zároveň ho mrazí.“⁶⁸

Zmínit můžeme i recenzi pro deník Právo na román Damira Karakaše *Skvělé místo pro neštěstí*.

„Je to smutně veselé čtení s historkami, které jste ještě nikdy neslyšeli.“⁶⁹

Avšak právě tento typ humoru, společně se satirou vyskytující se v mnoha přeložených chorvatských dílech by se dle mnoha recenzentů, mohl zalíbit českým čtenářům. Bylo by to zapříčiněno především tím, že v české literatuře máme se satirou dlouhodobé a bohaté zkušenosti. Naopak zase v domovském Chorvatsku se tyto knihy často setkávají se skepsí či nepochopením. Kritika vztahující se ke společnosti, politice či souhrnně současné podobě chorvatského státu, je po válečné zkušenosti z 90. let velmi citlivým tématem a často je chápána jako degradace vážnosti státu.

Dalším společným znakem publikovaných recenzí je i jakákoliv zmínka o post-jugoslávském válečném konfliktu v 90. letech. Jedná se často o nastínění historického kontextu chorvatské literatury, či určité dovysvětlení tematiky dané knihy. Zpravidla se recenze na knihy, jejichž ústředním tématem je právě válečný konflikt, snaží skrze ukázky z dané knihy či velmi detailní popis příběhu knihy hrát na city čtenářů. Uvést zde můžeme například výběr ukázek v recenzi Jana Jurka na knihu Tatjany Gromačové *Černoch* na internetovém portálu iLiteratura.cz:

---

⁶⁷ OH: Minirecenze. *Lidovky.cz* [online], 26. 2. 2009 [cit. 27. 10. 2020].

Dostupné z: https://www.lidovky.cz/noviny/minirecenze.A090226_000149_In_noviny_sko

⁶⁸ PREJDOVÁ, Dominika. Pivo piješ a čekáš. *Lidové noviny*, 2010, 23(151), s. 8. ISSN 0862-5921.

⁶⁹ ANONYM: Výběr – Knihy. *Právo – Salon*, 2013, (177), s. 7. ISSN 1211-2119.

„Dívku, s níž jsme kdysi na gymnáziu kouřily na záchodě cigarety, zabili. Někdo neví, co špatného udělala. Byla mladá a se zbraněmi neměla nic společného....“⁷⁰

„Nikdo nikomu nedůvěřoval. Kdokoli mohl být nepřítel....“⁷¹

Také ukázka zvolená Janem M. Hellerem v recenzi na knihu Ivany Bodrožicové *Hotel Zagorje* pro Literární noviny velmi explicitně ukazuje hrůznou realitu válečného konfliktu:

„...všichni nezemřeli stejným způsobem, například mého dědu probodli, mimino umřelo na infekci jako mnoho dalších dětí ve vukovarské nemocnici, protože už nešel proud, nebyla voda, došly léky. Některé lidi zasáhl granát a byli rozhodně i takoví, co umřeli přirozenou smrtí.“⁷²

Někteří z recenzentů se neustále tematicky vrací k válečnému konfliktu a danou knihu hodnotí spíše z pohledu určitého vzdělávacího přínosu o této post-jugoslávské válce pro čtenáře. Zde se jedná především o neseriózní periodika, které se snaží přilákat čtenáře atraktivním válečným tématem, a to u knih, v kterých není ústředním tématem válečný konflikt. Bohužel k tomu dochází za cenu objektivního hodnocení dané knihy. Tyto rozporuplné pohledy můžeme spatřit v recenzích na básnickou sbírku Tatjany Gromačové. Autorem první recenze pro literární časopis *Host* je literární kritik a básník Ivo Harák, autorem druhé recenze pro internetovou mutaci deníku *Lidové noviny* je redaktor skrývající se pod iniciály či přezdívkou OH.

„Vyprázdňenost slov jenom odráží vyprázdňenost života, všednodenní tragédie osudů zvětšely k nudě, neustálému opakování zvyků, osudů, pro něž už není záchranou ani adrenalin z nebezpečí či erotika.“⁷³

„Na všem negativním lze ale najít i pozitivum. V případě básní chorvatské autorky jím je to, že si díky tomuto časovému odstupu lze uvědomit, jak výrazně nesou dobu

---

⁷⁰ JUREK, Jan. Jaký máš pas? *iLiteratura.cz* [online]. 8. 6. 2010 [cit. 27. 10. 2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/26539/gromaca-tatjana-cernoch>

⁷¹ Tamtéž.

⁷² HELLER, Jan. M. Už ne dítě, ještě ne žena; už ne Jugoslávka, ještě ne Chorvatka. *Literární noviny*. 2013, (1), s. 19. ISSN 1210-0021.

⁷³ HARÁK, Ivo. Nalezeno v překladu. *Host*, 2010, 26(2), s. 89–90. ISSN 1211-9938

vzniku – aniž by byly dobové. A to nejen ve smyslu fragmentárního zachycení doby po rozdělení Jugoslávie a konfliktech na Balkánu, ...“⁷⁴

S tématem války se pojí několik poznámek o častém tematickém zaměření knih na příběhy obyčejných lidí v kontextu velkých dějin. Opětovně se také objevuje zdůraznění absurdity celého válečného konfliktu, ale také jednotlivých problematik tohoto konfliktu jako je ztráta identity, narůstající nacionalismus či napjaté vztahy mezi jednotlivými etniky a národy. Zajímavých je taktéž pár zmínek, které se vážou k osobnosti prvního prezidenta nezávislého Chorvatska Franjo Tuđmana.

„Jeden z architektů balkánského konfliktu, Miloševićův chorvatský protějšek Franjo Tuđman, zemřel v prosinci 1999, hned potom nastala v zemi obleva.“⁷⁵

„Ony staré „jistoty“ (povahy socialistické) zmizely skoro ze dne na den, nové zmizely ještě než je někdo začal brát vážně (ony tuđmanovské) ...“⁷⁶

„Absurdně, skoro až haškovsky působí korespondence s prezidentem Tuđmanem a funkcionáři státu ohledně získání bytu.“⁷⁷

Mnoho recenzentů, kteří se věnovali nejenom chorvatské literatuře, ale i literatuře ostatních post-jugoslávských států, se nejvíce obávalo především patosu, který často provází literární díla z této části Evropy. U knih, které byly určeny pro překlad do českého jazyka, se však tento patos nenaplnuje. Často se jedná o knihy, které na společenské problémy pohlíží velmi kritickým pohledem, či se snaží o detabuizaci témat spojených s válkou z 90. let – jako jsou například etnické čistky, bitva o Vukovar či Operace Oluja.

„Na rozdíl od moderní české literatury, ve které má tradice satirické reflexe vlastního národa pevné místo, bývá v chorvatském prostředí na soudobé společenské problémy nahlíženo především dramaticky, mnohdy až pateticky.“⁷⁸

---

⁷⁴ OH. Minirecenze. *Lidovky.cz* [online]. 26. 2. 2009 [cit. 27. 10. 2020]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/noviny/minirecenze.A090226_000149_In_noviny_sko

⁷⁵ PLATZOVÁ, Magdaléna. Chorvatské kritické hahaha. *Respekt*, 2008, (9), s. 50. ISSN 0862-6545.

⁷⁶ OTČENÁŠEK, Jaroslav. Tolik příběhů v jednom městě. *iLiteratura.cz* [online]. 30. 4. 2010 [cit. 27. 10. 2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/26239/perisic-robot-des-a-velky-vydaje>

⁷⁷ CINGER, František. Příběh nejen z chorvatského Vukovaru. *Právo – Salon* [online]. 13. 11. 2012 [cit. 27. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/clanek/pribeh-nejen-z-chorvatskeho-vukovaru-172516>

⁷⁸ ZMEŠKALOVÁ, Aloisie. Tomićova tragikomická vize současného chorvatského venkova. *Host*, 2008, 24(6), s. 60, 62. ISSN 1211-9938

Někteří z recenzentů se však po roce 2010 začínali obávat úpadku čtenářského zájmu o téma válečného konfliktu v bývalé Jugoslávii. Na vinně byla právě ztráta aktuálnosti daného tématu. Tuto obavu nad přijetím knihy *Hotel Zagorje* od Ivany Bodrožicové vyjadřuje ve své recenzi Jaroslav Otčenášek:

„Jediným problémem, který je s knihou spojen, je otázka cílové skupiny českých čtenářů. Od bojů ve Vukovaru uplynulo už více než dvacet let, takže se už nejedná o aktuální téma ani v Chorvatsku, a o traumatech dospívajících dívek je na pultech našich knihkupectví knížek dost. Trochu se tedy bojím, že vcelku dobrá a kvalitně napsaná kniha zapadne bez většího zájmu českých čtenářů.“⁷⁹

Postupně tak nejenom čeští čtenáři ztrácí zájem o tematiku post-jugoslávského válečného konfliktu, ale také celkově Evropané povědomí o existenci války na území Balkánského poloostrova v 90. letech. K této problematice se také ve své recenzi na knihu *Dixieland* od Pavao Pavličice z roku 2019 vyjadřuje šéfredaktor portálu VašeLiteratura.cz Jiří Lojín:

„Pomalu zapomínáme, že teprve nedávno proběhl v bývalé Jugoslávii konflikt, s jehož následky se mnoho lidí potýká dodnes. Ale tak, jako nám připadalo, že válka je daleko, připadá nám dnes, že už byla dávno.“⁸⁰

Velmi důležitým tématem pojmím se k Chorvatsku a k chorvatské literatuře je také katolická církev. Především její kritika a přirovnávání činnosti katolické církve ke komunistickým praktikám. Na tento jev, který se v mnoha moderních chorvatských dílech vyskytuje stále častěji, ale i na důležitost katolické církve v Chorvatsku, upozorňuje ve své recenzi na knihu Ante Tomiče *Co by byl chlap bez fousů* balkanistka Aloisie Zmeškalová:

„Tomičův satirický pohled na současnou chorvatskou společnost vychází z kritiky poměrů v katolické církvi, která se na jedné straně materiálně obnovuje, na straně druhé

---

⁷⁹ OTČENÁŠEK, Jaroslav. Útěky. *iLiteratura.cz* [online]. 24. 11. 2012 [cit. 28. 10. 2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/30849/bodrozic-ivanahotel-zagorje>

⁸⁰ LOJÍN, Jiří. V hlavní roli smrt. *Vašeliteratura.cz* [online]. 1. 10. 2018 [cit. 28. 10. 2020]. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cz/pro-dospele/7112-v-hlavni-rol-i-smrt>

duchovně upadá. V každém případě stále hraje důležitou roli v životě každého Chorvata.“⁸¹

O kritickém pohlížení na komunismus skrze katolickou církev se zmiňuje také Julie Ravingerová v recenzi na knihu Miro Gavrana *Judita*:

„...a sice téma manipulace s životem jednoho konkrétního člověka pro vytvoření jakéhosi posvátného a tolik potřebného náboženského symbolu, což nápadně připomíná postupy všech institucí zabývajících se ideologiemi.“⁸²

Setkat se však můžeme i se samotným poukázáním na komunistickou historii Jugoslávie. Recenzenti tím narážejí na určité reálie z tohoto období či stereotypy života v komunistickém zřízení, které se právě v některých knihách vyskytují. Mohou tak čtenářům připomenout podobné reálie či stereotypy z období socialistického Československa.

Zpravidla také čtenáři recenzí mají možnost si přečíst určité hodnocení překladu dané knihy. K problematickým překladům se ve svých recenzích obrací především kroatista Jaroslav Otčenášek. Ve většině případech se jedná o velmi silnou kritiku kvality daného překladu, především u nově nastupujících překladatelů, která často může kazit čtenářský zážitek či samotné pochopení daného díla. Jako ukázkou je zde možno zmínit recenzi k divadelní hře Miro Gavrana *Pacient doktora Freuda*, která byla publikována ve sbírce dramát společně se hry *Čechov řekl Tolstému sbohem a Noc bohů*:

„Jediný, problém se kterým se u této sbírky setkáváme je místy podivný překlad. ..., nicméně z času na čas se objeví nějaký nespisovný výraz či přímo argot. Bohužel zcela nahodile a nelogicky. Původně to vypadalo jako nějaký překladatelčin záměr, nicméně se nejedná o nic jiného, než občasné “oživení“ dialogů, ovšem zcela nemístné.“⁸³

Jaroslav Otčenášek se kriticky staví například i vůči překladu Dušana Karpatského.

---

⁸¹ ZMEŠKALOVÁ, Aloisie. Tomićova tragikomická vize současného chorvatského venkova. *Host*, 2008, 24(6), s. 60, 62. ISSN 1211-9938

⁸² RAVINGEROVÁ, Julie. *Judita*. *iLiteratura.cz* [online]. 7. 12. 2007 [cit. 28. 10. 2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/21871/gavran-miro-judita>

⁸³ OTČENÁŠEK, Jaroslav. *Tři od Gavrana*. *iLiteratura.cz* [online]. 21. 12. 2006 [cit. 28. 10. 2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/20381/gavran-miro-cechov-rekl-tolstemu-sbohem-noc-bohu-pacient-doktora-freuda>

„Překlad Dušana Karpatského je úrovni, pouze někdy se trochu projevuje značný věkový rozdíl mezi autorkou a překladatelem a Karpatského snaha o současný kolokviální jazyk mladých nevyznívá vždy přesvědčivě. Opravdu se mladí na diskotéce baví stylem: „No jo, DJ je kluk mé sestry, musí pouštět takový sračky... Ó, a já jsem myslel, že je to kamarádka“ (s.114) apod.? Problematické se mi jeví zvláštní míchání spisovného a nespisovné jazyka v jedné větě.“⁸⁴

Velmi kritický je především jeho verdikt týkající se překladatelů z chorvatského jazyka v recenzi na knihu Damira Karakaše *Kino Lika*:

„Použité nářečí neuvěřitelně deformuje celkový dojem z povídek, čtenář se musí při čtení dialogů soustředit hlavně na to, co které nářeční výrazy znamenají, a příběh sám mu trochu uniká. Zvolený způsob překladu proto považuji za naprosto nevhodný, ...Vzhledem k tomu, že se jedná o stále častější jev u některých překladatelů z chorvatštiny (dále třeba J. Hrabal a překlad románu T. Gromači *Černoch*), chtěl bych kolegy tímto poprosit, aby takto už ne překládali! Opravdu to není dobrý nápad.“⁸⁵

Recenzenti se ve většině případů staví ke knihám pozitivně. Oceňují především zpestření českého knižního trhu, který je zahlcen angloamerickou literaturou, ale také vzdělávací či kulturní přínos pro české čtenáře. Největší zájem o chorvatskou literaturu spatřujeme v letech 2007-2009, kdy byly publikovány knihy jako *Judita* Miro Gavrana či *Černoch* Tatjany Gromačové. Další nárůst zájmu především i ze strany seriózních literárních periodik spatřujeme u knihy *Hotel Zagorje* od Ivany Bodrožicové. Po vydání této knihy dochází k publikování recenzí týkajících se současné chorvatské literatury zejména na zájmových internetových stránkách jako je *iLiteratura.cz* či *VašeLiteratura.cz*.

Setkat s však můžeme i s velmi negativními recenzemi, především tedy v seriózních literárních časopisech. Ty se na rozdíl od periodik, které se primárně nezaměřují na literaturu, a od zájmových webů liší tím, že se zaměřují na dílo jako takové, a nepřihlíží ke vzdělávací či kulturně obohacující hodnotě dané knihy. Za zmínku stojí

---

⁸⁴ OTČENÁŠEK, Jaroslav. Útěky. *iLiteratura.cz* [online]. 24. 11. 2012 [cit. 28. 10. 2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/30849/bodrozic-ivanahotel-zagorje>

⁸⁵ OTČENÁŠEK, Jaroslav. Lika, nebo Slovácko? *iLiteratura.cz* [online]. 29. 10. 2013 [cit. 28. 10. 2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/32219/karakas-damir-kino-lika>

například recenze Anny Cermanové na knihu Miro Gavrana *Judita* pro literární časopis Tvar:

„Často připomíná, že jako dítě byla výjimečná, čtenáři však není jasné čím, snad krom jisté fraškovité přemoudřelosti.“⁸⁶

„Vrcholem je odhalení jako z Elle, že „díky jeho pohledům začala mít ráda své tělo.“⁸⁷

„Gavran učinil z Judity neukojenou ženštinu a z jejího osudu kroniku milostných peripetií. Výklad duševních hnutí Piláta a Jana Křtitele přeložen do češtiny nebyl a s přihlédnutím k nebohé Juditě doufám, že se tak ani nestane.“⁸⁸

Negativní hodnocení se však dostává i knize Ante Tomiće *Co by byl chlap bez fousů* v recenzi bývalého šéfredaktora literárního časopisu Tvar Ondřeje Horáka v Lidových novinách:

„Těžko říci, zda Ante Tomić přišel s příliš otřepanými „vtípky“, či zda mu chybí dostatečný cit pro odvážení slov při tvoření humorné situace.“⁸⁹

„...ale i celkovým přístupem k tématu a očekávatelnými zápletkami tak kniha *Co by byl chlap bez fousů* připomíná jiný český produkt – totiž film *Zdeňka Trošky Slunce, seno, jahody*. A nutno podotknou, že chorvatský román nevychází dobře ani z tohoto srovnání.“⁹⁰

„Je to jen ve všech směrech průměrný román, kterých má literatura každého jazyka dostatek – dá se tedy dočíst, ale člověk s tím nic nezíská. Proto bohužel ani není důvod takovéto knihy překládat...“⁹¹

Co se týče jednotlivých děl, můžeme zmínit knihy jako *Judita* Miro Gavrana či *Co by byl chlap bez fousů* Ante Tomiće, kterým se dostává velmi rozporuplným hodnocením – v případě *Judity* se setkáváme s velmi negativní recenzí od Anny Cermanové pro literární časopis Tvar, avšak v ostatní recenze například i v literárním

---

⁸⁶ CERMANOVÁ, Anna. Výlov. *Tvar*, 2008, 19(19), s. 19. ISSN 0862-657X.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ HORÁK, Ondřej. *Slunce, seno, dalmatské čufty*. *Lidové noviny*, 2008, 21(82), s. 18. ISSN 0862-5921.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

časopise Host jsou pozitivní, protože se hlavně zaměřují na hlubší význam dané knihy. U Tomiće se zase setkáváme s kritikou humoru v recenzi Ondřeje Horáka pro Lidové noviny, avšak další recenze humor knihy spíše oceňují především pro odlišnost od dosavadní česky publikované chorvatské literatury.

Dále můžeme sledovat dvě literární díla Tatjany Gromačové – sbírku *Něco není v pořádku?*, která byla publikována v roce 2008, a novelu *Černoch*, která byla vydána roku 2009. Básnická sbírka tolik pozornosti neupoutala, zareagovali na ni pouze tři recenzenti. Novela *Černoch* se zato přitáhla mnohem větší zájem. Tento zvýšený zájem o novelu *Černoch* byl způsobený především tím, že se jedná o prozaické dílo pojednávající o post-jugoslávském válečném konfliktu.

Obdobný minimální zájem se týká také jiných básnických sbírek jako *Zvon ve studni* od Andriany Škuncové či *Odplouváme mezi stíny* od Ivana Dabo Đona.

Velmi rozporuplnému hodnocení se dostalo knize Damira Karakaše *Kino Lika* v recenzi Jaroslava Otčenáška. Recenze na tuto knihu je velmi negativní, a to především kvůli mizivé kvalitě překladu. Z celé recenze však vyznívá, že se Jaroslav Otčenášek zaměřil pouze na špatný překlad, což jednoznačně ovlivnilo jeho hodnocení dané knihy.

Velmi neobvyklým v rámci chorvatské literatury je vydání českého překladu steampunkového románu *Poseidonia* Aleksandara Žiljaka. Aleksandar Žiljak patří mezi nejvýznamnější osobnosti chorvatské sci-fi literatury. Jeho literární díla jsou známá v mnoha evropských zemích. Také však i překladatel Jan Kravčík stojí za překladem několika knih sci-fi či fantasy žánru, což samozřejmě také mohlo, kromě mnoha ocenění v tomto žánrovém směru, výběr knihy k překladu do českého jazyka.

Jeden z nejvýznamnějších chorvatských literátů Pavao Pavličić se českým čtenářům představil skrze dvě díla, a to *Dixieland* (2018) a *Škola psaní* (2019). Bohužel tak významný autor nevyvolal větší zájem recenzentů. Na knihy Pavao Pavličiće reagovaly především zájmové weby, ze seriózních literárních periodik pak pouze Literární noviny, kde byla otištěna recenze Pavla Horského.

Chorvatská literatura má určité místo na českém knižním trhu, i přesto že se jí nedostává již takové pozornosti jako v letech 2007-2009. Seriózní literární periodika ustupují zájmovým internetovým webům jako VašeLiteratura.cz či iLiteratura.cz, kde publikuje své recenze především Jaroslav Otčenášek jakožto významná osobnost české

kroatistiky. České čtenáře na chorvatské literatuře může zaujmout především typický černý humor, anebo tematika válečného konfliktu 90.let. S postupujícími léty však nastupuje také strach recenzentů z čtenářského přijetí děl s válečnou tematikou, která je nejenom velmi častá, ale také již z aktuálního hlediska ne tolik čtenářsky zajímavá. Recenzenti však často využívají právě válečného konfliktu při hodnocení knih, především pro jejich vzdělávací či kulturně obohacující přínos. Mnohdy je však tato snaha o přilákání čtenáře skrze emotivní prožitek válečného konfliktu na úkor objektivního hodnocení knih. Literární díla jsou tak z tohoto pohledu hodnocena spíše pozitivně, i když se setkáváme s častým poukazováním na mizivou kvalitu některých překladů. Skrze tyto nekvalitní překlady může docházet ke zhoršení čtenářského prožitku. Na tuto problematiku ve svých recenzích upozorňuje právě Jaroslav Otčenášek.

5.5 Kosovo

Z kosovské literatury jsme se dočkali na českém knižním trhu v období 1991–2020 pouze jediné publikace, a to překladu románu *Vytí vlka, vlka vytí* (alb. *Ulurima e Ujku*, 2013 / český překlad 2019) od prozaika a dramatika Aga Apolloniho. Z albánštiny do českého jazyka tento román přeložila Orkida Backus Borshiová (albanistka a překladatelka).

Stejně tak jako v albánské literatuře, se i zde setkáváme s problémem jazykovým – především tedy s náročností albánštiny a s tím pojící se mizivou českou překladatelskou základnou. Tu v současnosti tvoří hlavně vyučující albanistiky na Katedře jihoslovanských a balkanistických studií Univerzity Karlovy.

Kosovská literatura byla dlouho pojímána jako literatura srbská a k velmi rázné separaci došlo až v 90. letech 20. století. Válečný konflikt v letech 1998-1999 o nezávislost Kosova na Srbsku vedl nejenom k destabilizaci této oblasti po mnoho let, ale právě také k omezení či až úplnému zastavení produkce vlastních kosovských literárních děl a jejich expanze do zahraničí. Nezávislým státem se Kosovo stalo až v roce 2008, kdy také začal rozvoj vlastní národní identity a kultury. Kosovskou literaturu tak nyní na českém knižním trhu zastupuje pouze jediné literární dílo. S ohledem na krátkou existenci Kosova jako nezávislého státu a také krátkou existenci jediného českého překladu, nelze vytvořit popis vývoje české literárněkritické recepcí.

Na tento román se mi podařilo najít 4 recenze – 2 recenze na webových stránkách Krajských listů (Recenzent: Zdeněk Svoboda a Adina Janovská), 1 recenze na serveru iLiteratura.cz (recenzent: Julie Ginzberg – kroatistka) a 1 recenze v Lidových novinách (Recenzent: Ondřej Horák – spisovatel a bývalý šéfredaktor časopisu Tvar).

Tento zvýšený zájem o jediný kosovský román v českém překladu může být také zapříčiněn kontroverzí týkající se samotné existence kosovského státu, či také značnou medializací válečného konfliktu v 90. letech a s tím spojená česká povědomost o této oblasti a vžité smýšlení o Kosovu jako místu krvavého válečného konfliktu.

I zde je velmi neobvyklý výběr kosovského literárního díla, které bylo převedeno do českého jazyka. *Vytí vlka, vlka vytí* je velmi intelektuálně zaměřená kniha plná referencí na mnohá vrcholná literární či výtvarná díla. Proto tato kniha cílí spíše na náročné čtenářské publikum. Na tuto problematiku je také velmi často upozorňováno v samotných recenzích.

Zdeněk Svoboda pro Krajské listy na náročnost díla reaguje takto: „Celkový pocit je velmi rozpačitý, když se na ni zadíváme pohledem běžného čtenáře.“⁹²

Julie Ginzberg (iLiteratura.cz) se k tomuto čtenářskému vymezení vyjádřila takto: „Otázkou zůstává, jaký typ čtenáře by mělo *Vytí vlka, vlka vytí* přitáhnout.“⁹³

Všichni recenzenti se zaměřují především na to, že se jedná o první překlad kosovské knihy, a proto nám představuje mnohé ze současného Kosova, absurditu a temnotu poválečných let, ale také právě vyrovnávání s válečnými křivdami. Často také dochází k upozorňování na vztah Kosova s Albánií (například o popularitě dané knihy v Albánii) a na určité albánské kulturní prvky.

Velmi podrobně se knize věnuje především Ondřej Horák, bývalý šéfredaktor časopisu Tvar, který ve své recenzi otevírá mnoho problematických témat – například přirovnává českou literaturu ke kosovské z pohledu její malosti v rámci světové literatury, nebo nastoluje situaci chybějícího kosovského autora, který by reprezentoval Kosovo v rámci světové literatury. To je způsobeno odchodem mnoha literátů z Kosova do zahraničí, kde získávají lepší umělecké příležitosti.

Hodnocení této knihy od daných recenzentů je kladného rázu – Zdeněk Svoboda (Krajské listy) ohodnotil knihu 81 %, Julie Ginzberg (iLiteratura.cz) poté 70 %, Adina Janovská (Krajské listy) 64 %. Recenzenti nejvíce oceňují právě autorovu práci s velkým množstvím uměleckých referencí tvořící příběhovou mozaiku a nevšedním zobrazením poválečného Kosova. Tyto nejvíce oceňované prvky jsou však na druhou stranu velkou překážkou pro „normálního“ čtenáře. Na databázeknih.cz byla čtenáři kniha ohodnocena pouhými 36 %, na serveru iLiteratura.cz je pak čtenářské ohodnocení lepší – 61 %.

První přeložený kosovský román vyvolal reakce především v periodikách, které se obsahově nezaměřují pouze na literaturu. To je způsobené především značnou kontroverzí, která provází nezávislý kosovský stát již od svého vzniku.

---

⁹² SVOBODA, Zdeněk. Kosovský prozaik srovnal se zemí všechny blbce. *Krajské listy* [online]. 29. 6. 2019 [cit. 20.6.2020]. Dostupné z: <https://www.krajskelisty.cz/kultura/22210-recenze-kosovsky-prozaik-srovnal-se-zemi-vsechny-blbce-ag-apollo-vyti-vlka-vlka-vyti.htm>

⁹³ GINZBERG, Julie. Dantovo peklo v Kosovu. *iLiteratura.cz* [online]. 12. 7. 2019 [cit. 20.6.2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/41847/apolloni-ag-vyti-vlka-vlka-vyti>

5.6 Severní Makedonie

Makedonská literatura začala pronikat na československé území až v 60. letech 20. století, kdy byla Makedonie ustanovena jako samostatná republika v rámci jugoslávského státu. V českých periodikách zaměřujících se na literaturu se objevovaly překlady makedonské poezie, povídek či ukázek z děl významných makedonských autorů. Až do roku 1989 však na českém území nevyšel překlad celého literárního díla. Po roce 1968 byla makedonská literatura považována za nežádoucí – především na ni byly uvaleny značné restrikce ze strany bulharské socialistické republiky. Prvním kompletně přeloženým dílem se stal román Dimitra Baševského (1943) *Dokud bije zvon, smrt nepřijde* (1994). Největším popularizátorem makedonské literatury po roce 1989 se stal významný český balkanolog a překladatel makedonského původu Ivan Dorovský (1935).

Od roku 1991 až do roku 2020 bylo v České republice publikováno celkem 11 překladů makedonských knih. Jejich výčet společně s počtem nalezených recenzí je zobrazen v následující tabulce. (tab.01) Časový průběh publikování těchto překladů zobrazují v grafu (graf.01) níže.

Andreevski C.: Děšť – haiku (2007/ ČR 2007)	0
Lazarov R.: Čechovábění (2006 / ČR 2007)	1
Nikolová O.: Tři životy ibn Pajka (2001 / ČR 2008)	0
Stefanovski G.: Kdokoli (2004 / ČR 2008 v Čtyři jihoslovanská dramata)	1
Smilevski G.: Freudova sestra (2010 / ČR 2012)	9
Martinovski V.: Kvarteta (2010 / ČR 2013)	1
Naumovská F.: Malá skrytá revolta (2010 / ČR 2013)	0
Pavlovski J.: Šťáva z prostaty (1991 / ČR 2015)	1
Dimkovská L.: Náhradní život (2012 / ČR 2016)	1
Lazarov R.: Labyrint (2011 / ČR 2016)	0
Smilevski G.: Návrat slov (2015 / ČR 2016)	4

Tabulka 13: Výčet publikovaných makedonských děl v českém překladu s počtem recenzí

Graf 6: Časový průběh publikování českých překladů makedonských literárních děl

Z tohoto výčtu jasně vyplývá rozmanitost výběru makedonských knih pro překlad do českého jazyka. Přeci jenom 6 z 11 knih přeložil Ivan Dorovský (popřípadě ve spolupráci se svou ženou Dagmar Dorovskou). Z výběru jeho překladů cítíme snahu zpřístupnit českým čtenářům nejvýznamnější současná prozaická i básnická makedonská díla.

Dalšími překladateli jsou například Oldřiška Čtvrtníčková, Ivana Dorovská, Slavomira Ribarová, Katerina Dimovská či Bohuslav Válek.

Často tyto knihy mají určitým způsobem tematicky blízko k českému prostředí (*Čechovábění* – poezie s motivy českých reálií, *Freudova sestra*), či například zobrazují situaci v Makedonii v 90. letech⁹⁴ (*Náhradní život, Šťáva z prostaty*).

Nejvíce recenzí publikoval deník Haló noviny – příloha Obrys-Kmen (3), čtrnáctideník A2 (2), Brněnský deník (2) a internetový portál zaměřený na literaturu VašeLiteratura.cz (2). Výčet všech periodik a internetových serverů reflektující české překlady makedonské literatury zobrazují v následující tabulce (tab.02). Celkový počet recenzí makedonských knih je 18.

Haló noviny III	3
A2 / ADvojka	2
Brněnský deník	2
VašeLiteratura.cz	2
E15	1
Host	1
iLiteratura.cz	1
KnižníKlub.cz	1
Kultura21.cz	1
Luxor – Blog	1
Právo	1
Slovanský jih	1
TopZine.cz	1
Tvar	1

Tabulka 14: Výčet českých periodik a zájmových webů reflektující překlady makedonských knih

⁹⁴ Makedonie vyhlásila nezávislost roku 1991 bez zapojení do války post-jugoslávských zemí. Vývoj makedonské literatury tak nebyl ovlivněn tímto válečným konfliktem a málokdy se stává ústředním tématem literárních děl.

Jména recenzentů jsou velmi pestrá, pouze jeden recenzent se opakuje dvakrát, a to Milan Blahynka (literární kritik). Nikdo se však nezaměřuje přímo na makedonskou literaturu jako takovou, ale na jednotlivá díla.

Blahynka Milan	2
Dorogiová Zuzana	1
Fonioková Zuzana	1
Gregor Lukáš	1
Heinrichová Wanda	1
Hurťáková Hašková Sabina	1
Janečková Tereza	1
Kolářová Klára	1
Linhart Patrik	1
Lojín Jiří	1
Mikušiak Igor	1
Neméthová Zuzana	1
Neznámý	1
Odehnal Ivo	1
Pokorný Jakub	1
Stehlík Petr	1
Vacková Jana	1

Tabulka 15: Seznam recenzentů, kteří se zabývali překlady makedonských knih

První publikovanou makedonskou knihou byla dvojjazyčná básnická sbírka *Čechopek / Čechovábení* (2007) od Rista Lazarova. V jediné recenzi (Obrys-Kmen) na tuto knihu je tak neustále poukazováno na různé české realie, které mají přilákat čtenáře k poznání cizího pohledu na českou kulturu a zemi.

Další přeloženou knihou se stala *Freudova sestra* (2012) od Goce Smilevského. Podařilo se mi nalézt celkově 9 recenzí na tuto knihu – ať už se jedná o seriózní periodika zaměřující se výhradně na literaturu (Host, Tvar, A2, Obrys-Kmen), periodika, která se nezabývají pouze literaturou (Brněnský deník, Právo) či různé zájmové weby (TopZine.cz atd.). Rozhodně však tato kniha vyvolala největší reakci čtenářského publika v rámci celé makedonské literatury. Avšak tato velká odezva byla způsobena především oceněním této knihy Cenou Evropské Unie za literaturu v roce 2010 a následným rapidním vznikem překladů, což samozřejmě navodilo očekávání o hodnotě tohoto literárního díla. Také samotné tematické zaměření této knihy na postavu Sigmunda Freuda, na kterého je nahlíženo pohledem jeho mladší sestry Adolfíny, vzbudilo velký čtenářský zájem. Recenze odborné veřejnosti jsou však velmi negativní – kniha je mnohokrát označována jako kýč, jako tematicky nedovršená či povrchní. Dokonce je kritizován i samotný překlad Ivana Dorovského. Po této negativní zkušenosti s knihou Goce Smilevského, již tato odborná periodika později nijak nereflektují překlad

druhé knihy tohoto autora, a to *Návrat slov* (2016). Ostatní recenze se snaží být spíše neutrální – cítí určité cílení knihy na obyčejné čtenáře, především tedy na ženy. Některé z recenzí samozřejmě zmiňují i jisté nedostatky knihy, avšak stále hodnotí knihu jako velmi přínosnou z tematického hlediska.

Další publikovanou knihou se stala básnická sbírka *Kvarteta* (2013) od Vladimira Martinovského. Tato sbírka sice byla roku 2010 oceněna nejprestižnější makedonskou cenou za poezii, avšak u českého čtenářského publika nevyvolala žádnou reakci. Tuto sbírku pouze velmi krátce reflektuje Petr Stehlík (slavista a balkanista) na portálu iLiteratura.cz v rámci souhrnné recenze nazvané *Tři reprezentativní vhledy do makedonské literatury*, v které se zabývá současnou makedonskou literaturou.

V roce 2015 se dostává na český trh kniha *Šťáva z prostaty* (2015) od Jovana Pavlovského, která byla publikována v originálním jazyce už v roce 1991. Kniha se tematicky zaměřuje na rok 1989 a Jugoslávii. Kvůli svému tematickému zaměření není již však pro české čtenáře natolik atraktivní. Této knize se velmi krátce věnuje pouze deník E15. Vyzdvížena je především provokativnost této knihy, která je způsobena značnou vulgaritou a explicitní erotikou.

V roce 2016 obohatily český knižní trh 3 překlady makedonských děl. Dokonce i časopis *Plav* – měsíčník pro světovou literaturu své 11. číslo pojmenované jako *Makedonská čítanka* věnoval právě makedonské literatuře. V tomto roce byla publikována druhá básnická sbírka Rista Lazarova *Labyrinth*, která se však nedočkala žádné kritické reakce. Dále poté druhá kniha Goce Smilevského *Návrat slov* (4 recenze) a román *Náhradní život* od Lidije Dimkovské (1 recenze).

V případě Goce Smilevského spatřujeme ztrátu zájmu ze strany seriózních literárních periodik způsobený hlavně negativní zkušeností s jeho první přeloženou knihou *Freudova sestra* (2012). Stejně jako v případě první knihy se i tato kniha věnuje historickému příběhu z pohledu ženské postavy – cílicí především na nenáročné ženské čtenářky. Jediné seriózní periodikum reflektující tuto knihu se stala A2, kde se knize velmi krátce věnoval Igor Mikušiak (balkanista). Opět se tedy ze strany odborné veřejnosti setkáváme s negativním přijetím. Zato recenze na serverech *Kultura21.cz*, *Vaseliteratura.cz* a *Luxor Blog* jsou recenze spíše pozitivního rázu, v kterých často tato kniha bývá přirovnána k dílům Umberta Eca a je popisována jako čtivější a snazší pro čtenáře než právě díla U. Eca.

Kniha *Náhradní život* Lidije Dimkovské byla přeložena do českého jazyka také na popud ocenění Cenou Evropské Unie za literaturu v roce 2013. Na rozdíl však od Goce Smilevského kniha nesklidila takovou literárněkritickou reakci. V českých periodicích se mi tak podařilo najít pouze jedinou recenzi na tuto knihu, a to v Brněnském deníku, kde tento román reflektuje Patrik Linhart (básník a výtvarník). Knihu však hodnotí velmi negativně.

Po roce 2016 nebyla přeložena již žádná literární díla současné makedonské literatury.

V období 1991 až 2020 se nejvíce reakcí dostalo knihám Goce Smilevského, které jsou však mnohými seriózními periodiky považovány za kýč cílící především na české ženské čtenářky, který však nemá žádnou vyšší hodnotu. Témata, která Smilevski zpracovává, jsou sice zajímavá, avšak forma a styl, které Goce Smilevski volí jsou čistě mainstreamového rázu, které míří na nenáročného čtenáře. Jiná makedonská díla, o jejichž umělecké hodnotě nemůžeme pochybovat, však zůstávají neobjevená, a proto se setkáváme s tak chabou literárněkritickou reakcí na tyto díla.

5.7 Srbsko

Srbocharvátská literatura byla na československém knižním trhu velmi silnou překladovou literaturou. S rozpadem jugoslávského státu v 90.letech však zaniká i toto spojení srbské a chorvatské literatury. Zatímco chorvatská literární produkce byla značně zasažena probíhajícím válečným konfliktem, produkce srbské literatury a dále její export do zahraničí stále pokračoval. Mnoho zahraničních překladatelů se však překladům srbským děl vyhýbalo, a to především ze strachu možného nařčení stranění určitému národu v post-jugoslávském válečném konfliktu. Snaha o vyjádření nestrannosti vedla spoustu překladatelů k orientaci na literaturu bosenskou a chorvatskou. Tato ignorace srbské literární produkce se však stala přesně tím, čeho se překladatelé obávali. Převod srbských děl do českého jazyka však probíhal i nadále. Jedinou překážkou pro publikování většího počtu srbských děl na českém území v 90.letech byla orientace porevolučního českého knižního trhu na angloamerickou literaturu. S prvním českým překladem srbského literárního díla se čtenáři mohli seznámit již v roce 1996, a to s románem Vladimira Arsenijeviće *V podpalubí*.

V letech 1991-2020 bylo celkem přeloženo 21 srbských knih. Nejvíce překládanými autory jsou Đoko Stojičić (2 knihy), Milorad Pavić (2 knihy) a Zoran Ćirić (2 knihy).

V následující tabulce je vyobrazen výčet všech publikovaných českých překladů společně s počtem recenzí, které se věnují těmto knihám. Časový průběh publikování překladů je znázorněn v grafu níže.

Arsenijević V.: <i>V podpalubí</i> (1994 / ČR 1996)	4
Habjanovićová Đurovićová L.: <i>Ženský rodopis</i> (1996 / ČR 1997)	3
Velikić D.: <i>Astrachán</i> (1991 / ČR 1997)	4
Marinkovićová N.: <i>Dotek</i> (1997 / ČR 1998)	0
Stojičić D.: <i>Srp – zmije</i> (1993 / ČR 1998)	0
Vojvodić R.: <i>Kierkegard v kočáře</i> (1997 / ČR 1998)	0
Brozová S.: <i>Dobří lidé v dobách zla</i> (1999 / ČR 2001)	2
Živković Z.: <i>Dar času</i> (1997 / ČR 2002)	3
Stojičić D.: <i>Bezmocnost řešitele</i> (2003 / ČR 2005)	0
Markovićová M.: <i>Klece aneb Kam jdu, odkud přicházím a co bude k večeři</i> (1998 / ČR 2008 v Čtyři jihoslovanská dramata)	1

Bobić-Mojsilovićová M.: Jsem tvůj (2006 / ČR 2009)	1
Pavić M.: Papírové divadlo (2007 / ČR 2009)	12
Pavić M.: Vnitřní strana větru aneb Román o Heře a Leandrovi (1991 / ČR 2009)	7
Ristićová S.: Nebeské šaty (2004 / ČR 2009)	0
Pištal V.: Tesla: Portrét mezi maskami: román (2008 / ČR 2011)	1
Stojanović S.: Svár (2008 / ČR 2011)	4
Ćirić Z.: Hobo (2001 / ČR 2012)	4
Lengoldová J.: Iluzionista (2008 / ČR 2015)	0
Ćirić Z.: Tajemství zmizelých rangerů (1994-2001 / ČR 2016)	6
Kusturica E.: Cizinec v manželství (2013 / ČR 2016)	1
Cimlová Simeonovićová A.: Morana (2016 / ČR 2018)	1

Tabulka 16: Výčet publikovaných srbských děl v českém překladu s počtem recenzí k dané publikaci

Graf 7: Časový průběh publikování českých překladů srbských literárních děl

V grafu spatřujeme výrazný nárůst českých překladů v roce 2009, kdy byly publikovány celkem 4 srbské knihy. Z celkového počtu 21 srbských knih se čeští čtenáři mohli seznámit pouze se 3 básnickými sbírkami a 1 dramatem. Žánrové zaměření knih je velmi rozmanité – zmínit můžeme například thrillery Zorana Ćiriće *Hobo* (2012) a *Tajemství ztracených rangerů* (2016), romány pro ženy Nady Marinkovićové *Dotek* (1998), Mirjany Bobić-Mojsilovićové *Jsem tvůj* (2009) či Aleksandry Cimlové Simeonovićové *Morana* (2018), sci-fi Zorana Živkoviće *Dar času* (2002) nebo biograficky zaměřené romány Radoslava Vojvodiće *Kierkegard v kočáře* (1998) a Vladimira Pištala *Tesla: Portrét mezi maskami* (2011).

Nejvíce srbských knih do českého jazyka přeložil Jan Doležal (3 knihy), dále Stanislava Sýkorová (2 knihy), Hana Jovanovićová (2 knihy), Pavla Frýdlová (2 knihy) a Pavla Horáková (2 knihy).

Tematika post-jugoslávského válečného konfliktu není v srbské literatuře natolik častá jako v literatuře bosensko-hercegovinské či chorvatské. To však neznamená, že by

se v dílech srbské literatury tato tematika nevyskytovala vůbec. V českém překladu se tak můžeme setkat s pohledem srbských autorů na tuto tematiku v knihách *V podpalubí* (1996) Vladimira Arsenijeviće, *Dobří lidé v dobách zla* (2001) Svetlany Brozové a *Svár* (2011) Saši Stojanoviće. Tematické zaměření srbských knih je však velmi pestré, a proto mohou zaujmou široké čtenářské publikum.

Podářilo se mi sesbírat 54 recenzí, které se zabývají srbskou literaturou. Jedná se o největší reakci české recenzentské obce, které se dostalo jedné z literatur západního Balkánu. Nejvíce recenzí hodnotící srbská literární díla publikoval deník *Právo* (7 recenzí) a internetový zájmový portál *iLiteratura.cz* (7 recenzí).

V tabulce níže je zobrazen soupis všech tiskových periodik a zájmových portálů, které publikovaly recenze a které se věnovaly překladů současným dílům srbské literatury.

iLiteratura.cz	7
Právo	7
Literární noviny	4
Mladá fronta DNES	4
Tvar	4
A2	3
Lidové noviny	3
FantasyPlanet.cz	2
Hospodářské noviny	2
Host	2
Reflex	2
VašeLiteratura.cz	2
Blesk	1
Časopis Kafe	1
Denní Telegraf	1
E15	1
Euro.cz	1
Haló noviny	1
Ikarie	1
Kultura21.cz	1
Lógr	1
Nové knihy	1
Novinky.cz	1

Tabulka 17: Výčet českých periodik a zájmových webů reflektující překlady srbských knih

Pouze 6 recenzentů ohodnotilo nebo se věnovalo více jednomu srbskému dílu. Žádný z těchto recenzentů se však nezaměřuje z dlouhodobého hlediska výhradně na srbskou literaturu. Ve většině případů tak recenzenty zaujala pouze jedna konkrétní kniha na základě své tematiky či popularity autora (například v případě Milorada Paviće).

V následující tabulce jsou vypsána jména všech recenzentů, kteří se věnovali srbským literárním dílům, společně s počtem recenzí, které publikovali.

Cinger František	3
Heller Jan M.	3
Chuchma Josef	3
Dorovský Ivan	2
Mattuš Jan	2
Novotný Vladimír	2
Blahynka Milan	1
Činátlová Blanka	1
Dočekal Jan	1
Doležal Jan	1
Drahoňovská Lucie	1
Hanák Kamil	1
Heger Lubomír	1
Horáková Pavla	1
Horváthová Kateřina	1
Hrdlička Josef	1
Hrnčárek Jan	1
Jireš Ondřej	1
Kavalír Ondřej	1
Kotrla Pavel	1
Kremlička Vít	1
Kučera Štěpán	1
Lojín Jiří	1
Matela Matěj	1
Matocha Pavel	1
Melichar Dominik	1
Mikušiak Igor	1
Nagy Petr	1
Novosad Lukáš	1
Ortega Lucie	1
Pomahač Ondřej	1
Redakce	1
Ryčl František	1
Semelková Jana	1
Smejkalová Věra	1
Stehlíková Olga	1
Šimák Petr	1
Šlajchrt Viktor	1
Šofar Jakub	1
Šrut Pavel	1
Šulc Stanislav	1
Veselý Richard	1
Volejníček Bohdan	1
Zajac Ondřej	1
Zmeškalová / Gašparević Aloisie	1

Tabulka 18: Seznam recenzentů, kteří se zabývali překlady srbských knih

Mnoho recenzí spojuje především upozorňování na dlouholetou tradici srbské literatury na československém trhu. Srbská literatura je recenzenty často pojímána jako jediná literatura ze západního Balkánu, která má své místo v rámci světové literatury, a to především díky významné osobnosti – Milorada Paviće.

„Pryč jsou ty doby, kdy se u nás (a ještě více na Slovensku) v druhé polovině 20.století překládala a ve velkých nákladech vycházela významná prozaická díla např. Iva Andriće, Dobrici Ćosiće, Branka Ćopiće, Milodraga Bulatoviće,...“⁹⁵

Srbské knihy, které byly v českém překladu publikovány v letech 1991-2020, jsou tematicky i stylově velmi rozmanité, a proto k nim i recenzenti rozdílně přistupují. Jedním z těchto zaměření je například tematika post-jugoslávského konfliktu, která však u česky publikovaných knih není natolik častá. Z celkového počtu 21 knih pouze u 3 knih bylo ústředním tématem konflikt v 90.letech.

Recenzenti u těchto knih často upozorňují na dokumentární hodnotu či „poselství“, které tato literární díla nesou. Tyto knihy mají u čtenářů především vyvolat silný emocionální prožitek. Obvykle tak recenzenti využívají dramatických a někdy až drastických ukázek z knih.

„Přitom každé literární svědectví o dnešním Bělehradu či o Srbsku devadesátých let by mělo mít charakter neopakovatelně tragické výpovědi:...“⁹⁶

Autoři recenzí vyzdvihují často prvky z daných knih jako jsou pocity viny, neexistence dobra a zla, či dobré a zlé strany během válečného konfliktu, nebo kritiku srbského politického režimu v 90. letech. Z určitých recenzí však můžeme vycítit strach recenzentů z možného obvinění ze stranění či sympatiemi se srbskou stranou, a to především skrze neustálé ujišťování o nestrannosti mezi etniky, či poukazování na kruté činy i ostatních stran. Vina je tak shazována na jedince v rámci jednotlivých etnik.

„Nemá cenu lékárnicky odměřovat, kolika zvěrstev se jaká národnost na Balkáně dopustila, k násilí se bohužel uchylovaly všechny strany.“⁹⁷

---

⁹⁵ DOROVSKÝ, Ivan. Literární mystifikace stále živé? *Haló noviny / Obrys-kmen*, 2009, (283), s. 2. ISSN 1210-1494.

⁹⁶ NOVOTNÝ, Vladimír. Zápisky z lidské kloaky. *Nové knihy*, 1996, 36(27), s. 1. ISSN 0322-922X.

⁹⁷ CHUCHMA, Josef. Zlo přichází náhle – jako temné mraky. *Mladá fronta Dnes*, 2001, 12(91), s. 19. ISSN 1210-1168.

Knihám *V podpalubí* Vladimira Arsenijeviče a *Svár* Saši Stojanoviće se dostalo poměrně velké recenzentské pozornosti. Avšak knihy Svetlany Brozové *Dobří lidé v dobách zla* zapadla bez většího zájmu a to hlavně kvůli tak recenzentsky obávanému balkánskému patosu. S přibývajícím léty zájem o tematiku post-jugoslávského konfliktu opadá stejně tak jako u bosensko-hercegovinské a chorvatské literatury.

„...ale představit si v 21.století válku, když člověk sedí v teplých bačkorách u počítače a popíjí horkou kávu (jako já při psaní této recenze), zdá se v podstatě nemožné. ... Zkrátka Stojanovićova kniha nutně musí ve střední Evropě působit neuvěřitelně, místy (častými) až absurdně.“⁹⁸

Silný mediální obraz rozpadající se Jugoslávie v 90. letech v krvavém válečném konfliktu, který zaplavil téměř veškerá média po celém světě, mnoho čtenářů od jakékoliv knihy s válečnou tematikou odradil. Spousta recenzentů tak oceňuje právě změnu tematiky nově vycházejících knih, které představují českým čtenářům i jiné pohledy na srbskou kulturu.

„Balkánský poloostrov, Jugoslávie – tato slova v nás v posledních letech vyvolávají v první řadě obraz válkou zpusťšené země a bratrovražedných bojů. Tyto představy zastírají cokoliv jiného.“⁹⁹

Tato touha po změně vede k překladu mnoha literárních děl, které se tematicky naprosto odlišují. Jedná se tak buď o knihy velmi čtenářsky náročné, nebo o knihy zaměřené na mainstream a masové čtenáře.

Knihy pro náročné čtenáře jsou příznačné svým postmoderním směřováním. Obvykle se těmto knihám věnují česká přední literární periodika a jsou jim věnovány velmi podrobné a rozsahem velké recenze. Recenzenti publikující v médiích, které se primárně na literaturu neorientují, často kritizují dané knihy za „elitářství“. S tímto se můžeme setkat především u děl Milorada Paviće *Papírové divadlo* a *Vnitřní strana větru*.

Milorad Pavić byl jedním z nejvýznamnějších srbských spisovatelů, ale také jeden z představitelů světové postmoderny. Jeho první dílo *Chazarský slovník* (1984), které bylo publikováno v českém překladu roku 1990, se stalo obrovským úspěchem.

---

⁹⁸ ZAJAC, Ondřej. Chce si ještě někdo připít na pohřeb lidskosti?. *Tvar*, 2012, 23(1), s. 21. ISSN 0862-657X.

⁹⁹ KOTRLA, Pavel. Dědictví krve. *Tvar*, 1998, 9(10), s. 21. ISSN 0862-657X

U dalších Pavićových děl, které jsou publikovány po tomto velmi úspěšném románu, se tak očekává obdobný čtenářský zájem. A to především u knihy *Papírové divadlo*, které se věnovalo celkem 12 recenzí. Jedná se o nejméně recenzované literární dílo z oblasti západního Balkánu. Mnoho těchto recenzí hodnotí knihu velmi kladně, avšak setkat se můžeme právě i s negativními reakcemi. Zmínit můžeme recenzi nazvanou *Pavićovo Papírové divadlo postrádá duši* z pera Stanislava Šulce pro deník E15.

„...celek působí spíše profesorským dojmem. Perfektně promyšlené, vycizelované, ale bez špetky šmrncu. Tělo bez duše.“¹⁰⁰

Kriticky se k danému dílu vyjadřuje také Jan Mattuš pro deník Lidové noviny. Hlavním prvkem jeho kritiky se stává právě náročnost díla pro čtenáře, a tím nepřístupnost této knihy pro mnoho čtenářů.

„Jinak se však natvrdo počítá se čtenářem velmi menšinovým, který se vyzná – nebo to předstírá – ve hře na brutální abstrakci a mnohoznačnou iracionalitu. Vlastně... postmodernu.“¹⁰¹

Velmi rozporuplně se k dílu staví také překladatel ze srbského jazyka Lukáš Novosad, a to v recenzi pro server iLiteratura.cz. Recenzent upozorňuje především na obávaný srbský nacionalismus, který z knihy pociťuje.

„Ačkoli se pohybujeme po celém světě, Pavić často přivádí své autory do Srbska – nechává je tam vydávat knihy, působit na univerzitách či je tam na několik let přestěhuje; hrdinové povídek i samotní spisovatelé mají přátele emigranty, většinou Srby. ... Je to zkrátka kniha, která sice chce ukázat, že i krásná literatura podlehla tlaku globalizace, která ale zatvrzele a pořád dokola hrdě hlásá, že vznikla teď a v Srbsku.“¹⁰²

Druhá kniha Milorada Paviće *Vnitřní strana větru* vyvolala sice velkou recenzentskou reakci (7 recenzí), ale především ze strany periodik, které se primárně na literaturu nezaměřují. Publikování recenzí v těchto periodících však již zapříčinila hlavně popularita autora.

---

¹⁰⁰ ŠULC, Stanislav. Pavićovo Papírové divadlo postrádá duši. *E15*, 2009, (334), s. 28. ISSN 1803-4543.

¹⁰¹ MATTUŠ, Jan. Všichni se sejdeme v jedné knize. *Lidové noviny*, 2009, (113), s. 22. ISSN 0862-5921.

¹⁰² NOVOSAD, Lukáš. Víc hlav víc ví, víc autorů stejně dává. *iLiteratura.cz* [online]. 6. 5. 2009 [cit. 28. 11. 2020]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/24307/pavic-milorad-papirove-divadlo>

Zmínka o Miloradu Pavićovi se kupodivu objeví i o mnoho let v později v recenzi Igora Mikušiaka na knihu Zorana Ćiriće *Tajemství zmizelých rangerů* (2016) v kulturním čtrnáctideníku A2.

„Nielen preto, že čerí zatiaľ stále stojaté vody srbských prekladov do češtiny, kde získal dominantné postavenie zaujímavý, ale predsa už zacyklený Milorad Pavić, ...“¹⁰³

Oproti těmto občas až příliš intelektuálně náročným knihám jsou také publikovány knihy, které cílí spíše na mainstreamového čtenáře. Mnohdy se jedná o romány pro ženy či mafiánské romány.

Romány pro ženy jako *Dotek* (1998) Nady Marinkovićové, *Jsem tvůj* (2009) Mirjany Bobić-Mojsilovićové či *Morana* (2018) Aleksandry Cimplové Simeonovićové stojí na úplném okraji recenzentského zájmu. Knize *Jsem tvůj* a *Morana* byla věnována pouze jediná recenze, zatímco román *Dotek* se nedočkal žádné recenzentské reakce.

Poslední knihou, která zaujala i česká seriózní literární periodika, se stal mafiánský román *Hobo* Zorana Ćiriće. Tento román měl přitáhnout čtenáře především skrze své undergroundové ladění a příběh zasazený v Srbsku v druhé polovině 90.let. Přesto však tento román příliš recenzentské pozornosti nepřitáhl. Druhá kniha Zorana Ćiriće – povídková sbírka *Tajemství zmizelých rangerů* – sice sklídila větší recenzentskou pozornost, ale především ze strany internetových zájmových portálů. I když jsou tyto knihy hodnoceny kladně, recenzenti vytýkají především zahlcení českého knižního trhu západní literaturou a mizivým marketingem srbské literatury, které brání tomu, aby se tyto knihy dostaly do širšího okruhu čtenářů.

Minimální pozornosti se dostalo také i dalším knihám, které se orientovaly spíše na masového čtenáře. Pouze jediná recenze se věnoval například knihám Vladimira Pištala *Tesla: Portrét mezi maskami* a Emira Kusturici *Cizinec v manželství*.

Recenzenti obvykle velmi oceňují kvalitu překladů jednotlivých knih i při řešení srbských dialektů či mluvy různých sociálních skupin. Překlady dialektů či například argotu jsou velkým problémem především u chorvatské literatury.

Srbské knihy jsou zpravidla hodnoceny pozitivně, a to i v případě knih pro nenáročného čtenářského publikum. Žánrovým změřením jsou srbské knihy velmi rozmanité

---

¹⁰³ MIKUŠIAK, Igor. Zo srbských periférií. *A2*, 2016, 12(21), s.4. ISSN 1803 -6635.

a mohou tak zaujat různé čtenáře. Problémem je však především přehlčení českého knižního trhu angloamerickou literaturou, minimální marketing určitým srbských děl, také klesající kvalita a orientace na masové čtenáře nově vznikajících knih, či příliš dlouhá prodleva (více jak 10 let) od publikování originálu a vzniku českého překladu. Srbské literatuře se sice dostalo největší recenzentské reakce z oblasti západního Balkánu, avšak díky popularitě Milorada Paviće.

Recenzenti přistupují k srbským knihám odlišně dle jejich tematického či žánrového zaměření. Tyto rozdílné přístupy můžeme rozdělit na knihy s tematikou post-jugoslávského válečného konfliktu, knihy pro náročné čtenáře a knihy určené pro masové čtenářského publikum.

V případě válečného zaměření knih recenzenti ve svých textech často vyjadřují nestrannost, především ze strachu z možného nařčení ze sympatizování se srbskou stranou. Opakovaně se také objevuje tvrzení o neexistenci jedné konkrétní „zlé“ strany, nemožnosti rozdělení na dobrou a špatnou stranu, poukazování na hrůzné činy i ostatních válečných stran nebo na dobré skutky srbské strany.

Největší recenzentské pozornosti, primárně ze stran seriózních literárních periodik, se dostává právě knihám čtenářsky náročným. Nejvýznamnější a nejpopulárnější osobností se stal Milorad Pavić. Obrovský úspěch jeho prvního česky publikovaného románu *Chazarský slovník* (1990) vyvolal mnoho recenzentských reakcí na další česky publikované knihy tohoto autora. Tento zájem o však postupně upadá právě kvůli náročnosti těchto knih pro masového čtenáře.

Srbské mainstreamové literatuře – jako románům pro ženy, mafiánským románům, sci-fi románu či knize významného režiséra Emira Kusturici – se však příliš recenzentské pozornosti nedostalo. A to především kvůli obrovské angloamerické konkurenci na českém knižním trhu, která s postupujícími léty sílí.

6 ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo sledovat vývoj české recepce a odhalit specifické přístupy k literaturám oblasti západního Balkánu v letech 1991-2020. Jako oblast západního Balkánu bylo vymezeno území států Albánie, Bosny a Hercegoviny, Černé Hory, Chorvatska, Kosova, Severní Makedonie a Srbska. Tohoto cíle bylo možné dosáhnout skrze literární analýzu sesbíraného materiálu – tedy všech publikovaných recenzích vztahujících se k českým překladům knih těchto literatur v daném období. Celkový počet všech publikovaných recenzí je 160.

Z literatury albánské, černoohorské a kosovské bylo v období 1991-2020 publikováno jen velmi málo překladů beletristických titulů do češtiny, a nelze tedy hovořit o komplexním vývoji české recepce těchto národní literatur.

Překládání albánské a kosovské literatury dlouhodobě nemá v českém prostředí vytvořenou tradici. Kosovo je navíc stát svým vznikem velmi mladý, který byl silně ovlivněn post-jugoslávským válečným konfliktem, a jehož pozice je do dnešních dnů velmi problematická. Hlavním problémem těchto národních literatur, který brání většímu pronikání těchto literatur na český knižní trh, je však nepříliš početná překladatelská základna.

O černoohorskou kulturu a literaturu byl na českém území určitý zájem především v 19.století. Dále se však literatura Černé Hory neprojevovala. Tento minimální zájem se nezměnil ani s vyhlášením nezávislosti státu v roce 2006 a s tím spojené budování vlastní národní literatury. Černá Hora jakožto velmi malé území na Balkánském poloostrově není cílem českého překladatelského zájmu.

Literatura Severní Makedonie vděčí svému místu na českém knižním trhu především překladateli Ivanu Dorovskému. Obvykle se dostává většího zájmu těm makedonským knihám, které cílí na masové čtenáře. Recenzenti však tyto knihy často hodnotí negativně a považují je za kýče. Knihám, jejichž literární kvality jsou na mnohem větší úrovni, se však dostává minimálního či žádného recenzentského zájmu.

U větších států v námi vymezeném území západního Balkánu – tedy Bosny a Hercegoviny, Chorvatska a Srbska lze však vyzorovat z většího množství sesbíraných materiálů stereotypní přístup recenzentů a v rámci let 1991-2020 sledovat vývoj recenzentského zájmu a literárně kritické recepce.

Největší zájem o literaturu Bosny a Hercegoviny, Chorvatska a Srbska lze spatřit v letech 2008-2009. Po Sametové revoluci v roce 1989 se český knižní trh orientoval především na publikování děl zakázaných autorů a také západní literatury. Většího prostoru se tak literaturám západního Balkánu dostalo až později – tedy po nasycení českého knižního trhu angloamerickou literaturou a dalšími západními literaturami. Tento zájem však zase opadl hlavně kvůli nepříliš zajímavé tematice knih, úpadku zájmu o tematiku post-jugoslávského válečného konfliktu a také silné konkurenci na českém knižním trhu.

Bosensko-hercegovinská literatura byla velmi silně ovlivněna post-jugoslávským válečným konfliktem, který se tematicky projevuje v mnoha knihách přeložených do českého jazyka. Největšího recenzentského zájmu se dostalo hlavně knihám, které zpracovávají velmi emotivní příběhy z válečného konfliktu. Často však recenzenti nehodnotí literární kvality daných knih, ale zaměřují se hodnotu „morálního poselství“, které mají tyto literární díla předat. S postupujícími léty, které však dělí publikování českých překladů těchto knih od války v bývalé Jugoslávii, však zájem o tuto tematiku upadá. Knihy, které však nezpracovávají tematiku této války, se však dostane minimálního či žádného recenzentského zájmu. Mnohdy tyto knihy nejsou dle recenzentů dostatečně kvalitní.

I chorvatská literatura se v českých překladech orientuje spíše na válečnou tematiku. Obvykle se těmto knihám dostává větší pozornosti. Ale stejně jako v případě literatury bosensko-hercegovinské recenzenti u těchto knih hodnotí primárně „poselství“ či kulturní a vzdělávací přínos pro čtenáře než literární kvality děl. Recenzentské pozornosti se však dostalo i knihám, jejichž ústředním tématem není válka v bývalé Jugoslávii. Nejvíce recenzí bylo napsáno na knihu, která nemá válečné téma, ale velmi satiricky zobrazuje chorvatský venkov a jeho stereotypy. velký zájem mnoha periodik o tuto prózu byl způsoben patrně přesycením českých čtenářů válečnou tematikou. Tematicky odlišné knihy byly hodnoceny velmi rozporuplně – ze strany seriózních literárních periodik jsou tyto recenze negativní a knihy často označeny jako kýč. Z pohledu médií, které se však primárně nezaměřují na literaturu, jsou tyto knihy považovány za čtenářsky přínosné v záplavě knih s tematikou post-jugoslávského konfliktu, které jsou již méně čtenářsky atraktivní.

U srbské literatury se setkáváme s velkou tematickou a žánrovou rozmanitostí, která přinesla českým překladům srbských děl největší recenzentskou pozornost

z pohledu celé oblasti západního Balkánu. Stejně tak k těmto knihám přistupuje široká recenzentská obec, která se odlišuje dle žánrového či tematického zaměření knih. Jedním z těchto proudů je válečná tematika. Mnoho recenzentů, kteří tyto knihy hodnotí, se obává především možného nařčení ze sympatizování se srbskou stranou. Proto se v jejich recenzích často objevuje vyjadřování nestrannosti, neexistence dobré a zlé strany, poukazování na zločiny i ostatních stran a také pocity viny, které jistě srbská strana pocítovala. Odlišně poté recenzenti přistupují k literatuře, kterou můžeme označit jako intelektuálně náročnou, která se vyznačuje především vysokou literární kvalitou a zajímají se o ni primárně seriózní literární periodika. Média, která se na literaturu primárně neorientují, však tato díla označují jako elitářská a pro menšinového čtenáře. Oproti tomuto proudu jsou v českém překladu publikována díla, která záměrně cílí na masové čtenáře – jako romány pro ženy a mafiánské romány. Obvykle se jedná o díla velmi kvalitní, kterým se však v médiích nedostává příliš pozornosti.

Z tohoto hlediska nemůžeme přistupovat k literaturám západního Balkánu jako k jednotnému literárnímu prostoru. I přestože tyto státy mají určitou společnou historii či podobnou kulturu a jazyk, jejich pronikání na český knižní trh a přístup recenzentů je v mnoha ohledech odlišný. Jednotlivé státy začínaly rozvíjet svou vlastní národní literaturu až po konci post-jugoslávského konfliktu či (v případě Albánie) po konci socialistického zřízení. Stejně tak se postupem času v povědomí českých čtenářů buduje přístup či nahlížení na tyto národní literatury. Mnozí recenzenti se také postupně odpoutávají od neustálého připomínání společné historie. Proto se také stále vracení se k tematice války v bývalé Jugoslávii, jak k tomu dochází především u bosensko-hercegovinských a chorvatských knih, stává pro mnohé české čtenáře nezajímavé.

Nyní tyto literatury stojí spíše na okraji překladatelského a s tím spojeného recenzentského zájmu, jsou zastíněny především zájmem o západní literatury, tedy angloamerickou, francouzskou či německou, ale větší pozornosti se dnes těší např. i literatury severské. Stejně tak upadá i zájem seriózních literárních periodik o tuto část knižního trhu, a tak se mnoho recenzí a reakcí přesouvá na internetové rozhraní.

7 ANOTACE

Autor: Petra Janků

Název fakulty a katedry: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra bohemistiky

Název bakalářské práce: Česká recepce západobalkánských literatur po roce 1991

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Hrabal, Ph.D.

Počet znaků: 163 611

Počet příloh: 3 ukázky publikovaných recenzí

Počet titulů použité literatury: 23 titulů

Klíčová slova: analýza, literatury západního Balkánu, literárněkritická recepce, Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Chorvatsko, Kosovo, Severní Makedonie, Srbsko

Anotace:

Bakalářská práce se zabývá českou literárněkritickou recepcí západobalkánských literatur – tedy Albánie, Bosny a Hercegoviny, Černé Hory, Chorvatska, Kosova, Severní Makedonie a Srbska po roce 1991. K analýze byly použity recenze vztahující se k publikovaným českým překladům těchto literatur, které byly otištěny v českých médiích či zveřejněny na internetových zájmových portálech. V teoretické části byly objasněny různé terminologické nahlížení na literatury těchto států, nastíněn vývoj české literárněkritické recepce těchto literatur od roku 1918, popsány dopady post-jugoslávského válečného konfliktu 90. let na tyto literatury a objasněna aktuální situace na českém knižním trhu. Praktická část byla věnována analýze a syntéze sesbíraného materiálu k jednotlivým národním literaturám. Cílem této práce bylo zmapovat vývoj české recepce těchto literatur a odhalit specifické přístupy recenzentů.

8 RESUMÉ

This Bachelor thesis deals with the Czech literary-critical reception of literatures of the Western Balkan countries – Albania, Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Croatia, Kosovo, North Macedonia and Serbia after 1991.

For the analysis, I collected reviews related to published Czech translations of these literatures that appeared in the print media and on specialised web portals. In total, I collected 160 reviews.

In the theoretical part, I clarified various terminological views on the literatures of these countries, I outlined the development of the Czech literary-critical reception of these literatures since 1918, I described the effects of the Yugoslav Wars in the 1990s and clarified the current situation in the Czech book market.

In the practical part, material dealing with literature of each of the Balkan countries. In particular, I wanted to understand the specific approach of reviewers to literatures and recurring elements of literary-critical reception. The aim of the analysis was to give a picture of the stereotypical view of Czech reviewers on these literatures, and to observe possible impact of the war, that took place in the 1990s, on the readers' acceptance.

In the final part of my thesis, I concluded that we cannot approach the literatures of the Western Balkans as a unified literary space. Although these countries have a certain common history or culture, their expanding into the Czech book market and the approach of reviewers are different in many respects. Each Western Balkan state began to develop its own national literature after the end of the socialist establishment.

The amount of Albanian and Kosovan literature works is limited on the Czech book market due to a small translation base; the literature of Montenegro is not in the centre of translation interest – we cannot follow the development of the literary-critical reception of these literatures. The works of North Macedonia are targeted primarily at readers of popular literature, but these books get negative reviews in literary periodicals. In the literatures of Bosnia and Herzegovina, Croatia and Serbia, we can observe the development of the literary-critical reception, describe the elements specific to these literatures and distinguish individual approaches to books on the topic of the post-Yugoslav war conflict.

9 POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA

9.1 Výčet recenzí

9.1.1 Albánie

- HELLER, Jan. M. Absurdita a hrůza socialismu po albánsku. *iLiteratura.cz* [online]. 11. 12. 2015. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/35707/alicka-ylljet-kdyz-projizdel-chruscov-nasi-vesnici>
- ŠIMEČEK, Filip. Albánský závan Hemingwaye. *LaCultura.cz* [online]. 6. 5. 2016. Dostupné z: <https://www.lacultura.cz/2016/05/albansky-zavan-hemingwaye/>

9.1.2 Bosna a Hercegovina

- BEDNÁŘ, Jan. Igor Štikš: Eliášovo křeslo (recenze). In: *Mozaika* [rozhlasový pořad]. *Český Rozhlas Vltava*, 2. 10. 2008. Dostupné také z: <https://vltava.rozhlas.cz/igor-stiks-eliasovo-kreslo-recenze-5126505>
- BLAHYNKA, Milan. Drásavá drastická dramata. *Haló noviny / Obrys-kmen* [online]. 2009. Dostupné z: <http://www.obrys-kmen.cz/archivok/index.php?rok=2009&cis=16&cl=02>
- BURDA, Martin. Dagmar – epistolární fikce. *iLiteratura.cz* [online]. 1. 7. 2019. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/41811/topcic-zlatko-dagmar>
- CINGER, František. Včerejší křivda zabolí třeba i po půlstoletí. *Právo – Praha – Střední Čechy*, 2008, **18**(170), s. 16. ISSN 1211-2119.
- COSCULLUELA, Veronika. Sejranović, Bekim: Lepší konec. *iLiteratura.cz* [online]. 27. 3. 2014. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/32973/sejranovic-bekim-lepsi-konec>
- ČERNÁ, Milada. O Bosně tentokrát jinak. *Tvar*, 2006, **17**(2), s. 6. ISSN 0862-657X
- GAŠPAREVIČ, Aloisie. Opuštěn v Evropě: když Jihoslovan emigruje do Norska, nemůže to mít lehké. *Host*, 2014, **30**(6), s. 93. ISSN 1211-9938.
- HORÁK, Ondřej. Cítím se zrovna jako srpen. *Lidové noviny*, 2008, (186), s. 23. ISSN 0862-5921.

- HORÁK, Ondřej. Z válečné Bosny do Klementina. *Lidové noviny*, 2006, **19**(19), s. 18. ISSN 0862-5921.
- CHROBÁK, Jakub. „Pohlad' něžně své knihy, cizince, a upomeň se, že nejsou jen prach.". *Tvar*, 2009, **20**(1), s. 20. ISSN 0862-657X.
- JANATA, Michal. Svoboda usebrání. *Bubínek Revolveru – Revolver Revue* [online]. 12. 2. 2018. Dostupné z: <http://www.bubinekrevolveru.cz/svoboda-usebrani>
- KOČÍK, René: A dobří lidé se měnili v anděly. *Týdeník Rozhlas* [online]. 2008. Dostupné z: http://www.radioservis-as.cz/archiv08/51_08/51_porid.htm
- KOPÁČ, Radim. Z války by se chtěl vypsát, jenže ji má hluboko v sobě. *Mladá fronta DNES*. 2017, **28**(286), s. 11. ISSN 1210-1168.
- KREMLIČKA, Vít. Jugoslávský osud. *Reflex*, 2008, (39), s. 71. ISSN 0862-6634.
- KREMLIČKA, Vít. Příběhy poutníka časem. *Tvar*, 2016, **27**(21), s. 26. ISSN 0862-657X.
- LJUCA, Adin. Pohlad' něžně své knihy, cizince. *Lidové noviny*, 2008, (210), s. 23. ISSN 0862-5921.
- MATELA, Matěj. Svědectví o nesmírné lidskosti uprostřed sarajevského inferna. *iLiteratura.cz* [online]. 11. 3. 2016. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/36195/jaganjac-edo-sarajevska-princezna>
- MATELA, Matěj. Věčník. *iLiteratura.cz* [online]. 1. 5. 2016. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/36425/ibrisimovic-nedzad-vecnik>
- MIKUŠIAK, Igor: Minirecenze. *A2*, **15**(4), s. 31. ISSN 1803-6635
- MOTÝL, Petr: Povídky z Bosny. *Kulturní noviny* [online], 2013, (38). Dostupné z: <https://www.kulturni-noviny.cz/nezavisle-vydavatelске-a-medialni-druzstvo/archiv/online/2013/38-2013/povidky-z-bosny>
- OTČENÁŠEK, Jaroslav. Jemné vylepšování. Jergović Miljenko: Sarajevské Marlboro. *PLAV: měsíčník pro světovou literaturu*. 2013, **9**(5–6), s. 92–96. ISSN 1802-4734.
- OTČENÁŠEK, Jaroslav. Nové pátrání po starém Sarajevu? *iLiteratura.cz* [online]. 16. 10. 2008. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/23197/stiks-igor-eliasovo-kreslo>
- PILCH, Pavel. „Tak už to chodí, když jsi pes, a k tomu ještě Bosňák.“. *Porta Balkanica*, 2014, **6**(1) s. 78–79. ISSN 1804-2449.

- PREJDOVÁ, Dominika. Sarajevo natřené na růžovo. *Respekt*, 2008, **19**(36), s. 47. ISSN 0862-6545.
- SKRBRKOVÁ, Ivana. Ve vlaku s Adinem Ljucou a J. D. Salingerem. *iLiteratura.cz* [online]. 1. 8. 2007. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/21361/ljuca-adin-vytetovane-obrazy>
- SLEZÁKOVÁ, Alena. Léčil holčičku, která znala jen válku. *Mladá fronta Dnes*. 2015, (282), s. 16. ISSN 1210-1168.
- SMEJKALOVÁ, Věra. Krabička cigaret ze Sarajeva, *Literární noviny*, 2008, **19**(48), s. 10. ISSN 1210-0021.
- SMEJKALOVÁ, Věra. Osidla pomýlení. *Literární noviny*, 2008, **19**(46), s. 10. ISSN 1210-0021.
- SRBKOVÁ, Ivana. Nevyčerpatelná studnice Adina Ljucy. *iLiteratura.cz* [online]. 13. 4. 2018. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/39753/ljuca-adin-jeden-bily-den>
- ŠIMŮNKOVÁ, Pavla. Bosenský kat Ranka Risojeviće: Ten, který věšel za Rakouska-Uherska i po něm. *TopZine.cz* [online]. 24. 1. 2011. Dostupné z: <https://www.topzine.cz/bosensky-kat-ranka-risojevice-ten-ktery-vesel-za-rakouska-uherska-i-po-nem>
- ŠKABRAHA, Martin. Kde leží Sarajevo?. *Právo – Praha – Střední Čechy*, 2008, **18**(226). Salon, s. 4. ISSN 1211-2119.
- ŠKAMLOVÁ, Eva. Dostat se přes propast. *Tvar*, 2014, **25**(13), s. 27. ISSN 0862-657X.
- ŠTÁVOVÁ, Leona. Pětiletá holčička versus válka a byrokracie. *iLiteratura.cz* [online]. 14. 4. 2016. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/36347/jaganjac-edo-sarajevska-princezna-2>
- TŘEŠŇÁK, Petr. Kulturní tip. *Respekt*, 2005, **16**(42), s. 23. ISSN 0862-6545.
- TUREK, Kazimír. Normální nezorganizovaná nenávisť. *A2*, 2009, **5**(6), s. 7. ISSN 1803-6635.
- URBAN, Jan. Sarajevská princezna. Kniha jako zázrak a lidskost cynických pozorovatelů válek. *HlídacíPes.org* [online]. 28. 11. 2015. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/jan-urban-sarajevska-princezna-kniha-jako-zazrak-a-lidskost-cynicky-ch-pozorovatel-u-valek/>
- ZMEŠKALOVÁ, Aloisie. Sarajevské příběhy. *Host*, 2009, **25**(5), s. 63. ISSN 1211-9938.

9.1.3 Černá Hora

- HORÁK, Ondřej. Do zítřka uplyne moře času. *Lidové noviny*. 2008, (69), str. 20. ISSN 0862-5921.
- SHOCK, Viki. Albánský zboží bez stíhy z Černé Hory. *Babylon revue* [online]. 22. 12. 2007. Dostupné z: <https://babylonrevue.cz/albansky-zboi-bez-stihy-z-erne-hory/>
- SMEJKALOVÁ, Věra. Z obrazárny černoorské bohémy. *Literární noviny*, 2008, 19(11), s. 10. ISSN 1210-0021.
- VALIŠOVÁ, Pavlína: Minirecenze. *A2*, 2008, 4(31), s. 28. ISSN 1801-4542

9.1.4 Chorvatsko

- OTČENÁŠEK, Jaroslav. Tři od Gavrana. *iLiteratura.cz* [online]. 21. 12. 2006. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/20381/gavran-miro-cechov-rekl-tolstemu-sbohem-noc-bohu-pacient-doktora-freuda>
- HELLER, Jan M. Lekce z biblické hermeneutiky. *Host*, 2008, 24(6), s. 63–64. ISSN 1211-9938.
- ZMEŠKALOVÁ, Aloisie. Tomićova tragikomická vize současného chorvatského venkova. *Host*, 2008, 24(6), s. 60, 62. ISSN 1211-9938
- KREMLIČKA, Vít. Příběh jednoho léta. *Reflex*, 2008, 19(9), s. 55. ISSN 0862-6634.
- HORÁK, Ondřej. Slunce, seno, dalmatské čufty. *Lidové noviny*, 2008, 21(82), s. 18. ISSN 0862-5921.
- OTČENÁŠEK, Jaroslav. Humor Ante Tomiče. *iLiteratura.cz* [online]. 7. 2. 2008. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/22103/tomic-ante-co-by-byl-chlap-bez-fousu>
- PLATZOVÁ, Magdaléna. Chorvatské kritické hahaha. *Respekt*, 2008, (9), s. 50. ISSN 0862-6545.
- HARÁK, Ivo. Nalezeno v překladu. *Host*, 2010, 26(2), s. 89–90. ISSN 1211-9938
- IWA, OH, ŠEK. Napříč žánry – Ingeborg Bachmannová z Balkánu. *Hospodářské noviny* [online]. 20. 8. 2010. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-45796520-napric-zanry>

- KOTRLA, Pavel. Sousedé a jejich nenávisť. *Týdeník Rozhlas* [online]. 2010. Dostupné z: <http://recenze.kotrla.com/r161.php>
- ANONYM. Výběr Salonu: Murakami, Roth, Svěrák, Gromača. *Právo – Salon* [online]. 30. 6. 2010. Dostupné z: https://www.novinky.cz/kultura/salon/clanek/vyber-salonu-murakami-roth-sverak-gromaca-37408#utm_content=ribbonnews&utm_term=Tatjana%20Groma%C4%8Da%20%C4%8Cernoch&utm_medium=hint&utm_source=search.seznam.cz
- PREJDOVÁ, Dominika. Pivo piješ a čekáš. *Lidové noviny*, 2010, **23**(151), s. 8. ISSN 0862-5921.
- ZMEŠKALOVÁ, Aloisie. Povídky po válce. *Host*, 2010, **26**(3), s. 83. ISSN 1211-9938.
- OTČENÁŠEK, Jaroslav. Tolik příběhů v jednom městě. *iLiteratura.cz* [online]. 30. 4. 2010. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/26239/perisic-robot-des-a-velky-vydaje>
- OTČENÁŠEK, Jaroslav. Nejlepší jsou černobílé. *iLiteratura.cz* [online]. 13. 2. 2009. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/23819/skunca-andriana-zvon-ve-studni>
- OTČENÁŠEK, Jaroslav. Tiché zadumání. *iLiteratura.cz* [online]. 18. 2. 2010. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/25879/dabo-djono-ivan-odplouvame-mezi-stiny>
- HELLER, Jan M. Už ne dítě, ještě ne žena; už ne Jugoslávka, ještě ne Chorvatka. *Literární noviny*, 2013, (1), s. 19. ISSN 1210-0021.
- CINGER, František. Příběh nejen z chorvatského Vukovaru. *Právo – Salon* [online]. 13. 11. 2012. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/clanek/pribeh-nejen-z-chorvatskeho-vukovaru-172516>
- VARYŠ, Vojtěch. Knižní čtvrtek: vědecky o bulváru a dechovce, děsivé kolotoče a chorvatský Kafka. *Reflex* [online]. 19. 12. 2013. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/kultura/53528/knizni-ctvrtek-vedecky-o-bulvaru-a-dechovce-desive-kolotoce-a-chorvatsky-kafka.html>
- SLEZÁKOVÁ, Alena. Glosář: Kam až lze zajít v detektivce, aby se dala číst před spaním. *Mladá fronta Dnes* [online]. 24. 10. 2013. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/kultura/literatura/detektivni-glosar.A131024_163554_literatura_vha

- OTČENÁŠEK, Jaroslav. Lika, nebo Slovácko? *iLiteratura.cz* [online]. 29. 10. 2013. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/32219/karakas-damir-kino-lika>
- ZRNO, Matyáš. Zpráva o jedné periférii. *Lidové noviny*, 2013, (203), s. 30. ISSN 0862-5921.
- OTČENÁŠEK, Jaroslav. Vidět Paříž a nezemřít. *iLiteratura.cz* [online]. 24. 6. 2014. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/33351/karakas-damir-skvele-misto-pro-nestesti>
- ANONYM. Výběr – Knihy. *Právo*, 2013, (177). Salon, s. 7. ISSN 1211-2119.
- GLAUDEROVÁ, Alena. Aleksandar Žiljak – Poseidonia (recenze). */mfantasy.cz* [online]. 21. 7. 2017. Dostupné z: <https://www.mfantasy.cz/2017/07/ale/>
- GINZBERG, Julie. Povídky o krutosti, která je lidem univerzální. *iLiteratura.cz* [online]. 31. 5. 2019. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/41675/pericic-denis-az-na-krev>
- SLEZÁKOVÁ, Alena. Dokonce i hudba dokáže zabíjet v teskné ódě na Vukovar. *Idnes.cz* [online]. 12. 9. 2018. Dostupné z: https://www.idnes.cz/kultura/literatura/recenze-pavlicic-vukovar.A180911_426297_literatura_spm
- HELLER, Jan M. O improvizaci, smrti a nesmrtelnosti. *iLiteratura.cz* [online]. 25. 1. 2019. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/41081/pavlicic-pavao-dixieland>
- OTČENÁŠEK, Jaroslav. Hypofýza v exilu. *iLiteratura.cz* [online]. 14. 11. 2018. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/40743/kordic-sofija-hypofyza-v-exilu>
- LOJÍN, Jiří. Může stroj napsat román? *Vašeliteratura.cz* [online]. 14. 1. 2020. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cz/pro-dospELE/7483-skola-psani>
- HORKÝ, Pavel. Příběhy ze stroje. *Literární noviny*. 2019, (11), s. 8. ISSN 1210-0021
- BLAHYNKA, Milan. Drásavá drastická dramata. *Haló noviny / Obrysy-kmen* [online]. 2009, (16). Dostupné z: <http://www.obrysy-kmen.cz/archivok/index.php?rok=2009&cis=16&cl=02>

- CERMANOVÁ, Anna. Výlov. *Tvar*, 2008, **19**(19), s. 19. ISSN 0862-657X.
- LANCZ, David. Tělo proti válce. *Instinkt*, 2018, (31). ISSN 1213-774X.
- HLUŠIČKA, David. Poseidonia. *XB-1*, 2017, **3**, s. 76–77. ISSN 1804-6606.
- RAVINGEROVÁ, Julie. Judita. *iLiteratura.cz* [online]. 7. 12. 2007. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/21871/gavran-miro-judita>
- ŠIDÁK, Pavel. Apokryfní příběh lásky. *A2*, 2008, **4**(6), s. 8. ISSN 1801-4542.
- OH: Minirecenze. *Lidovky.cz* [online]. 26. 2. 2009. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/noviny/minirecenze.A090226_000149_ln_noviny_sko
- JUREK, Jan. Jaký máš pas? *iLiteratura.cz* [online]. 8. 6. 2010. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/26539/gromaca-tatjana-cernoch>
- OTČENÁŠEK, Jaroslav. Útěky. *iLiteratura.cz* [online]. 24. 11. 2012. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/30849/bodrozic-ivanahotel-zagorje>
- LOJÍN, Jiří. V hlavní roli smrt. *Vašeliteratura.cz* [online]. 1. 10. 2018. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cz/pro-dospELE/7112-v-hlavni-rol-i-smrt>
- SOUČKOVÁ, Štěpánka. Ante Tomić – Co by byl chlap bez fousů. *A2*, 2009, **5**(23), s. 28. ISSN 1803-6635.
- OBRUČ, Josef. Černoch – Tatjana Gromača. *A2*, **6**(10), s. 28. ISSN 1803-6635
- EJUBOVIĆ, Denis. Franz a Max. *iLiteratura.cz* [online]. 18. 12. 2013. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/32517/gavran-miro-kafkuv-pritel>

9.1.5 Kosovo

- GINZBERG, Julie. Dantovo Peklo v Kosovu. *iLiteratura.cz* [online]. 12. 7. 2019. Dostupné z: http://www.iliteratura.cz/Clanek/41847/apolloni-ag-vyti-vlka-vlka-vyti?fbclid=IwAR1CpZbayzghT2m_IPHtM1X01YjZrYsu7o0S9XOpNQIPoGnTCO2ZBQuDoak/
- HORÁK, Ondřej. Nečtěte naše autory, čtěte ty cizí! *Lidové noviny*. 2019, (150), s. 25. ISSN 0862-5921
- JANOVSKÁ, Adina. Tak trochu zatracenec, tak trochu punker na symbolické pouti Dantovým peklem. *Krajské listy* [online]. 16. 10. 2019. Dostupné z: <https://www.krajskelisty.cz/kultura/22800-tak-trochu-zatracenec-tak-trochu-punker-na-symbolicke-pouti-dantovym-peklem.htm>

- SVOBODA, Zdeněk. Kosovský prozaik srovnal se zemí všechny blbce. *Krajské listy* [online]. 29. 6. 2019. Dostupné z: <https://www.krajskelisty.cz/kultura/22210-recenze-kosovsky-prozaik-srovnal-se-zemi-vsechny-blbce-ag-apolloni-vyti-vlka-vlka-vyti.htm>

9.1.6 Severní Makedonie

- ANONYM. Seznamte se s Freudovou sestrou.... *Knížníklub.cz – Literární Kavárna* [online]. 29. 6. 2012. Dostupné z: <https://literarni-kavarna.knizniklub.cz/clanek/20967-seznamte-se-s-freudovou-sestrou.html>
- BLAHYNKA, Milan. Básnická pocta z Balkánu. *Haló noviny*, 2008, **18**(87). Obrys Kmen, s. 2. ISSN 1210-1494.
- BLAHYNKA, Milan. Drásavá drastická dramata. *Haló noviny / Obrys-kmen* [online]. 2009, (16). Dostupné z: <http://www.obrys-kmen.cz/archivok/index.php?rok=2009&cis=16&cl=02>
- DOROGIOVÁ, Zuzana. Minirecenze. *E15*. 2015, (1981), s. 18. ISSN 1803-4543
- FONIOKOVÁ, Zuzana. Pohledy ze zapomnění: Smilevski ve svém románu rekonstruuje paměť Freudovy sestry. *Host*, 2013, **29**(1), s. 78. ISSN 1211-9938.
- GREGOR, Lukáš. Na počátku byla slova.... *Luxor.cz – Blog* [online]. 25. 5. 2016. Dostupné z: <https://www.luxor.cz/blog/recenze/na-pocatku-byla-slova--1411/>
- HEINRICHOVÁ, Wanda. Dva biografické romány. *Tvar*. 2012, **23**(18), s. 19. ISSN 0862-657X.
- HURŤÁKOVÁ HAŠKOVÁ, Sabina. Nový pohled na životní příběh slavné Heloisy. *VašeLiteratura.cz* [online]. 29. 10. 2016. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cz/pro-dospELE/6049-navrat-slov>
- JANEČKOVÁ, Tereza. Zapomenout: Freud a jeho sestra a její přítelkyně a jejich bratři. *A2*, 2013, **9**(1), s. 8. ISSN 1801-4542
- KOLÁŘOVÁ, Klára. Román Freudova sestra nabízí nový pohled na slavného lékaře. *Právo* [online]. 13. 9. 2012. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/clanek/roman-freudova-sestra-nabizi-novy-pohled-na-slavneho-lekare-166185>
- LINHART, Patrik. Dimkovská je dobrá. Není možné žít z půlky sama sebe. *Brněnský deník* [online]. 10. 2. 2017. Dostupné z:

https://brnensky.denik.cz/kultura_region/dimkovska-je-dobra-neni-mozne-zit-z-pulky-sama-sebe-20170210.html

- LOJÍN, Jiří. Smrt je zapomnění. *VašeLiteratura.cz* [online]. 16. 9. 2012. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cz/odborna-literatura/2350-freudova-sestra>
- MIKUŠIAK, Igor. Minirecenze. *A2*, 2016, **12**(16), s. 31. ISSN 1803-6635
- NEMÉTHOVÁ, Zuzana. „Heloisa: Na počátku mého života byla slova.“ *Kultura21.cz* [online]. 16. 6. 2016. Dostupné z: <https://www.kultura21.cz/literatura/14622-navrat-slov-goce-smilevski-odeon>
- ODEHNAL, Ivo. Můj Freud a jeho sestry. *Brněnský deník* [online]. 30. 11. 2012. Dostupné z: <https://literarni-kavarna.knizniklub.cz/clanek/24647-muj-freud-a-jeho-sestry.html>
- POKORNÝ, Jakub: Kniha Freudova sestra. Odhalte tíživé tajemství Sigmunda Freuda. *TopZine.cz* [online]. 16. 10. 2012. Dostupné z: <https://www.topzine.cz/recenze-kniha-freudova-sestra-odhalte-tizive-tajemstvi-sigmunda-freuda>
- STEHLÍK, Petr. Tři reprezentativní vhledy do makedonské literatury. *iLiteratura.cz* [online]. 23. 1. 2015. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/34255/tri-reprezentativni-vhledy-do-makedonske-literatury>
- VACKOVÁ, Jana. Jedinou útěchou na tomto světě je krása. *Haló noviny*. 2013, (102), s. 2. ISSN 1210-1494

9.1.7 Srbsko

- BLAHYNKA, Milan. Drásavá drastická dramata. *Haló noviny / Obrys-kmen* [online]. 2009, (16). Dostupné z:
- CINGER, František. Pavić provokuje k přemýšlení. *Právo – Praha – Střední Čechy*, 2010, **20**(12), s. 16. ISSN 1211-2119.
- CINGER, František. Zoufalý výkřik z podpalubí. *Právo*, 1996, **6**(202), s. 10. ISSN 1211-2119.

- CINGER, František: Literatura jako hra, mající i poslání. *Právo – Praha – Střední Čechy*, 2009, **19**(72), s. 9. ISSN 1211-2119.
- ČINÁTLOVÁ, Blanka. Postmoderní román Papírové divadlo předkládá 38 druhů masa. *Hospodářské noviny* [online]. 30. 1. 2009. Dostupné z: <https://art.ihned.cz/knihy/c1-33754570-postmoderni-roman-papirove-divadlo-predklada-38-druhu-masa>
- DOČEKAL, Jan. Milorad Pavić – Papírové divadlo. *Literární noviny*, 2009, (21), s. 3. ISSN 1210-0021.
- DOLEŽAL, Jan. Sex, Drugs and... War: román Saši Stajanoviće o kosovské válce. *Právo – Praha – Střední Čechy*, 2009, **19**(72). Salon, s. 3. ISSN 1211-2119.
- DOROVSKÝ, Ivan. Literární mystifikace stále živé? *Haló noviny*, 2009, (283), Obrys Kmen, s. 2. ISSN 1210-1494.
- DOROVSKÝ, Ivan. O Nikolu Teslovi nově. *iLiteratura.cz* [online]. 22. 1. 2012. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/29443/pistalo-vladimir-tesla-portret-mezi-maskami>
- DRAHOŇOVSKÁ, Lucie. Srbské povídky o lásce a nevěře se čtou dobře. *Mladá fronta Dnes – Praha*, 2010, **21**(15). s. B/5. ISSN 1210-1168.
- HANÁK, Kamil. 2+1 ze zahraničí: Srbsko: román z nišvilského podsvětí. *Host*, 2002, **18**(9), s. 68. ISSN 1211-9938.
- HEGER, Lubomír. Román Astrachán je cestopisem, fikcí, mýtem a detektivkou v jedné knize. *Lidové noviny*, 1998, **11**(50). s. 4. ISSN 0862-5921.
- HELLER, Jan M. Kdo z toho všeho nezcvoknul, ten není normální. *iLiteratura.cz* [online]. 4. 11. 2012. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/30759/stojanovic-sasa-svar>
- HELLER, Jan M. Tam někde za vodou je Nišvil. *iLiteratura.cz* [online]. 13. 11. 2012. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/30791/ciric-zoran-hobo>
- HELLER, Jan. M. Rozhořelo se podnikání, ale vzpláli i lidi. *iLiteratura.cz* [online]. 2. 9. 2016. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/36971/ciric-zoran-tajemstvi-zmizelych-rangeru>
- HORÁKOVÁ, Pavla. Pavićova gramatika snů. *Reflex*, 2010, **21**(4), s. 62. ISSN 0862-6634.
- HRDLIČKA, Josef. Dvě nové knihy z nakladatelství Prostor. *Denní Telegraph*, 1996, **5**(144), s. 10. ISSN 1210-8391.

- HRNČÁREK, Jan. Milorad Pavić: Vnitřní strana větru. *Literární časopis Kafe* [online]. 10(1), s.12. Dostupné z: <http://ekafe.blogspot.com/2010/07/>
<http://www.obrys-kmen.cz/archivok/index.php?rok=2009&cis=16&cl=02>
- CHUCHMA, Josef. Kdo nám poví, na jaké lodi jsme a kam s ní plujeme?. *Mladá fronta Dnes*, 1996, 7(122), s. 19. ISSN 1210-1168.
- CHUCHMA, Josef. Svrbění v žaludku: to se hlásí dědictví otců. *Mladá fronta Dnes*, 1998, 9(78), s. 19. ISSN 1210-1168.
- CHUCHMA, Josef. Zlo přichází náhle – jako temné mraky. *Mladá fronta Dnes*, 2001, 12(91), s. 19. ISSN 1210-1168.
- JIREŠ, Ondřej: Dar času – Živkovič Zoran. *FantasyPlanet.cz* [online]. 18. 3. 2002. Dostupné z: <https://www.fantasyplanet.cz/literatura/knizni-recenze/1065-dar-casu-zivkovic-zoran/>
- KAVALÍR, Ondřej. Šustění papírem?. *A2*, 2009, 5(13), s. 7. ISSN 1803-6635.
- KAVALÍROVÁ, Kateřina. Čtení jako labyrint. *Lidové noviny*, 2010, 23(40), s. 8. ISSN 0862-5921.
- KOTRLA, Pavel. Dědictví krve. *Tvar*, 1998, 9(10), s. 21. ISSN 0862-657X
- KREMLIČKA, Vít. V hospodě, duvanská kde mračna se vrstvila... *Literární noviny*, 1998, 9(20), s. 8. ISSN 1210-0021
- KUČERA, Štěpán. ...a kosti házet za hlavu. *Právo. Praha – Střední Čechy*, 2010, 20(198). Salon, s. 6. ISSN 1211-2119.
- LOJÍN, Jiří. Další ochutnávka dobré srbské literatury. *VašeLiteratura.cz* [online]. 21. 8. 2016. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cz/pro-dospеле/5919-tajemstvi-zmizelych-rangeru>
- MATELA, Matěj. Polední jugoslávský román. *iLiteratura.cz* [online]. 15. 4. 2016. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/36351/velikic-dragan-astrachan>
- MATOCHA, Pavel. Dobří lidé vyprávějí. *Euro.cz* [online]. 17. 8. 2001. Dostupné z: <https://www.euro.cz/byznys/dobri-lide-vypraveji-812972>
- MATTUŠ, Jan. Všichni se sejdem v jedné knize. *Lidové noviny*, 2009, (113), s. 22. ISSN 0862-5921.
- MATTUŠ, Jan. Zemřeme pět minut po dvanácté. *Hospodářské noviny*, 2010, 54(45), s. 13. ISSN 0862-9587
- MELICHAR, Dominik. Srbský Bukowski a jeho obyčejná šílenství. *Lógr – magazín pro moderní kulturu* [online]. 2. 11. 2016. Dostupné z:

<http://www.logrmagazin.cz/2016/11/02/srbsky-bukowski-a-jeho-obycejna-silenstvi/>

- MIKUŠIAK, Igor. Zo srbských periférií. *A2*, 2016, **12**(21), s.4. ISSN 1803 -6635.
- NAGY, Petr. Drsná devadesátá po srbsku. *Reflex*, 2016, (33), s. 53. ISSN 0862-6634.
- NOVOSAD, Lukáš. Víc hlav víc ví, víc autorů stejně dává. *iLiteratura.cz* [online]. 6. 5. 2009. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/24307/pavic-milorad-papirove-divadlo>
- NOVOTNÝ, Vladimír. Topografie dějinnosti aneb Jméno astrachán. *Tvar*, 1998, **9**(8), s. 20. ISSN 0862-657X.
- NOVOTNÝ, Vladimír. Zápisky z lidské kloaky. *Nové knihy*, 1996, **36**(27), s. 1. ISSN 0322-922X.
- ORTEGA, Lucie. Morana: dramatické osudy a smrt s orgasmem. *iLiteratura.cz* [online]. 19. 9. 2019.
- POMAHAČ, Ondřej. Čemu nás učí profesor Pavić?. *A2*, 2010, **6**(6), s. 7. ISSN 1803-6635.
- Redakce. Divoký i melancholický tanec podsvětím. *VašeLiteratura.cz* [online]. 4. 11. 2012. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cz/pro-dospеле/2511-hobo>
- RYČL, František. Cestování časem? Proč?. *Ikarie*, 2002, **13**(5), s. 57. ISSN 1210-6798.
- SEMELKOVÁ, Jana. Uhrančivý tanec podsvětím. *Kultura21.cz* [online]. 27. 10. 2012. Dostupné z: <https://www.kultura21.cz/literatura/5369-hobo-zoran>
- SMEJKALOVÁ, Věra. Divadlo literatury. *Literární noviny*, 2009, **20**(18), s. 11. ISSN 1210-0021.
- STEHLÍKOVÁ, Olga. Výběr Salonu: Rushdie, Murakami, Backaman, Pohjanen, Friedenthal, Spiró, Ćirić a Lebedev. *Právo* [online]. 28. 7. 2016. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/salon/clanek/vyber-salonu-rushdie-murakami-backman-pohjanen-friedenthal-spiro-ciric-a-lebedev-40002943>
- ŠIMÁK, Petr. Hráč s falešnými kartami Milorad Pavić. *Tvar*, 2009, **20**(7), s. 21. ISSN 0862-657X.
- ŠLAJCHRT, Viktor. Každá rodina mívá[...]. *Literární noviny*, 1998, **9**(6), s. 16. ISSN 1210-0021.
- ŠOFAR, Jakub. Za humny je válka. *Právo*. 2011, (153), s. 8. ISSN 1211-2119./
- ŠRUT, Pavel. Cena neurčitosti. *Právo*, 2009, (48), s. 2. ISSN 1211-2119.

- ŠULC, Stanislav. Pavičovo Papírové divadlo postrádá duši. *E15*, 2009, (334), s. 28. ISSN 1803-4543.
- VESELÝ, Richard. Recenze: Tančící Romové a Sarajevo! Kusturica napsal poctu 70. létům v Jugoslávii. *Blesk* [online]. 24. 11. 2016. Dostupné z: <https://www.blesk.cz/clanek/zpravy-kultura/432479/recenze-tancici-romove-a-sarajevo-kusturica-napsal-poctu-70-letum-v-jugoslavii.html>
- VOLEJNÍČEK, Bohdan: Dar času – Živkovič Zoran. *FantasyPlanet.cz* [online]. 5. 3. 2002. Dostupné z: <https://www.fantasyplanet.cz/literatura/knizni-recenze/dar-casu-zivkovic-zoran/>
- ZAJAC, Ondřej. Chce si ještě někdo připít na pohřeb lidskosti?. *Tvar*, 2012, 23(1), s. 21. ISSN 0862-657X.
- ZMEŠKALOVÁ, Aloisie: Svět mystifikace. *Host*, 2009, 25(9), s. 75, 77. ISSN 1211-9938.

9.2 Použitá literatura

- ČERNÁ, Milada. Charakter recepcce srbských, černohorských a bosensko-hercegovských literárních a kulturních jevů v 19. století (do r. 1918). In POSPÍŠIL, Ivo, ZELENKA, Miloš: *Jihoslovanské literatury v českém prostředí*. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, 1999, s. 63–110. ISSN 80-210-2144-6
- ČERNÁ, Milada. Ohlas Krležovy glembajovské tematiky v české literární a divadelní kritice mezi dvěma válkami. In: HRONKOVÁ, Dana a Alena VACHOUŠKOVÁ, ed.: *Slavica v českém a slovenském literárním vývoji*. Praha: Ústav pro českou a světovou literaturu ČSAV, 1986. s. 277–298.
- ČINÁTLOVÁ, Blanka. Memoáry v dopisech: s Dušanem Karpatským o překládání a dopisování. *A2*, 2015, **11**(11), s. 6–7. ISSN 1803-6635. Dostupné také z: <https://www.advojka.cz/archiv/2015/11/memoary-v-dopisech>
- DIMKOVSKA, Lidija. How the Yugoslav Wars Shaped a Generation of Writers: Lidija Dimkovska on the Other Lost Generation. *Literary Hub* [online]. 7. 10. 2016. Dostupné z: <https://lithub.com/how-the-yugoslav-wars-shaped-a-generation-of-writers/>
- DOROVSKÝ, Ivan. *Recepce literatury jižních Slovanů u nás*. Boskovice: Albert, 2004. Knihovnička poezie a prózy jižních Slovanů. ISBN 80-7326-022-0.
- DOROVSKÝ, Ivan. Recepce srbské a černohorské literatury u nás a na Slovensku v posledním desetiletí. In: *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity*. X, Řada literárněvědné slavistiky = Slavica litteraria [online]. 2006, roč. 55, č. X9, s. 135–141. ISBN 80-210-3987-6. Dostupné z: Dostupné také z: <https://www.svetovka.cz/2008/07/07-2008-srbsko/>
https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/102918/X_Slavica_Litteraria_09-2006-1_15.pdf?sequence=1
- JAREŠ, Michal, KASAL, Lubor. Nikdy jsme nezůstali bez překladatelů: rozhovor s Dušanem Karpatským. *Tvar*, 2005, **16**(14), s. 1, 4–5. ISSN 0862-657X.

- JONES, Francis J. Ethics, Aesthetics and Décision: Literary Translating in the Wars of the Yugoslav Succession. *Meta: Journal des traducteurs*. Les Presses de l'Université de Montréal. 2004, roč. 49, č. 4, s. 711–728. ISSN 1492-1421
- KARPATSKÝ, Dušan. Listář. 1. vyd. Praha: Torst, 2014. 635 s., [24] s. obr. příl. ISBN 978-80-7215-485-2.
- KARPATSKÝ, Dušan. O překladatelských výročích a nejen o nich. *Literární noviny*, 1994, 5(23), s. 5. ISSN 1210-0021.
- KOŘALKOVÁ, Květa. Slovanská ideologie po druhé světové válce. *Slovanský přehled*, Academia: 1969, 55(3), s. 192–200. ISSN 0037–6922
- KOUBA, Miroslav. Jugoslávské literární společenství a interpretační modely jeho rozpadu: výzvy – úskalí – perspektivy. In: MAINX, Oskar (ed.). *Literatura jako výzva a apel*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2014, s. 82–107. ISBN 978-80-7510-131-0
- Kreativní Evropa – Program Kultura. *Kreativní Evropa podpoří západní Balkán* [online]. Kancelář Kreativní Evropa: ©2019. Dostupné z: <https://www.kreativnievropa.cz/kultura/kreativni-evropa-podpori-zapadni-balkan/>
- MARKOVÁ, Bohuslava. Slovanská knihovna a literatura bývalé Jugoslávie v 90. letech. In: *Studia Balcanica Bohemo-Slovaca VI*. Brno: Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a Matice moravská, 2006, s. 589–592. ISBN 80-86488-32-2
- NOVOSAD, Jakub. Nevyrovnaná literatura nevyrovnaného národa. *Plav*, 2008, 4(7/8), s. 5–6. ISSN 1802-4734.
- Otčenášek J. Chorvatská literatura dnes - formování identity. *PLAV: měsíčník pro světovou literaturu*. 2015, 11(1), s. 5–7. ISSN 1802-4734. Dostupné také z: <https://www.svetovka.cz/2015/01/01-2015-esej/>
- PELIKÁN, Jan a Miroslav TEJCHMAN. *Dějiny Jugoslávie (1918-1991)*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7066-939-X.
- POLÁČEK, Václav (ed.). *Knihy a národ 1939–1945: Rekonstrukce nevydaného pamětního sborníku Svazu českých knihkupců a nakladatelů z roku 1947*. Praha: Paseka, 2004.. ISBN 80-7185-635-5
- RACHŮNKOVÁ, Zdeňka. *Zamlčování překladatelé: bibliografie 1948–1989*. Praha: I. Železný, 1992.

- REHNICER, Raymond: *Nesnesitelná jednoduchost modernosti a jiné texty*. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 39–48. ISBN 80-204-0762-6.
- Slovník spisovatelů. Jugoslávie. Srbská a černohorská, chorvátská, bosensko-hercegovská, slovinská a makedonská literatura. 1. vyd. Praha: Odeon, 1979. 555, [3] s. [58] s. příl. Slovníky spisovatelů.
- ŠIMEČEK, Zdeněk, TRÁVNÍČEK, Jiří. *Knihy kupovati....: Dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2404-6
- WILMER, Franke. *The Social Construction of Man, the State and War: Identity, Conflict, and Violence in Former Yugoslavia*. Routledge, 2002. ISBN 978-0415929639

10 SEZNAM TABULEK

- Tabulka 1: Překladaelé z literatur západního Balkánu a počet přeložených literárních děl
- Tabulka 2: Seznam států západního Balkánu a počet recenzí, které byly věnovány českým překladům
- Tabulka 3: Seznam nejvíce aktivních recenzentů a počet publikovaných recenzí
- Tabulka 4: Česká periodika a internetové portály, které publikovaly recenze věnující se literaturám západního Balkánu
- Tabulka 5: Výčet publikovaných bosensko-hercegovinských děl v českém překladu s počtem recenzí k dané publikaci
- Tabulka 6: Bosensko-hercegovinští autoři chorvatského etnika
- Tabulka 7: Bosensko-hercegovinští autoři srbského etnika
- Tabulka 8: Výčet českých periodik a webů reflektující překlady bosensko-hercegovinských knih
- Tabulka 9: Seznam recenzentů, kteří se zabývali překlady bosensko-hercegovinských knih
- Tabulka 10: Výčet publikovaných chorvatských děl v českém překladu s počtem recenzí k dané publikaci
- Tabulka 11: Výčet českých periodik a webů reflektující překlady chorvatských knih
- Tabulka 12: Seznam recenzentů, kteří se zabývali překlady chorvatských knih
- Tabulka 13: Výčet publikovaných makedonských děl v českém překladu s počtem recenzí
- Tabulka 14: Výčet českých periodik a zájmových webů reflektující překlady makedonských knih
- Tabulka 15: Seznam recenzentů, kteří se zabývali překlady makedonských knih
- Tabulka 16: Výčet publikovaných srbských děl v českém překladu s počtem recenzí k dané publikaci
- Tabulka 17: Výčet českých periodik a zájmových webů reflektující překlady srbských knih
- Tabulka 18: Seznam recenzentů, kteří se zabývali překlady srbských knih

11 SEZNAM GRAFŮ

- Graf 1: Počet knih přeložených do českého jazyka z jednotlivých literatur západního Balkánu
- Graf 2: Časový průběh publikování českých překladů literárních děl největších států západního Balkánu
- Graf 3: Rozdělení médií dle nosiče sdělení
- Graf 4: Časový průběh publikování českých překladů bosensko-hercegovinských literárních děl
- Graf 5: Časový průběh publikování českých překladů chorvatských literárních děl
- Graf 6: Časový průběh publikování českých překladů makedonských literárních děl
- Graf 7: Časový průběh publikování českých překladů srbských literárních děl

12 PŘÍLOHY

12.1 Ukázka publikované recenze – Literární noviny

- SMEJKALOVÁ, Věra. Z obrazárny černohorské bohémy. *Literární noviny*, 2008, 19(11), s. 10. ISSN 1210-0021.

Z obrazárny černohorské bohémy

Poeitiku máš s vlastním neopokovaditelným duchem může uvádět jak genius loci prostoru, jak genius jejích pravidelných návštěvníků. Díky nim se pak zapadlý mikrokosmos města Jinovalným obrazem mnohem většího celku, jako například v románu Soukromá galerie Bojiš Břkovic.

Cernohorský autor Balša Břković, jehož první román Soukromá galerie vyšel v překladu Jana Krawčika v edici moderní východoevropské literatury nakladatelství Mezerza, je známější jako básník (Konec jehli broskev, 1988; Filipův barvy stih, 1991; Můj sráče Marie, 1993; Contraposto, 1998; Dvojník, 2001), novinář, esejista a literární a divadelní kritik. V době diskuse o reálné existenci samostatného černohorského jazyka a literatury na pozadí předlošského vzniku nezávislé Černé Hory nenechává Břković o svém postojí vůči otázce své národní identity čerpat na počtybách. Břković černohorský mluví, žije i píše. Je frazen ke skupině představitelů nové černohorské prózy (vedle Andrije Nikolaidise, Ognjena Spahiće a Aleksandra Bekanoviće), jejichž literární orientace se vyznačuje výraznou diskontinuitou námetů a motivů, vůči starší generaci, jež nezdíká pěstovala usáklé vazby na domácí kulturu a literární dědictví.

Příběhy a události, které v Břkovićově románu pokračují novinaře deníku Vijesti Braunovic během několika hodiných podgorických dnů, mozaikovitě odhalují prostředí černohorských umělců, zbrohalků, politické elity i lidí z okraje společnosti, jejichž životy se někdy až nečekaně prolínají.

Hlavní hrdina totiž splnit si sen – otevřít si soukromou galerii. K umění má koneckonců blízko, nic, filmari i výtvarnici, Braunovic společně s bratrem Kuzmou, malířem, provozuje výnosné obchody – kupcem bez dostatečného vzdání, ale zato s dostatkem finančních prostředků, prodávají za nemalé částky fikční obrazy, o nichž se zmiňuje skutečná díla světové literatury. Smyšlené obrazy maluje Kuzma přes staré organidy. Za usměvnou vychýtralostí se kterou prodávají tato „vázaná díla“ předemá vynyšlenými příběhy, však lze poचित pechur ze vkusu nešťastných soustavných konzumetkame s morálním dilematem, po hlavního hrdinu a autora v jeho osobě je totiž celý svět či smýšlenost.

Břkovićova Soukromá galerie přináší deset autobiografický laděných příběhů, či snad přiznání – deset obrázů z prostředí soustavné Černé Hory, především Podgorice. Autor otevřel románě kultury jak v politickém, tak společenském kontextu. Podkazuje na rozšíření provázanosti umění, respektive umělců s politikou a politikou s uměním, používaným jako součást

propagandistické masšierie. Představuje také svět kulturní redakce jednoho černohorského deníku a poznamenaná, že do této rubriky bývají přefrazen nepřizpůsobiví redaktori zpravodajství, především z oblasti domácí politiky. Břković nemynechává ani temonem rodiny, jež pro traditně smýšlejí černohorskou společnost představuje jedinu ze základních hodnot. Toto prostředí konfrontuje se světem místních kriminálnků, všelijakých nezávislých existencí a předestírá celou řadu hluzi a nedorozumění. Prostřednictvím postav autor poodhaluje rysy černohorského temperamentu, povahy a národní identity či příklady životní umění pro potřeby politiky, nebo přesněji umělců pro potřeby politiků. Portréty skutečných postav, Braunovicových přátel, rodiny a kolegů, se prostřednictvím dialogů prolínají s myšlenkami Heideggera, Banditilanda nebo Nietzscheho, jejichž filozofie vytváří rámce příběhu a rámy obrazů v Soukromé galerii.

Mnohovrstevný obraz současně Černé Hory nabízí především poznání místní společnosti. Vzhledem k počtu obyvatel této malé balkánské země nepřekvapí, že se (nejen) představitelé společenského

životu vzájemně dobře znají, a tak skutečnou identitu většiny postav není zvláště pro zavčeno nebo tenatě těžké vysopovort. Proto (či přeto) je román uveden právě upozorněním: „Je velice pravděpodobné, že v následujícím příběhu někdo pozná události a postavy, které se velmi podobají těm z jeho vlastních vzpominek. To ale nic neznamená. Žádná literární postava není člověk.“

Břković se netají tím, že čerpa z cizích zkušeností. Hrdina románu poslouchá příběhy lidí kolem sebe a přetě si maximálně využít možnost, kterou společnost disponuje na rozdíl od novináře – může je použít pro svou tvorbu bez ohledu na jejich pravdivost. Vzáh mezi skutečným a smyšleným a příběhu tvoří hlavní pilře Soukromé galerie, tematicky zajímavého, inteligentního a působivého románu o Černé Hore, Cernohorochů, o psaném malovaném a zfilmovaném textu a především o úloze a síle umění.

Autorka je musika.

Balša Břković: Soukromá galerie. Přeložil Jan Krawčik. Mezerza, Praha 2007, 168 stran.

V soukromých galeriích byrdom naši mozaí i dílo Milo Milanoviće. Reprto www.montenec.org

Zajko Djurović: Fleurs du Vice. 72 x 110 cm, Kombinovaná technika, 1997. Reprto www.montenec.org

12.2 Ukázka publikované recenze – Literární noviny

- SMEJKALOVÁ, Věra. Osidla pomýlení. *Literární noviny*, 2008, 19(46), s. 10. ISSN 1210-0021.

VĚRA SMEJKALOVÁ

Osidla pomýlení

V románu Eliášovo křešlo Igor Štiksa poukazuje na pozadí německo-chorvatské kulturní tradice na to, že jediním ze stigmat současnosti je také neschopnost vyjasnit si vztah k minulosti.

Mladému chorvatskému prozakovi Igoru Štiksovi přinesl řadu ocenění již jeho první román *Zámek v Romagnu* (2000), přeložený do němčtiny jazyky. Teprve prostřednictvím Eliášova křešla má příležitost se s jednou z nejvýraznějších osobností současné chorvatské prózy seznámit také český čtenář.

Hrdina příběhu, padělatelý spisovatel Richard Richter, se po rozpadu dlohodletého vztahu vrací do rodné Vídně. Při rekonstrukci vídeňského bytu své tety, která ho po smrti obou rodičů vychovávala, narazí na dopis, jenž psala jeho matka ještě před porodem skutečnému Richardovu otci, zatímco gestapem pro svou činnost v levičerské odboji. Richard, jehož domnělý otec Heinrich bojoval v jednotce wehrmachtu na východní frontě a záhy po návratu z války spáchal sebevraždu, se přitom celý svůj spisovatelský život věnoval otázkám vyrovnání s dědicím „porozané generace“ Němců. Nečekaný nálezkou se hrdinovi zhroutí základy vlastní identity, vymočí spád dalších odhalení a nových „zrození“. Každému z nich však nezbytně předchází „smrt“ v podobě krutého poznání. Symbolem toho procesu a současně motivem celého Štiksova románu je takzvané Eliášovo křešlo, na němž údajně provádějí rituální obřady. Do tohoto křešla hrdina příběhu jednou usedne skutečně, obtrazně se v něm však octne bezpochybně.

Slepi střelci svého údělu

Píše se rok 1992, když se Richard vydává jako zpravodaj rakouských sdělovacích prostředků do Sarajeva, ve kterém se právě rozpoutává další tragická válka, pátrá po svém biologickém otci. Hrdina tak probudí koloběh událostí, jež pak už nezadržitelně spějí k tragickému vyústění. V obleženém Sarajevu se setkává s tlumočnickem Ivorem, který se postupně stává nejen Richtrovým nepostradatelným spolupracovníkem ve zpravodajské profesi, ale také spolehlivým přítel. Právě v Ivorově hlavě se zrodí nápad natočit dokument o divadelním souboji, který ve válečných podmínkách připravuje premiéru dramaturgického románu Maxe Fritsche. Hrdino Faber, dramatu o hluboce racionálním člověku, který tvoří vlastní život, ale není schopen rozpoznat morální a etické hodnoty – Faber se zamíleje do vlastní dcery a udělá si s ní intimní vztah. Motiv racionality, významu osudu či poště náhod v životě a nakonec i téma incestu postupně postupuje skatálně životní drama spisovatele Richtera. Hlavní dvojroli ve hře a současně v Richardově životě sestávají mladá sarajevská dramaturgyně a herečka Alma Filipovičová.

Na pozadí války vyjadřuje Štiksa prostřednictvím rozhovoru o hře také obecnější významovou rovinu dramaturgice Fritschova románu. Vývoj konfliktu v Bosně a Hercegovině a postoj zahrnutí k tomuto problému ilustruje na příčné následných souvislostech jednání Fritschova manželky Fabera. Jeho životní sehnání přirovnává k aktuálně dýchajícím Evropanovi, který není ochoten rozpoznat příznaky hrozící katastrofy v podobě rozdělení kontinentu na základě náboženské či rasové příslušnosti. Situaci v Sarajevu se Štiksa snaží nastavit jako zrcadlo budoucnosti samoně Evropy, která svou nečinností a neochotou řešit problémy ve svém bezpečnostním okolí pošlapává vlastní humanitní hodnoty. Někdy se přitom stereotypu o hysterii zpravodajů světových sdělovacích prostředků, jejichž zájem o osudy lidí postižených válkou vymezuje touha po senzaci.

Role náhody Štiksa odmítá i ve vnitřních vztazích a poukazuje na historickou podmíněnost rozpadu bývalé Jugoslávie. Postava Richarda Richtera a okolnosti jeho narození dávají autorovi prostor k tomu, aby vyzvedl splošnost krvavých střetů na Balkáně v posledních dekáдах s událostmi dávno minulými. Staré tragédie nejsou uzavřeny a je jen otázkou času, kdy a v jaké podobě se znovu projeví. Nastupující generace totiž nejsou schopny vyrovnat se s břemenem omylu a chyb svých předků. Ideální rámcem pro takový druh posláním představují dvě poslední války a Sarajevu jako město, jehož multikulturnita je opakovaně nucena čelit

pokusům o odstranění určitých etnických a kulturních elementů. Na základě starých kříd se roditelů a nenávist, které stále znovu vedou k novým neštěstím.

Společnost umrláků, divadelníků, spisovatelů a novinářů, do níž Štiksa příběh svého románu zasadil, mu umožnila do struktury románu nenaslíně zakomponovat řadu dalších textů. Zajímavý je především pokus o propojení současné chorvatské literatury s antickými autory. Otázka síly osudu a možnosti člověka se mu vzepří je v příběhu Richarda Richtera na sklonku dvacátého století stejně aktuální, jako u mytického hrdiny Oidipa. Prohlánil více časových a narativních rovin využívá autor k ilustrování síly předurčenosti a nezvratnosti vlivu vnějších okolností na osudy hrdinů příběhu a přeneseně celé společnosti.

Osudu se ve Štiksově knize zkrátka nelze vyhnout a jako konečné východiště se nabízí jediné smrt.

Igor Štiksa: *Eliášovo křešlo. Přeložil Diskan Karpatšić. Mladá fronta, Praha 2008, 280 stran.*

Autorka je balkanistka.

V ruinách města k ruinám vlasního já. Foto archiv LIT

12.3 Ukázka publikované recenze – Hospodářské noviny [online]

- ČINÁTLOVÁ, Blanka. Postmoderní román Papírové divadlo předkládá 38 druhů masa. *Hospodářské noviny* [online]. 30. 1. 2009. Dostupné z: <https://art.ihned.cz/knihy/c1-33754570-postmoderni-roman-papirove-divadlo-predklada-38-druhu-masa>

Postmoderní román Papírové divadlo předkládá 38 druhů masa

 Blanka Činátlová, kul
30. 1. 2009 / 00:00 / 4 minuty čtení

- **RECENZE** Milorad Pavić, autor Chazarského slovníku, esence postmoderny, si vymýšlí fiktivní autory i s životopisy a ve svých povídkách nejen jimi ochucuje všerůzné národní literatury.

Všechny romány srbského autora Milorada Paviće (1929), jednoho z nejzajímavějších postmoderních romanopisců, charakterizuje výrazně ornamentální imaginace, netradiční žánrová poloha a herní aspekty vyprávění i čtení. Podobné rysy najdeme i v posledním Pavičově románu Papírové divadlo, do češtiny teprve jeho druhé přeložené knize. Zatímco ta první, nejznámější autorovo dílo Chazarský slovník, vyšla ve dvou verzích (pro muže a pro ženy), stránky Papírového divadla tvoří hlediště, v němž se mohou čtenář a čtenářka setkat, neboť autor myslel na oba - na čtenářku, kterou zajímá víc osobnost spisovatele než téma, i čtenáře, dávajícímu přednost textu před autorem.

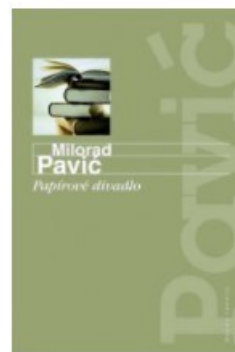
Z předmluvy se dovídáme, že román drží pohromadě jednotící téma a osobnost spisovatele. Zní to banálně, pokud tématem není současná světová povídka a osobnost spisovatele se netřísťí do třiceti osmi autorů a autorek. Po románu-lexikonu tedy román-antologie. Pavić si vymýšlí povídky i autor(k)y. Každá z povídek společně s fiktivním autorským medailonem reprezentuje jednu z národních literatur, do které byly Pavičovy texty překládány. Povídky podle něj nemají napodobovat tradici konkrétních národních literatur, ale doplňovat je: *"jsou jakousi mou přílohou k těmto literaturám, dá-li se tu slova příloha použít ve významu, v jakém se s ním setkáváme na jídelním lístku."*

Ženy sní o kníru

Jednotlivé povídky-přílohy doplňují chybějící tóny chutí a současně z ingrediencí jednotlivých národních literatur vaří příběhy, které se s hlavními chody dokonale snoubí - v řecké povídce se tak povaří mýtus o lodích z Korfu s pirátským příběhem, v maďarské se hledá zámek balatonské vily, do něž by pasoval zděděný klíč.

I přes tematickou i formální pestrost povídek z tohoto gastronomického románu vystupuje několik základních ingrediencí. Tou nejzjevnější je mytickorealistický styl vyprávění a princip palimpsestu: na listech "papírového" divadla se setkávají lidé z různých časů i prostorů, mísí i tříští odlišné identity téhož hrdiny. Ve snech se ženám zdá o kníru, do něhož si touží utřít ústa po skopovém, jinde hrdinka sní život své sestry, švédský hudebník se ve snu mění v děvčátko, hrdince izraelské povídky sen ukáže její vlastní smrt.

Zřejmě nejdůležitějším tématem je vztah autora a textu. Jakkoli vstupní medailony osmatřiceti smyšlených autorů a autorek mohou vypadat jako poznámka, kterou má čtenář přeskocit, leckdy skrývají zajímavější zápletky než samotné povídky. Můžeme si v nich přečíst definici povídky (Norsko) nebo nejkratší dějiny literatury minulého a tohoto století (Švýcarsko), ale také různé důvody proč a jak psát - italská spisovatelka začne psát, protože *"odmalíčka chtěla být kurva a dostat se do pekla, ale řekli mi, že tam ženy neberou"*, gruzínská povídka se zrodí z anekdoty hochštaplera, někdo píše na doporučení lékaře.

I ze spodků lze číst

Naprostou většinu autorek a autorů nechává Pavić zemřít. Má to snad být postmoderní smrt autora? Ano i ne - autoři jsou sice mrtví, a to většinou výrazně románovou smrtí (nákaza ze starých mincí), jejich životy se však vždy prolnou do textů (hudebník píše o hudbě, nemocný o nemoci, šlechtična o byzantské princezně), ale podle Pavičovy logiky snu to může být také obráceně. Nejde však pouze o smrt autora, ale také o smrt knihy. Otázka, na niž Pavičova kniha hledá odpověď, se objeví v nizozemské povídce: Nastal už konec knihy? Jedna z postav smrt knihy předpovídá - kniha zemřela v kamení, pak v hliněných destičkách, pergamenových svitcích, nyní umírá v papíru. Pavičova odpověď tak skeptická není. Proměňuje se jen význam pojmu - kniha se stává textem a literárním textem může být cokoli - vzkaz na mobilním telefonu, návod k použití, esej nebo ikona.

Další z Pavičových témat, které otvírá "nekonečnost" textu, je ženské psaní a čtení. Rozdělení na "mužské" a "ženské" povídky se ale nepodřizuje tradičním klíšé, ženy nepíší povídky lyrické a hypersenzitivní a mohou klidně přijímat mužskou vypravěčskou identitu. Čtenář(ka) pak musí číst mnohem pečlivěji, aby jednotlivé narativní a fikční prostředky odlišil(a). Ostatně motiv ženského a mužského čtení se neobjevuje pouze v předmluvě, ale i v turecké povídce. Zamilovaná dvojice, čtenářka a čtenář, se zastavuje v cařihradském muzeu u expozice sultánova spodního prádla, neboť i pouhé podvlékačky se mohou stát literárním dílem, textem, palimpsestem: do látky jsou vetkány sůry z koránu a ochranné kletby - těm rozumí čtenář, čtenářka však ze zaschlé skvrny na téže látce přečte zcela jiný příběh, *"protože všechny ty báchorky na pentličkách nejsou nic ve srovnání s takovými opravdovými příběhy psanými mužskou a ženskou krví."*

Milorad Pavić: Papírové divadlo. Román-antologie aneb Současná světová povídka. Přeložila Stanislava Sýkorová. Mladá fronta 2008, vyšlo 2009. 208 stran. 259 Kč.